

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Pracoviště Orální historie – Soudobé dějiny

Bc. Tomáš Máčal

Přicházíme žít.

Proměna městysu Nehvizdy po roce 1990

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Hlaváček

Praha 2018

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně. Všechny použité prameny a literatura jsou řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 29. června 2018

Bc. Tomáš Máčal

Občas jsem strnul
opominul všechno odpočinek
výzkum, co jsem udělal
ale měl svůj účinek
Ve stínu dne bořím zlozvyky
hovořím k sobě, přemýšlím nad díky
A i když to někdy nešlo
byla tu má žena, mé ještě jedno světlo
Mé manželce Lucince patří největší vděk
bez ní by bylo snadné vyhořet
Své díky cítím i s panem Hlaváčkem Jiřím
jenž mi ukázal směr a jistotu, že někam patřím
Veliká úcta též patří ochotným vypravěčům o městysu Nehvizdy
děkuji všem, co mi pomohli, již jsem na konci

Abstrakt

Diplomová práce se věnuje prostředí městysu Nehvizdy a jeho suburbanizačním změnám po roce 1990. Současnou podobu obce formuje pokračující výstavba bytů a rodinných domů a s tím související rozvoj služeb. Geografická poloha nedaleko Prahy dává Nehvizdům potenciál pokračovat ve výstavbě a navyšovat tak příliv obyvatel hledajících dostupné bydlení dle dnešních trendů. Vesnický ráz se mění na tzv. satelitní město v blízkosti metropole. Práce si klade za cíl zjistit, jaký byl obraz obce v letech po sametové revoluci a jaké změny ji ovlivnily. Důležitým sociologicko-historickým jevem je také to, jak starousedlíci nahlízejí na nově příchozí obyvatele a naopak, jak novousedlíci vnímají aspekty života původních občanů. Nehvizdy zažily v porevolučních letech proměnu z původně zemědělské obce na místo s rozvíjející se občanskou vybaveností. Změnila se kvalita pohostinství, dopravní obslužnost i možnosti trávení volného času v městysu. Tématem jsou také změny v úrovni školství či funkce Sokola. Tato komparace je výsledkem autorova terénního výzkumu založeného na metodě interview, ve kterém zkoumá výpovědi narátorů. Teoretická část textu vychází z uvedených zdrojů, mezi něž se řadí tematická literatura, denní tisk a místní zpravodaj Nehvizdský kurýr.

Klíčová slova:

Nehvizdy, městys, satelitní město, suburbanizace, starousedlík, novousedlík, terénní výzkum

Abstract

The diploma thesis explores the environment of the town Nehvizdy. The thesis also examines suburbanization changes after 1990. The current form of the town is formed by the construction of flats and family houses. It results in the development of services. Nehvizdy is geographically close to Prague. It gives the city the potential to continue building. It increases the population. People are looking for affordable housing according to current trends. Nehvizdy, like the village type, changes to "satellite city" type near the metropolis. There is the research goal. The work examines the image of the village in the years after the Velvet Revolution. There have been many changes here. This is an important sociological and historical point of view how the old residents perceive new inhabitants. This is also investigated in the opposite direction - how the new inhabitants see the old residents. Nehvizdy experienced the transformation from the agricultural village to a place full of services in the post-revolutionary years. Here the quality of hospitality, transport service and the possibility of spending free time were changed. Here is also the transformation of the education system and the function of Sokol as a topic. This comparison is based on field research. The interview method examines the narrator's memories. The theoretical part of the text is based on the mentioned sources. These include thematic literature, daily newspapers and local monthly journal called "Nehvizdský kurýr".

Keywords:

Nehvizdy, small town, suburb, suburbanization, old resident, new resident, field research

Obsah

Úvod.....	7
1. Metodologie práce	9
1.1 Výzkumná otázka a cíl práce	9
1.2 Prameny a literatura	10
1.3 Mentální mapy	12
2. Výzkum metodou orální historie	13
2.1 Vzpomínání, vyprávění a soudobé dějiny	13
2.2 Techniky sběru dat	14
2.3 Rozhovory	18
2.3.1 Teoretická příprava a anonymizace dat	18
2.3.2 Průběh terénního výzkumu	20
2.3.3 Charakteristika výzkumného vzorku	25
2.3.4 Proces analýzy rozhovorů	27
3. Urbanizace a fenomén suburbanizace.....	31
3.1 Definice pojmů	31
3.2 Historický kontext	32
3.3 Modernizace krajiny v okolí velkých měst	33
3.4 Okolí Prahy. Obraz satelitních měst v denním tisku	37
4. Městys Nehvizdy	42
4.1 Historie obce	42
4.2 Vývoj po roce 1990	44
4.3 Přeměna na suburbii	46
4.4 Školství v Nehvizdech.....	47
4.5 Nehvizdský kurýr	50

5.	Nehvizdy očima místních obyvatel.....	54
5.1	Přicházíme žít.....	54
5.2	Venkov či satelit?	60
5.3	Každodenní život v městysu	65
5.4	Jsem starousedlík vs. Já teprve budu.....	71
5.5	Vyhodnocení mentálních map.....	75
	Závěr	79
	Seznam použité literatury a zdrojů	81
	Přílohy.....	Chyba! Záložka není definována.
	Seznam užitých zkratek	Chyba! Záložka není definována.
	Představení narátorů	Chyba! Záložka není definována.
	R. P.	Chyba! Záložka není definována.
	K. S.	Chyba! Záložka není definována.
	J. L.	Chyba! Záložka není definována.
	M. H.	Chyba! Záložka není definována.
	J. Z.	Chyba! Záložka není definována.
	H. Ř.	Chyba! Záložka není definována.
	A. V.	Chyba! Záložka není definována.
	E. L.	Chyba! Záložka není definována.
	M. T.	Chyba! Záložka není definována.
	Luboš Rýdlo.....	Chyba! Záložka není definována.
	K. Š.	Chyba! Záložka není definována.
	M. R.	Chyba! Záložka není definována.
	Vladimír Nekolný	Chyba! Záložka není definována.
	Mentální mapy narátorů.....	Chyba! Záložka není definována.
	Oslovovací dopis.....	Chyba! Záložka není definována.
	Obrazová příloha.....	Chyba! Záložka není definována.

ÚVOD

Při výběru tématu této diplomové práce se nabízelo několik zajímavých možností, ve kterých by se bádání metodou orální historie osvědčilo. Poválečné dějiny přinášejí do české historie stále řadu témat, která si svůj výzkum zaslouží. Ve společnosti je spousta pamětníků, kteří dokážou vzpomenout na dobu socialismu v Československu; pro soudobé dějiny se ale naskytá možnost zkoumat i období po tzv. sametové revoluci. Politické změny, které v Československu vyvrcholily rozdělením na dva samostatné státy, významně ovlivnily jak kulturní, tak hospodářské prostředí obou národů. Kromě výzkumu, jenž má rozsah celorepublikový, přináší zajímavé příběhy i dějiny lokální. Myšlenka zkoumání mikrohistorie jedné konkrétní oblasti či obce dala vzniknout i tomuto textu.

Jak se mění politické prostředí, kulturní život a technologické možnosti, tak se proměňuje i mentalita lidí. Tyto jevy lze dopodrobna pozorovat na postojích občanů, kteří svůj život spojili s jednou obcí. Proto se tato diplomová práce věnuje prostředí městyse Nehvizdy po roce 1990. Ačkoliv jsou Nehvizdy geograficky velmi blízké Praze, od konce druhé světové války žily po desetiletí zemědělským životem. Obyvatel spíše ubývalo, nepříliš atraktivní lokalitě uprostřed polí nepřidala na komfortu ani výstavba dálnice v těsném sousedství obce během 80. let. Svůj vesnický ráz si Nehvizdy držely ještě kolem roku 2000, kdy například škola se sestávala pouze z prvního stupně základního vzdělávání, a učilo se ve spojených třídách. Až v posledních patnácti letech objevily Nehvizdy svůj potenciál. Obec využila zeměpisné polohy a snadné dopravní dostupnosti do hlavního města a začala se měnit v místo, kam lidé z celé České republiky přicházejí žít. Výstavba bytových a rodinných domů eliminovala zemědělskou činnost obce a Nehvizdy se postupně obklopily zástavbou domů projektovaných dle moderních trendů bydlení. Poslední roky přinesly posun v oblasti suburbanizace, industrializace a rozvoje dopravy a kulturního vyžití. Nárůst příchozích obyvatel se počítal nejprve na stovky, v současné době jsou to již tisíce nových občanů, které našly v městyse své místo pro život.

Nehvizdy prošly od počátku 90. let změnami, které názorově rozdělily původní starousedlíky a nově příchozí obyvatele. V tomto směru tak proměny městyse symbolizují přerod české společnosti. Tyto proměny s sebou nesou problémy, ale i dříve nevnímané možnosti. Nehvizdy byly nuceny držet krok s tím, jak se jejich prostředí modernizovalo. Přibýly dříve nevídané služby, kulturní i sportovní vyžití, zlepšila se doprava. Na druhou stranu ale zmizela příroda, klid a tradice. Celý tento dějinný proces se stal námětem tohoto textu. Nehvizdy, po dlouhé roky známé jen jako místo seskoků parašutistů Jana Kubiše

a Jozefa Gabčíka, se, i dle slov starousedlíků, mění před očima. Vzpomínky místních na první porevoluční roky, ale i názory obyvatel žijících zde pouze několik měsíců, utvořily takový obraz Nehvizd, jak jej místní vnímají dnes.

Cílem práce bylo zjistit, jak dle vzpomínek narátorů vypadala obec po roce 1990. Rozpad JZD měl za následek nejen postupné opouštění od zemědělského zaměření obce, ale zároveň se situací v porevolučních letech se začaly proměňovat i sousedské vztahy. Upadal fotbalový klub, zanikal sbor dobrovolných hasičů, v Nehvizdech se začalo podnikat. Až kroky učiněné v novém století postupně přivedly obec opět k životu. Nové možnosti přišly spolu s novými obyvateli. Těch mezi lety 2003–2018 přibylo v městysu na dva a půl tisíce. Výrazně tak převýšili počet usedlých občanů a tento jev měl za následek proměnu mezilidských vztahů. Tento fenomén se vedle obrazu obce stal dalším cílem práce. Během výzkumu se ukázalo, že původní obyvatelé Nehvizd výrazně vzpomínají právě na postupné přistěhování obyvatel, na aktivity, na kterých se spolupodíleli, na každodenní situace, kdy se s novousedlíky museli naučit žít. Tyto vzpomínky byly pro příběhy narátorů povětšinou stěžejní a upřednostňovali je před vzhledem obce a možnostmi, které byly toho času k dispozici.

Během návštěv narátorů se často zmiňovala témata jako škola, doprava, pohostinství, vztah k Praze. Nejvíce otevření však byli vypravěči právě k tématu vztahů mezi staro- a novousedlíky. Z původního záměru tyto dvě skupiny oddělit vyllynulo zjištění, že nelze pevně stanovit hranici, od kdy je občan starousedlíkem. I ti, kteří se přistěhovali do prvních domů developerských projektů v roce 2003, se totiž již dnes považují za starousedlíky. Právě díky aktivitám, kterým se v městysu věnují. Po roce 2012 zažily Nehvizdy další stavební boom, dodnes přicházejí lidé ze všech koutů republiky. A ačkoliv ti zde nejdéle žijící občané tvrdí, že mizí dobré vesnické vztahy, výzkum ukázal, že tomu tak být nemusí. Jenom se tato sociální propojení přemístila do nových center městysu a vztahy začali vytvářet ti, kteří se starousedlíky stanou za několik let.

1. METODOLOGIE PRÁCE

1.1 Výzkumná otázka a cíl práce

Bádání prostřednictvím terénního výzkumu se ocitá na hraně objektivní a subjektivní. Ačkoliv badatel má být garantem objektivního výzkumu a vedení rozhovoru, musí vždy brát v potaz respondentovu subjektivitu. Každý jedinec má totiž svůj pohled na prožitou minulost. Stejně je na tom badatel, záleží však na něm, jak k získaným informacím přistoupí. Právě na těchto jevech jsou postaveny principy kvalitativního výzkumu. Tato výzkumná metoda se zaměřuje na respondentovo vnímání, chápání a nahlížení vzpomínaných událostí. Slouží také pro verifikaci a explanaci získaných dat. Pro bádání pomocí orálněhistorické metody je kvalitativní výzkum více stěžejní než výzkum kvantitativní, což je případ i této diplomové práce. Pravděpodobně jediným případem, kdy bylo v textu užito zkoumání kvantitativní povahy, je vyhodnocení výsledku mentálních map. Badatel je osobou, která se musí snažit od vlastní subjektivní oprostít a zaujmout postoj objektivní korelující s principy orálněhistorického výzkumu.

Nehvizdy zažívají v posledním dvacetiletí „stavební boom“. Vzhledem k moderním možnostem bydlení se ve velkém rozvíjí zástavba. Tento jev přináší pozitivní i negativní dopady jak na starousedlíky, tedy obyvatele, kteří pamatují obec v její původní podobě, tak na nově přichozí rodiny. Výhody i problémy, které s masivním nárůstem obyvatel Nehvizdy prožívají, jsou předmětem diplomové práce. Časově se zaměřuje na historický vývoj obce v porevolučních letech.

Ačkoliv jsou dnes Nehvizdy zmiňovány především v souvislosti s parašutisty operace Anthropoid¹, diplomová práce se věnuje příběhům místních obyvatel. Cílem práce je zjistit, jak starousedlíci vnímají mohutný rozmach zástavby v obci, jestli se jim výrazněji dotýká a co jim vývoj v posledním čtvrtstoletí městysu přinesl nebo sebral. Na druhé straně stojí novousedlíci, skupina lidí, jež svým počtem výrazně převyšuje skupinu původních obyvatel. Pomocí vzpomínek zpovídání, dobových fotografií a aktuálních názorů lze zmapovat vývoj situace v Nehvizdech v československé/české porevoluční éře. Zjistit, jak se městys proměnil, co k jeho proměnám vedlo, jaké byly dopady

---

¹ Operace Anthropoid probíhala na území Protektorátu Čechy a Morava mezi prosincem 1941 a červnem 1942. Jednalo se o výsadek parašutistů Jana Kubiše a Jozefa Gabčíka, kteří plnili úkol exilové vlády, spáchat atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Spojitost Nehvizd a parašutistů podrobněji popisuje kapitola 4.1. – Historie obce.

na ekonomický život obce, ale i na osobní životy jedinců. Spíše než najít důvody, proč k takovému množství změn během posledních třech desítek let došlo, jde o reflexi těchto proměn místními. Jak se původní obyvatelé, kteří zde žijí v nejstarších domech, dívají na panelové novostavby hýřící barvami na okraji obce? Jak se změnila dopravní dostupnost, pracovní nabídky, služby? Jakou funkci má dnes tradiční Sokol, jaké jsou možnosti sportovního vyžití a kam zajít do restaurace? Tyto otázky tvoří podstatu tohoto výzkumu. Komparace pohledu starousedlíka a novousedlíka na každodenní život v Nehvizdech je cílem předkládané diplomové práce.

1.2 *Prameny a literatura*

Teoretická část práce čerpá ze tří typů publikací. Do prvního okruhu spadají tituly, které jsou zaměřeny na historické vědní disciplíny, sociologické zkoumání a kulturní antropologii. Orální historie jakožto stěžejní metoda sběru dat je v práci zastoupena více z praktického hlediska. Vzhledem k tomu, že nejucelenějším metodologickým dílem v českém prostředí je publikace *Třetí strana trojúhelníku*², poslouží zde nabyté poznatky pro interpretaci pořízených rozhovorů a jejich komparaci. Ve výčtu užitých děl dostanou prostor tradiční sociologické práce, např. Hendlův *Kvalitativní výzkum*³, Dismanovo *Jak se vyrábí sociologická znalost*⁴, Halbwachsova *Kolektivní paměť*⁵ či Kaufmannův *Chápající rozhovor*⁶. Nastínění dějinných souvislostí pomohou Veselého *České politické dějiny*⁷ či Večerníkův soubor *Zpráva o vývoji české společnosti 1989-1998*⁸.

V druhém okruhu literatury jsou tak více než principy orální historie definovány a podrobněji popsány fenomény urbanizace, suburbanizace, sociální geografie a sociologie v architektuře. Suburbanizace má důsledky jak politické (Vobecká⁹), tak sociální (Krebs¹⁰,

---

² VANĚK, Miroslav a MÜCKE, Pavel. *Třetí strana trojúhelníku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015.

³ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2016.

⁴ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 2011.

⁵ HALBWACHS, Maurice. *Kolektivní paměť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009.

⁶ KAUFMANN, Jean-Claude. *Chápající rozhovor*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010.

⁷ VESELÝ, Zdeněk. *České politické dějiny: (od konce 18. do počátku 21. století)*. Praha: Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů, 2005.

⁸ VEČERNÍK, Jiří a Petr MATĚJŮ, ed. *Zpráva o vývoji české společnosti 1989-1998*. Praha: Academia, 1998.

⁹ VOBECKÁ, Jana a KOSTELECKÝ, Tomáš, ed. *Politické důsledky suburbanizace: analýza případových studií proměn politického chování a občanské participace ve vybraných suburbánních lokalitách Prahy a Brna*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007.

Hájek¹¹). S rozšiřováním satelitních měst přímo souvisí zástavba v blízkém velkém městě, v tomto případě v Praze. Nástin tohoto jevu pomohou přiblížit články z odborných periodik, frekvence tématu zástavby okolí Prahy se pravidelně v literatuře zvyšuje po roce 2000. Do třetího okruhu literatury pro diplomovou práci spadají publikace „průvodci“, které se věnují oblasti Prahy-východ, Polabí či okolí Prahy obecně. Patří sem turističtí průvodci, popisy tras cyklostezek nebo atlasy měst a městysů. U tohoto okruhu literatury jsou zajímavé především publikace neaktuální, aby se pomocí nich dalo identifikovat prostředí Nehvizd v letech minulých.

Podstatu diplomové práce tvoří část praktická, která se opírá o dva základní pilíře výzkumu – archivní materiály a vyprávění narátorů. Mezi archivní materiály městyso jsou řazeny dokumenty jako obecní kronika, stavební plány, záznamy o společenských událostech v Nehvizdech a hlavně pak *Nehvizdský kurýr*. Toto lokální periodikum vychází pravidelně jedenkrát do měsíce a úkolem pro text práce je zjistit, jak se v průběhu let měnily rubriky, obsah a lidé, kteří jej tvořili a dnes tvoří. Právě na tomto vzorku lze podrobně prozkoumat vývoj městyso. Vydání od roku 2011 jsou dostupná online na webových stránkách Nehvizd. Vydání starší (vychází od 2006) jsou k dispozici v archivu obecního úřadu. Návštěva tohoto místa měla několik významů pro tvorbu diplomové práce – jednak posloužila jako zdroj archivovaných dokumentů a dále pak pomohla prolomit ledy mezi badatelem – autorem práce – a členy místní samosprávy.

Na základě bádání v sekundární literatuře je velmi obtížné dohledat zmínky o Nehvizdech. Informace jsou velmi povrchní a zpravidla se omezují jen na popis místního kostela, nedalekého již nefunkčního pískovcového lomu či podniku z počátku 20. století, který zpracovával kámen a vyráběl cihly na stavbu domů. Jak je zmiňováno výše, do historie se Nehvizdy zapsaly především jako místo seskoku parašutistů za druhé světové války. Z těchto bodů se odvíjí i jejich zaměření jakožto turistického cíle. Nicméně vzrůstající počet nové zástavby a rozšiřování okolní průmyslové zóny jsou jevem posledních dvou dekad, který dosud nebyl v této lokalitě podrobně zmapován. Proto bylo pro praktickou část diplomové práce důležité získání těchto informací od pamětníků.

---

¹⁰ BARÁK, Vladimír a KREBS, Vojtěch, ed. *Sociální politika 2016 - nové výzvy v nejisté době: sborník odborných textů z mezinárodního workshopu Sociální politika 2016*. Praha: Národohospodářská fakulta VŠE v Praze, 2016.

¹¹ HÁJEK, Pavel. *Jde pevně kupředu naše zem: krajina českých zemí v období socialismu 1948-1989*. Praha: Malá Skála, 2008.

1.3 **Mentální mapy**

Během terénního výzkumu byla kromě rozhovorů využita i metoda mentálního mapování. Díky ochotě narátorů tak vznikl pro tuto práci jedinečný prvek, který pomohl vytvořit další kategorii dat pro prováděný výzkum. Takzvané mentální (do češtiny překládané spíše jako *myšlenkové*, anglicky *mind mapping*) jsou výsledkem teoretické práce Angličana Tonyho Buzana.¹² Ten od šedesátých let 20. století začal rozvíjet koncepci efektivnějšího fungování lidského mozku. *Mind mapping* je metoda myšlení, která umožňuje zvládat příjem vysokého počtu informací, systematicky je zpracovat a utřídit ve struktuře myšlenek. Informace se díky této metodě zápisu stávají lépe uchopitelné, mozek si je efektivněji pamatuje a následná práce s poznámkami je jednodušší pro pochopení i po vrácení se k zápisu po delší době. Mentální mapy pomáhají zlepšit přehled, ukázat souvislosti, vztahy a potencionální problémy a zároveň lépe uchopit vyjádřené myšlenky. V praxi se dnes využívají na všech místech, kde je potřeba organizace, strukturování a precizní zpracování komplexních skutečností. Buzan totiž zjistil, že specifický proces zápisu myšlenek vyvolává nové nápady, které se pod náporu množství nových informací ztrácely. Mentální mapování tak lze využít například ke kreativnímu brainstormingu, správě informací, plánování, prezentacím a samozřejmě zápisům. Nemají však jasně daná, pevná pravidla. Každý člověk totiž vnímá přísun nových informací jinak, někomu mohou být bližší zvukové vjemy, jinému zas vizuální či pohybové. Mentální mapy slouží jako pomocník vyjádření našich myšlenkových pochodů.

Dle Buzana pracuje mozek efektivněji, když jej vytížíme pravidelně na obou hemisférách. Levá část lidského mozku totiž vnímá slova, logiku nebo čas, zatímco pravá hemisféra obrazy, prostor nebo intuici.¹³ Ve svých dílech se Buzan zabývá nejen fyziologickým fungováním mozku a psychologickou stránkou užití mentálního mapování, ale přidává také názorné ukázky, příklady z praxe či metody tréninku lidské mysli.

---

¹² Tony Buzan (nar. 2. června 1942) – anglický autor, psycholog a vychovatel, popularizátor výzkumu mozku a jeho učení pomocí techniky mentálních map (Mind maps). K otázce efektivního využívání myšlenek, jejich zápisu a čtení se začal věnovat již při studiích na University of British Columbia. Během kariéry také působil jako poradce obchodních společností a vlád. Zakladatel Brain Trust Charity. BUZAN, Tony: *Mentální mapování*. Praha: Portál, 2014.

¹³ Vzniku Buzanovy metody mind mappingu a dalším podrobnostem z výzkumu a fungování myšlenkových map v praxi se věnuje publikace Horsta Müllera. (MÜLLER, Horst: *Myšlenkové mapy*. Praha: Grada, 2013)

2. VÝZKUM METODOU ORÁLNÍ HISTORIE

2.1 *Vzpomínání, vyprávění a soudobé dějiny*

Při představování projektu mapujícího proměny městyse Nehvizdy od devadesátých let do dnešních dnů byla zpravidla první reakce potenciálních narátorů přibližně ve znění „*Vysvětlete mi, prosím, co je to ta orální historie.*“ Zkoumání historie touto metodou bylo proto respondentům důležité představit. Obvykle s údivem vyslechli slova o poznávání minulosti pomocí vyprávění a vzpomínek dotazovaných osob. Nebylo divu, že narátoři tutto relativně mladou výzkumnou metodu neznali. Při představě historického výzkumu padaly časté odkazy na obecní archiv, stará vydání místního deníku či kroniky, které jsou buď vedeny městysem Nehvizdy či soukromými osobami. V důsledku ale respondenti přijali tuto metodu a k rozhovorům se odhodlali. Záměrně je užito slovo *odhodlání*, protože to si orálněhistorický výzkum v terénu přímo vyžaduje. Netýká se to jen narátorů, ale i tazatele. Vzniká zde schizofrenní situace, kdy respondenta znervózňuje představa, že by si měl s někým cíleně povídat o tématech, která však běžně vede u odpolední kávy. Ovládnutí napjaté situace je však na straně tazatele. Jak píše Kaufmann: „*Porozumění se stává prostým uchopením sociálního vědění ztělesněného jednotlivci: k jeho odhalení stačí projevit zvědavost a empatii.*“¹⁴

Dalším důvodem, proč mezi veřejností není znám způsob zkoumání dějin metodou orální historie je fakt, že principy této metody se akademicky začaly využívat v širším rozsahu až po druhé světové válce. V tuzemském prostředí se orální historie začala výrazněji uplatňovat až v devadesátých letech, v době porevoluční. Z tohoto časového vymezení vyplývá, že s přibývajícimi roky se zužuje i dějinná vzdálenost, kam až může orální historie dosáhnout. Jak ukázal výzkum na této práci, lidé narození v období padesátých let a dříve přijímají žádost o vyprávění mnohem samozřejměji než lidé dnešní mladší až střední generace. To může být dáno tím, že narátoři starší generace jsou již více zvyklí na vyprávění mladším osobám (oproti všem respondentům byl zde badatel vždy tím mladším) a také že vyrůstali v době, ve které byli k sobě lidé přece jen o něco vstřícnější. Dnešní čtyřicátníci a mladší jsou až příliš často negativně ovlivňováni a konfrontováni marketingovými výzkumy a reklamními nabídkami, proto hovor s cizí osobou zprvu ihned odmítají. Oproti lidem v důchodu mohou mít také jisté pracovní postavení, a tudíž nechtějí,

---

¹⁴ Kaufmann: *Chápající rozhovor*. Praha, 2010, str. 29.

aby informace o jejich soukromí pronikly na internet. Tato možnost se ukázala především u rozhovoru se starostou Nehvizd, který byl ve vzpomínkách na osobní život velmi opatrný a raději se věnoval otázkám veřejného dění v městysu.

Kromě individuálního přístupu ke každému potencionálnímu narátorovi zvlášť, pracuje orálněhistorický výzkum ještě s jednou důležitou veličinou, a tou je čas. Po představení metody výzkumu badatelem bude s vysokou pravděpodobností od respondenta následovat tvrzení typu: „Dobře, až budu mít čas.“ „Nyní nemám čas, ale domluvíme se.“ „Musím si to promyslet, dejte mi čas.“ Správný moment, kdy započít rozhovor, je důležité dobře naplánovat. „Charakteristickým rysem individuálních trvání je, že mají různý obsah, takže střídání stavů je u nich rychlejší či pomalejší a liší se od jednoho k druhému a také u jednoho a též jedince různých období.“¹⁵ Každý nový den dělá z toho předchozího minulost, ve které se mohlo přihodit cokoliv. Mohlo dojít k převratnému okamžiku v životě narátora, který se zapíše mezi jeho životní milníky, ale lze o důležitou osobu také přijít. Každý další den může badatel ztratit narátora, rodina zpovídáného však ztrácí mnohem více.

2.2 **Techniky sběru dat**

Teoretická příprava je základním stavebním kamenem terénního výzkumu, který lze rozdělit na kvantitativní a kvalitativní.¹⁶ Cílem kvantitativního výzkumu je testování hypotéz, zatímco kvalitativní výzkum si dává za cíl vytvářet nové hypotézy, nové porozumění, tvořit teorie. Podstatným rozdílem kvalitativního výzkumu je, že oproti výzkumu kvantitativnímu získává mnoho informací z relativně úzkého vzorku a nezaměřuje se na získávání dat od velkého množství jedinců, kteří produkují jen omezené množství informací. Kvalitativní výzkum tedy významně redukuje počet zkoumaných osob, což má za následek obtížné zobecňování získaných dat. Generalizace výsledků bádání je tak v mnoha případech znemožněna. Na bázi těchto tezí byl proveden terénní výzkum pro tuto práci. Ačkoliv byly otázky pro narátory výzkumníkem připraveny, téměř se nedařilo dodržet během rozhovoru nastavené schéma. Upuštění od předem daných linií mělo pozitivní následky. Respondenti se totiž dokázali během svého vyprávění mnohem více uvolnit a nestrukturované rozhovory daly proud plynulému řetězení jejich vzpomínek. Pakliže z terénního výzkumu vyvstaly informace, které by se daly kvantifikovat, jednalo se

---

¹⁵ HALBWACHS, Maurice: *Kolektivní paměť*, str. 140.

¹⁶ DISMAN, Miroslav *Jak se vyrábí sociologická znalost*, str. 286.

o průsečík témat, která byla téměř všemi narátory shodně zmiňována (prodejny potravin v obci, fungování Sokola, frekvence dopravy či vývoj místního pohostinství). Generalizaci lze také podrobit výsledky mentálních map.

Díky postupům kvalitativního výzkumu, zejména volná forma otázek a odpovědí, je výsledkem vyšší validita informací než u výzkumu kvantitativního. Ten svou unifikovanou formou testování může vykazovat vysokou reliabilitu. Cílem kvalitativního zkoumání je sběr co možná největšího množství dat, která lze následně podrobit komparaci a hledání v nich existujících souvislostí, vychází tedy z induktivní logiky bádání. Oproti kvantitativnímu výzkumu je výsledkem pochopení dat ve smyslu porozumění osobnosti jedince v daném čase a prostředí, nemusí se tedy jednat o měřitelný výstup. Tak jako je každý člověk jedinečný, tak jeho chování v různých sociálních situacích je jednotkou kvalitativního výzkumu, který tímto pomáhá badateli pochopit zkoumanou realitu. Problém může nastat v momentě interpretace událostí a symbolů badatelem, který je nucen zachovat míru objektivity. *„Objektivizace se buduje postupně, za pomoci zřetelných a na sebe navazujících nástrojů, které umožňují výzkumné téma nahlížet způsobem, jenž se stále více vzdaluje původnímu spontánnímu pohledu, aniž by se ovšem od něj zcela odtrhl. (...) Výzkum tak nespočívá v testování hypotéz, ale spíše v „neustálých přechodech mezi tím, co se dozvíte v terénu, a snahou dodat vašim objevům smysl.“¹⁷*

Pro provedení výzkumu je možné využít několik teoretických technik, mezi něž patří zúčastněné pozorování, nestandardizovaný rozhovor a analýza osobních dokumentů.¹⁸ Tyto postupy umožňují výzkumníkovi práci metodou terénního výzkumu, během kterého sbírá díly svého vzorku pro následnou analýzu. Oproti kvantitativnímu výzkumu tak hypotézy vytváří až během sběru dat. Aplikace terénního výzkumu pomocí interview maže rozdíly mezi rolami výzkumníka a zkoumaného, při zkoumání se stávají rovnocennými partnery. V případě, že v rámci výzkumu již nejsou nalézána žádná data, která by mohla být použita pro vytváření a kategorizaci následných vzorců dochází k tzv. teoretické saturaci. V tomto bodě terénní výzkum končí. V případě zde popisovaného výzkumu o historii Nehvizd došlo k saturaci po osmi uskutečněných rozhovorech. Tento stav je výsledkem dvou faktorů. Jednak šlo o striktnost pokládaných otázek tazatelem, kdy byly dotazy předem připraveny. Toto pevné držení osy rozhovorů však znamenalo větší standardizaci dat. V druhém případě vznikla saturace tím,

---

¹⁷ KAUFMANN, Jean-Claude: *Chápající rozhovor*, str. 28.

¹⁸ DISMAN, Miroslav: *Jak se vyrábí sociologická znalost*, str. 298.

že Nehvizdy si od začátku devadesátých let dlouho držely značně vesnický charakter, a tak změn (nové obchody, restaurace, proměna školy) nebylo takové množství, aby je nedokázaly všichni dotázaní shodně vyjmenovat. Po zjištění, že výzkum došel k saturaci, proběhlo na základě doporučení vedoucího práce vyhledání odlišných typů narátorů, u jejichž rozhovorů bylo upuštěno od původně připravených otázek a dán větší prostor spontánnímu vyprávění.

V praxi je kromě rozhovoru s narátorem podstatné také zúčastněné pozorování, při kterém se výzkumník stává součástí každodenního života zkoumaných lidí, tedy vzorku. Sociálně se participovat může se zkoumaným okolím v plné míře, nebo si může ponechat odstup pozorovatele. Mezi techniky zúčastněného pozorování patří samotné pozorování, interview se zkoumanými osobami, interview s informátory, analýza osobních dokumentů a sebereflexe badatele jakožto participanta každodenního života zkoumaných.¹⁹ Při získávání informací o historii Nehvizd bylo taktéž důležité se zapojit do veřejného života, čímž se zde zmíněné Dismanovy poznatky potvrdily na více úrovních. Během výzkumu proběhla participace například během setkání s občany, které pořádalo zastupitelstvo 24. dubna 2018 v jídelně místní základní školy. Účast obyvatel byla dobrovolná a dle komentářů zastupitelů také vcelku hojná oproti předchozím sezením. Účast na tomto setkání lze považovat za typický příklad participace na veřejném životě. Pro badatele byla zajímavá tím, že sám je občanem Nehvizd, ale také jako využití prostoru pro navázání nových kontaktů, které poté byly při výzkumu využity.

Předmětem zmíněného setkání s občany byla témata týkající se rozvoje obce. Místní se zajímali především o infrastrukturu v obci, aktuálním tématem je výstavba obchvatu kolem jižní části Nehvizd, aby se městysu ulevilo od dopravního zatížení. Občané také živě diskutovali o rychlosti aut projíždějících v obytných zónách, dokončení komunikace na koncích ulic, výstavbě nových autobusových zastávek a rozšiřování zeleně, která s postupující výstavbou v Nehvizdech rychle ubývá. Zastupitelé obce ukázali svou otevřenost k diskuzi, přijímali náměty od občanů a trpělivě ospravedlňovali hospodaření Nehvizd. I přes některé plamenné dotazy jedinců se dalo na skupině obyvatel pozorovat, že k práci zastupitelů nemají větší výhrady. Ostatně i počet těch, kteří přišli, asi čtyři desítky, zastupitelům ukazuje, že větší nespokojenost v obci nepanuje. Otázkou zůstává, kde je hranice spokojenosti obyvatel a kde jejich lhostejnost v participaci na veřejném životě Nehvizd.

---

¹⁹ Techniky zúčastněného pozorování rozebírá DISMAN, Miroslav: *Jak se vyrábí sociologická znalost*, str. 308.

Validitu technik zúčastněného pozorování zajišťuje zachycení bádání na záznam, ať už se jedná o diktafon, fotoaparát či prostý papír. Zaznamenávají jsou data předem vybraných jedinců, kteří byli určeni jako relevantní vzorek. Od nich nabytá data podléhají badatelově analýze, jenž provádí verifikaci získaných informací a rozhoduje o dalších krocích výzkumu. Součástí sběru dat nejsou pouze výpovědi narátorů, ale také vlastní poznámky badatele, který tímto způsobem popisuje realitu právě prováděného sběru dat.

Badatel nemá mít obavy se respondentem zeptat.²⁰ S otevřenými otázkami však zároveň přichází větší riziko zkreslení dat. Linie otázka – odpověď může skrývat více nástrah, než se na první pohled zdá. V první řadě musí zkoumaná osoba správně porozumět položené otázce. Pakliže jsou stejné otázky použity u více narátorů, faktor správného porozumění se rozšiřuje na větší výzkumný vzorek. U bádání kvalitativní metodou jsou předmětem interpretace výsledků právě rozmanité odlišnosti. Současně zde ale badatel naráží na větší míru dodržování etických zásad a často chybné generalizování obecně známých faktů, které však mohou být pro zpovídaného neznámé. Po položení otázky se miska vah rozhovoru pomalu přiklání na stranu respondenta. Ten se totiž v první fázi rozhoduje, je-li vůbec ochoten na položený dotaz odpovědět a bezprostředně poté přemítá, jak odpoví. Zde nastává možný zkreslující moment, kdy narátor nemusí, anebo nechce, podat pravdivou odpověď, a tak raději zodpoví otázku s vědomím manipulace se svou zkušeností. Úkolem tazatele je v tomto případě zjistit, proč zpovídaný zvolil právě tuto formu interpretace. Zvolení nepravdivé odpovědi může být způsobeno i snahou respondenta ukázat před tazatelem své přednosti, neprojevit slabost či si nepřiznat pochybení v určité situaci v minulosti. V teorii se zde nabízí postup,²¹ kdy zpovídaný směřuje k vyhýbavé odpovědi – nabídnout mu několik možností, aby vybral tu, která na danou situaci pasuje nejvíce. Na jednu stranu tak lze záměrně ovlivnit respondentovu odpověď, na stranu druhou se ale zvyšuje šance na získání odpovědi blízké realitě.

Poslední fází v procesu otázka – odpověď je zaznamenání odpovědi narátora na nahrávací zařízení. Při pozdějším zkoumání tohoto záznamu může dojít k přehlédnutí kódů rozhovoru, například když tázaný užije ironii či sarkasmus, nebo pomocí gest a neverbální komunikace dá své výpovědi jinou váhu, než vyplývá z hlasového záznamu. Při následné interpretaci rozhovoru je zkoumáno, zda provedené získávání dat bylo validní a reliabilní „*Validní měření je takové, které měří skutečně to, co jsme zamýšleli měřit.*“

---

²⁰ DISMAN, Miroslav: *Jak se vyrábí sociologická znalost*, str. 57.

²¹ Tamtéž, str. 60.

Reliabilní měření je takové, které nám při opakované aplikaci dává shodné výsledky, pokud se ovšem stav pozorovaného objektu nezmění.“²² Reliabilitu výzkumu zde zajišťovaly předem připravené stěžejní otázky, které byly všem narátorům shodně položeny. Tyto dotazy vycházely ze zdrojů mapujících minulost Nehvizd – publikace o historii obce či články v Nehvizdském kurýru. Kontrola validity získaných dat probíhá několika způsoby. Pravdivost výpovědi lze otestovat na zkoumání výpovědí skupiny a shodnosti získaných dat. Dále lze na základě dostupných dat využít predikci, kdy ze známého sociálního statusu narátora lze očekávat jeho odpověď, možno využít také názorů zkušených „soudců“, kteří o dané historické události mají dostatečný počet relevantních informací a případné nesrovnalosti mohou podložit fakty. Tyto postupy byly užity i při výzkumu, od narátorů získané odpovědi se daly využít ke konfrontaci v následných vyprávěních. Dále lze užít testování validity výčtem obsahu, kdy se nastaví určitá pravidla pro výpovědi a následně zkoumá, byla-li při odpovědi zpovídaného dodržena. Relevantní výsledky zkoumání validity jsou ale vždy platné jen pro daný kontext. Při nastavení odlišných indikátorů interpretace se musí proces ověřování faktů zkoumat jiným úhlem pohledu.

2.3 Rozhovory

2.3.1 Teoretická příprava a anonymizace dat

Text si klade za cíl porovnat zkušenosti, pohledy a názory narátorů, a tak jsou rozhovory jeho nezbytnou součástí. Jádrem práce je interpretace získaných poznatků. Rozhovory se zpovídanými byly vedeny polostrukturovanou formou. Před samotným započítím rozhovoru byla nutná detailní příprava tazatele. Tu tvoří otázky, technika a prostředí. Samozřejmě příjemné prostředí umožní narátorovi se více uvolnit a nebát se rozhovořit i osobním životě a dovolit tak tazatelovi lépe porozumět kontextu vyprávění. Technika je samostatný bod přípravy, protože její zvládnutí je alfou omegou získaných dat. Jak velí zkušenost, je vhodné vybrat tiché místo v domě nebo bytě, například bez puštěného rádia či televize, během výzkumu v Nehvizdech se ale jako místo konání rozhovoru využila i narátorem vybraná tělocvična či kupodivu klidné prostředí zahrady. Do několika rozhovorů vstoupily další osoby; jedná-li se o partnera narátora, může to mít

---

²² DISMAN, Miroslav: *Jak se vyrábí sociologická znalost*, str. 62.

na výsledný záznam pozitivní i negativní dopady, stejně tak jako na průběh rozhovoru. Nahrávací zařízení obecně vzbuzuje u tázaných pocitu nejistoty a nekonformity, před započítím rozhovoru je tedy nutné narátora s veškerými úkony seznámit.

Samotné otázky na respondenta podléhají detailní přípravě. Sada prvních otázek obsahovala dotazy na osobní život, mládí, školní léta, tedy témata, ve kterých se narátor cítí jistý, ale zároveň jej nechat v prvotní fázi vyprávět pouze ta fakta, která chce. Pro získání narátorovy důvěry je důležité rozpoznat, které otázky jsou pro něj citlivé, a tak k nim i přistupovat. Pro účely diplomové práce se v přibližně hodinovém rozhovoru nabízí dát zpovídanému volný prostor cca 15–20 minut a ve zbylém čase se zaměřit na otázky týkající se života v Nehvizdech. Tento postup by měl být v ideálním případě podobný, ne-li totožný u všech oslovených narátorů, aby se odpovědi jednotlivých osob daly komparovat a interpretovat. Při vedení rozhovoru bylo poté samozřejmě nutné operativně reagovat na průběh vyprávění, zbytečně interview „nekouskovat“ (nestrukturovat), zároveň ale usměrnit tok vzpomínek s ohledem na výzkumné téma. Dalším zajímavým nástrojem, který slouží pro zjištění narátora pohodu na život v jeho obci, je metoda mentálních map. Očekávání a priori spočívá v odlišném rozložení „center“ obce mezi starousedlíky a novousedlíky. Například Sokolu přisuzovala mladší generace v městysu zcela jinou hodnotu než generace starší, stejný jev se ukázal i ve vnímání nehvizdského kostela.

Osobní setkání, jehož předmětem je nahlédnutí do duševního vlastnictví zpovídaného, podléhá řadě etických pravidel. Tazatel má při vedení rozhovoru být zárukou, že nedojde k nevhodnému vedení rozhovoru, manipulaci s narátorem či úmyslnému zkreslování historie. S etickým kodexem výzkumu souvisí i ujištění zpovídaného, že nedojde ke zneužití jeho osobních údajů a že bude mít právo odmítnout nahrávání rozhovoru či některé pasáže z rozhovoru vyjmout. Aby byla tato skutečnost řádně podložena, existuje dokument „Souhlas se zpracováním a zpřístupněním osobních a citlivých údajů“, který se zavazuje dodržovat tazatel. Změnu v získávání osobních dat a následného nakládání s nimi představovala nová legislativa platná od 25. května 2018 zahrnující evropské nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR). Vzhledem k nově definovaným postupům při zpracovávání osobních a citlivých údajů respondentů byla pro tuto práci zvolena anonymizace narátorů. V textu tak nejsou k dispozici jména zpovídaných, ti jsou rozlišeni iniciály, případně jsou získaná data zobecněna. Výjimku tvoří narátoři Luboš Rýdlo, ředitel základní a mateřské školy, a Vladimír Nekolný, starosta Nehvizd. Oba jsou totiž zároveň autory článků v *Nehvizdském kurýru*, které jsou zde citovány, jejich jména tedy byla v místním zpravodaji publikována.

Tyto souhlasy představují nejen etickou, ale i právní záruku možnosti užívání získaných vzpomínek, duševního vlastnictví narátora. Uvedené úkony tedy podléhají legislativnímu řádu České republiky, potažmo evropskému nařízení o ochraně osobních údajů. Nejen dle těchto podmínek, ale i dle vzájemné dohody mezi badatelem a dotazovaným se tak v ideálním případě zamezilo sporům a kontroverzím, které poskytnutí rozhovoru může přinést.

2.3.2 Průběh terénního výzkumu

Aby bylo možné provést první krok výzkumu, je třeba si ujasnit, odkud bádání započne. Při zkoumání orálněhistorickou metodou je pilířem celé práce vedení rozhovorů s narátory. V rámci teoretické přípravy pro zkoumání historie Nehvizd bylo učiněno několik podstatných kroků. Před vstupem do terénu proběhla řada badatelských úkonů, které daly podněty k vytvoření otázek pro zpovídání a přípravě podkladů pro vedení interview. Nejprve bylo nutné nastudovat dějiny obce z dostupných zdrojů literatury, ale také z novinářských článků, které lze dohledat na portálech internetových médií. Bezpodmínečně nutné bylo tedy navštívit městskou knihovnu v Praze a ponořit se do různých typů publikací, v nichž se dala očekávat zmínka o městech a městysech ČR. Díky tomuto postupu se začaly postupně vynořovat odstavce a kapitoly o obrazu Nehvizd. Co se lokálních dějin týče, nejvýraznější stopu zanechal v literatuře odkaz parašutistů Kubiše a Gabčíka, díky nimž se do povědomí dostali nejen Nehvizdy, ale i obce okolní, jakožto Horoušany, Mstětice či Šestajovice. Ve vzdálenější minulosti lze dohledat, že přes Nehvizdy vedla císařská cesta z Prahy do Poděbrad. O tom, co se v městyse dělo po roce 1990, je ale informací poskrovnu. K ucelení myšlenek pomohla návštěva úřadu městyse, jenž se v obci nachází na adrese Pražská 255, tedy v sousedství kostela sv. Václava.

Návštěva úřadu městyse přinesla své ovoce, uloženy jsou zde výtisky místního zpravodaje, jenž se nazývá *Nehvizdský kurýr*. Ten vychází od roku 2006 a mapuje dění v obci.²³ Prostudování tohoto druhu materiálu přineslo některá témata, která pak byla využita v rozhovorech s pamětníky. Šlo ale spíše o ucelení obrazu pro tazatele, v samotných rozhovorech se zmínky o procházení starých vydání *Kurýru* objevují zřídka. Při interview šlo především o to, aby narátoři sami popsali dění v obci a dali tak zjistit,

---

²³ Více o Nehvizdském kurýru v kapitole 4.5.

kteřá témata jsou akcentovanější než jiná. Přece jen dění v městyse se mění každým měsícem, na události, které vyvolávaly emoce před deseti až dvanácti lety, dnes již zpovídání téměř nevzpomínají. Tato témata byla nahrazena novými, aktuálnějšími. Návštěva úřadu městyse představovala jakousi nultou fází terénního výzkumu. V budově úřadu totiž pracuje řada aktivních občanů, kteří poté byli nápomocni při tvorbě tohoto textu. Zároveň se výzkum dostal do povědomí lidí, kteří se nejvíce zajímají o činnosti v obci, a otevřel možnosti nových kontaktů.

Pro získávání narátorů bylo učiněno několik prvotních kroků. Některé se ve výsledku ukázaly jako účinné, u menšiny nebylo k rozhovorům svoleno. Vůbec prvním osloveným potencionálním respondentem byl místní podnikatel, jenž provozuje hotel pro psy. Původní myšlenka vytipování právě tohoto narátora měla za cíl domluvit kontakt s člověkem, jenž v Nehvizdech žije, navíc zde podniká, a tudíž by mohl mít zajímavé vzpomínky na rozvoj obce, případně jaké jsou zde možnosti vlastní výdělečné činnosti apod. Osobní setkání s potencionálním narátorem nedopadlo dobře. Ačkoliv mu byl výzkum představen, s nedůvěrou jej odmítl, připomínajíc že „tedy děkuje, ale s žádným vyprávěním nechce mít nic společného.“ Prvotní zkroušení z nesouhlasného postoje narátora ukázalo, že získávání respondentů bude muset proběhnout jinou formou. Přece jen, ačkoliv jsou Nehvizdy rozvíjejícím se městysem s dnes třemi tisícovkami obyvatel, místní starousedlíci se stále držet svůj vesnický ráz života.

Na základě této zkušenosti byly podniknuty kroky mající jinou formu získávání kontaktů. Jednou z těchto možností bylo oslovit známého narátora, s nímž byly již dobré vztahy vybudovány v předešlé době, a jenž by tak mohl být otevřenější k pomoci s prací. Tento postup vyšel, a tak první interview bylo nahráno s naším sousedem, pro něhož použijeme jméno R. P. Zde nutno podotknout, že vedení prvního rozhovoru s osobou tazateli známou mělo vícero pozitivních účinků. Především došlo k „proboření ledu“, zčásti opadla nervozita, zdali byla teoretická příprava užitečná, a také se po ukončení rozhovoru dala lépe zvládnout sebereflexe. Ukázalo se, které otázky by mohly být pro občana Nehvizd kritické, projevílo se, jak děti starousedlíků nahlíželi na přistěhovalce z Prahy povrchně ještě na přelomu tisíciletí. Narátor R. P. sice občas utíkal myšlenkami, otázkami byl postupně směřován k obrazu Nehvizd, jak je pamatuje. Téměř nevedl souvislý dialog, což možná bylo zapříčiněno i neustálými zjišťujícími otázkami tazatele. Z nahrávání rozhovoru tak vzniklo hned několik poučení z chyb, které se s přibývajícimi interview podařilo odbourávat.

Zároveň se získáním prvního narátora byly rozeslány i emaily na adresy, které jsou dostupné buď na webových stránkách městysu, nebo uvedeny jako kontakty na autory článků v *Kurýru*. Tento postup přinesl své ovoce z části. Tazatelův email obsahující informace oslovovacího dopisu obdrželi na své pracovní adresy starosta městysu, místostarosta, pracovnice úřadu, knihovnice, ředitel základní školy a zástupkyně ředitele mateřské školy. Starosta Nehvizd na tento email nereagoval, nicméně s badatelským záměrem jsem jej seznámil již při emailové komunikaci předchozí. Tudíž o průběhu výzkumu byl informován dříve než jakýkoliv jiný občan Nehvizd, což bylo vhodné učinit a předejít tak spekulacím a dohadům. Svou roli samozřejmě hrálo i pracovní vytížení starosty.

Místostarosta a pracovnice úřadu na zasláný email neodpověděli. Původně plánovaná druhá zpráva s žádostí o poskytnutí rozhovoru se nakonec nekonala. K vyprávění se totiž dostali jiní respondenti blízcí úřadu městyse, a tak bylo později nutné najít jiný typ vzorku. Ředitel základní školy, pan Luboš Rýdlo, jako jediný reagoval na email kladně. Vyjádřil zájem a pochopení pro akademickou činnost, a i přes svůj naplněný diář souhlasil s osobním setkáním. Zástupkyně mateřské školy byla oslovena, protože funkce ředitele ZŠ se v Nehvizdech slučuje s funkcí ředitele MŠ, jedná se o stejnou osobu. Zástupkyně MŠ také na žádost o vyprávění reagovala, avšak záporně. Svůj postoj obhájila tím, že není obyvatelkou Nehvizd a pracuje zde krátce, tudíž usoudila, že by nebyla osobou nejpovolanější. Přidala odkaz na ředitele ZŠ, jenž prý rád pomůže. Toto doporučení se v rozhovoru s ředitelem potvrdilo,

Ani od knihovnice zpětná vazba k emailu nedorazila, a tak bylo nutno ji navštívit osobně. Knihovna v Nehvizdech má otevřeno jen dvakrát týdně, proběhlo tedy důkladné načasování, aby se úvodní setkání uskutečnilo ke konci otevírací doby. Knihovnice K. S. se nejprve omluvila, že na email nestihla reagovat, ale souhlasila s poskytnutím rozhovoru. Pro badatelský záměr měla pochopení, dle vlastních slov pracuje na diplomové práci i její dcera, a tak rozumí náročnosti projektu. Několik vytisknutých oslovovacích dopisů bylo ponecháno v knihovně, K. S. přislíbila, že bude o výzkumu informovat přicházející občany. Na základě těchto kroků se však žádný jiný dobrovolný vypravěč neozval. Nicméně rozhovor s K. S. proběhl v prostorách knihovny týden po prvním setkání v milém duchu a ukázal nové možnosti vedení interview s místními občany.

Posezení s knihovnicí mělo ještě jeden důležitý faktor – aplikovalo totiž v praxi metodu získávání narátorů pomocí „sněhové koule“. Protože se oslovovací dopis ukázal jako nepříliš účinný, došlo na poznávání respondentů při osobním kontaktu. Během

natáčení rozhovoru s K. S. vstoupila do prostor knihovny místní občanka, která vede dětské centrum v Nehvizdech a je velmi aktivní při společenském životě v obci – paní J. Z. Proběhlo rychlé seznámení, nejen mezi přítomnými osobami, protože J. Z. se dostavila i se svým manželem, ale i s tématem výzkumu. J. Z. tento projekt ocenila a projevila zájem se na něm také podílet. Společné interview na sebe nenechalo dlouho čekat. Domluvení místa a času srazu probíhalo prostřednictvím mobilní aplikace sloužící ke komunikaci. Paní J. Z. během našeho rozhovoru doporučila k povídání svou známou E. L., která je v místním kulturním a sportovním životě taktéž velmi aktivní. Přes J. Z. proběhla taktéž domluva setkání s důležitou osobou a významným pamětníkem – panem M. R.

Ziskávání nových narátorů přes doporučení se ukázalo jako velmi přínosné. Ačkoliv z šesti žádostí o rozhovor, zaslanych představitelům obce, se povedlo uskutečnit setkání jen se třemi, pro výzkum to nebylo na škodu. Bylo důležité, že se mezi narátory zařadili starosta, ředitel ZŠ a MŠ a knihovnice. Absenci zástupkyně MŠ plně vynahradil rozhovor s ředitelem. Nereagující místostarosta Nehvizd je zároveň starostou Sokola, tomuto tématu byla ale věnována pozornost ve vyprávění M. R. Místo oslovené pracovnice úřadu se stala respondentkou J. Z., která taktéž na úřadu pracuje a emailem s žádostí o spolupráci neobdržela.

Aby byl však vzorek relevantní, bylo nutné vyhledat i občany, kteří nemají k centru a činností městyso tak blízko jako výše popsání. Inspirací k další cestě získání respondentů se stala obecní nástěnka, jež se nachází u autobusové zastávky na náměstí, a na níž jsou pravidelně přidávány vývěsky oznamující dění v Nehvizdech. Protože ale jedním z cílů bádání je porovnat životy starousedlíků a novousedlíků, bylo nutno využít moderní technologie. K vyvěšeným zprávám na dřevěné nástěnce nová výzva nepřibyla, zato do facebookové skupiny nazvané *Nehvizdy* ano. Oznámení obsahující žádost o pomoc při výzkumu o historii Nehvizd se dočkalo jen pozitivních reakcí. Ohlas nebyl veliký, avšak narátoři byli velmi kvalitní.

Nedlouho po vyvěšení příspěvku na Facebooku byl nahrán rozhovor s paní J. L., jež v Nehvizdech vyrůstala, ale dnes již zde nežije. Tento fakt byl velmi zajímavý k prozkoumání, a tudíž vydat se za respondentkou do sousedních Čelákovic byla nutnost. Díky J. L. se podařilo domluvit na rozhovoru s její matkou, paní H. Ř. Ta v Nehvizdech žije od roku 1970 dodnes, ačkoliv všech pět jejích dětí již rodnou ves opustilo. Návštěva paní H. Ř. byla světlem celého bádání. Velmi milá osoba, se kterou proběhl rozhovor u ní na zahradě, s četnými vzpomínkami na minulost obce. I po skončení rozhovoru by bylo možné si s narátorkou nezávazně povídat další dlouhé hodiny. Kromě paní J. L. se

prostřednictvím sociální sítě Facebook podařilo získat k interview i paní A. V. Ta se nejdříve charakterizovala jako „první vlna náplavy“, čímž naznačila, že se do Nehvizd přistěhovala po roce 2000. Zároveň jakožto pracovník muzea v Říčanech doporučila k rozhovoru pana M. H., který je historikem. M. H. není sice obyvatelem Nehvizd, ani jím nikdy nebyl, ale svou práci soustřeďuje na zkoumání oblasti Prahy-východ, a tak navštívit ho v brandýském muzeu přineslo získání řady nových poznatků o lokálních dějinách.

Pa setkáních s výše uvedenými respondenty došlo ke zmiňované saturaci vzorku. Každý jednotlivý narátor přinesl nový poznatek, svůj vlastní pohled na život obci, samozřejmě odlišné vyprávění o mládí. Ve věcech, které se týkají života v městysu obecně, však již příliš často docházelo ke shodám. Faktory toho byly dva – nepříliš častá obměna podniků v Nehvizdech a poměrně striktní dodržování připravených otázek. V této fázi výzkumu bylo nutné najít unikátní případ respondenta a povedlo se to díky druhému vzkazu na Facebooku – tentokrát do skupiny Canaba Nehvizdy. Lidé sledující příspěvky na této stránce žijí především v bytech a domech, které jsou v obci vystavěny developerem Canaba – pozemní stavby, s. r. o. V současné době se v Nehvizdech nacházejí dvě oblasti, na nichž stavební firma staví a jimž označení „Canaba“ zůstalo i v běžné komunikaci místních obyvatel. Jedná se o části na jihovýchodě obce, druhý blok Canaby se nachází na místě bývalých drůbežáren v severní části u ulice Toušeňská. Pakliže měli být součástí výzkumu i další obyvatelé z této oblasti (tím prvním byl respondent R. P.), bylo nutné se k nim přiblížit výzvou na sociální síti. V těchto novostavbách totiž žijí převážně mladí lidé, kteří využívají lokality v blízkosti Prahy a kupují zde nemovitosti. Jedná se o specifiky unifikovanou část Nehvizd, na níž starousedlíci nahlíží rozdílnými pohledy. Na internetový inzerát se každopádně ozval jediný potencionální narátor. Byl jím pan M. T., který se přistěhoval do městysu před třemi lety, tedy v době, kdy tyto řady satelitních domů vznikaly. M. T. byl velmi ochotný, rozhovor byl přátelský a hlavně – respondent naplnil očekávání. Zpovídáný se věnoval obrazu Nehvizd ze zcela jiného úhlu pohledu než předchozí narátoři, což samozřejmě souvisí s kratší dobou pobytu v obci.

Několik potencionálních narátorů bylo osloveno prostřednictvím zprávy přes komunikační mobilní aplikaci vázanou na kontakty na Facebooku. Zpráva s žádostí o poskytnutí rozhovoru nezaujala tři oslovené osoby. Buď na zprávu neodpověděli, nebo si ji ani nepřečetli. Zájem tedy ze strany respondentů nebyl, tudíž nebylo vhodné je do projektu zařadit. Výjimku v těchto případech tvořila místní květinářka, paní K. Š. Na písemnou zprávu sice nereagovala, souhlas s provedením natáčení tak proběhl až po osobním setkání. Paní K. Š. se ukázala jako velmi sympatická osoba a zároveň se stala

jediným podnikatelem mající živnost v obci, který se uvolil pro společné vzpomínání. Do výzkumného vzorku přidala díky svému svéráznému přístupu zcela nové poznatky o fungování místních živností.

Posledním narátorem výzkumu se stal starosta obce, pan Vladimír Nekolný. Schůzka s ním byla záměrně naplánována na konec bádání, aby bylo možné reflektovat se zpovídaným názory občanů na život v Nehvizdech. Setkání proběhlo v kanceláři na úřadu městysu a starosta, jakožto jeden ze starousedlíků, při vyprávění jen potvrdil zjištění, které se postupně linulo celým výzkumem. Občané Nehvizd vzpomínají na prožité roky v Nehvizdech, ale nejvýrazněji akcentují postupující výstavbu, se kterou přicházejí do obce noví lidé způsobující jakýsi zmatek v tradičních hodnotách vesnického prostředí.

Výjimečný případ, který zde má být zmíněn, nastal u pana P. K. Rozhovor s ním nakonec neproběhl, ačkoliv to nebylo do poslední chvíle jasné. Pan P. K. souhlasil s vyprávěním nejprve při osobním setkání. Pro pracovní povinnosti mělo být datum a místo upřesněno telefonicky. Při prvním telefonátu bylo setkání odsunuto, domluva měla proběhnout při dalším telefonickém rozhovoru. Respondent vybral jako místo setkání byt tazatele, což bylo přijatelné. V dohodnutý čas se však nedostavil, svou absenci ale omluvil v předvečer setkání zanechanou zprávou. Protože se však jevil pro výzkum jako důležitý, protože v Nehvizdech jej považují za starousedlíka a občana nápomocného, rozhodl se tazatel ještě pro jeden pokus. Na zasloupanou zprávu reagoval P. K. obratem telefonátem a společně bylo domluveno nové datum setkání. Opět to mělo být u tazatele doma, i přes vytrvalé čekání ale narátor nakonec bez omluvy nedorazil. Příčiny mohou být různé, rodinné či zdravotní důvody, ale třeba i banální zapomenutí na domluvenou schůzku. A ačkoliv se měl pan P. K. stát jedním z nejvěrohodnějších vypravěčů, projektu se nakonec nezúčastnil, a tak ani jeho vzpomínky zde bohužel nejsou předneseny.

2.3.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Pro výzkum o historii Nehvizd bylo osloveno celkem dvacet potenciálních narátorů. Byly na ně sesbírány kontakty, vyhledané na webových stránkách městysu, v *Nehvizdském kurýru*, na Facebooku, doporučením či z osobní známosti. Do dvacítky případných respondentů se řadilo deset žen a deset mužů. Rozhovor se nakonec podařilo uskutečnit se třinácti občany, z nichž čtyři nejsou obyvateli Nehvizd. Z těchto čtyř však ředitel školy působí v městysu po dvacet let, respondentka J. L. zde vyrůstala, respondentka K. Š. se sem přistěhovala, po rozvodu se odstěhovala, ale v městysu nadále

podniká. Všichni tito tři narátoři žijí shodně v nedalekých Čelákovcích. Historik M. H. se zabývá dějinami Prahy-východ, žije také v oblasti Polabí. O snaze domluvit rozhovor s panem P. K. je psáno výše. Zbylých devět narátorů je obyvatelem Nehvizd.

Níže je tabulka shrnující přehled respondentů. U pamětníků byly dle parametrů výzkumu užity iniciály, u pánů Rýdla a Nekolného jsou užita jména, vzhledem k citacím jejich příspěvků do *Nehvizdského kurýru*. Druhý sloupec předkládá, v jakém období zpovídání v městysu žili nebo žijí. Pro zpřehlednění dat jsou roky příchodu do Nehvizd zaokrouhleny na celé. U občanů žijících v městysu odmala je uvedeno „rodák“. V posledním sloupci je údaj získání kontaktu badatelem. *Doporučení* znamená předání kontaktu jiným narátorem, *osobní setkání* vlastní oslovení badatelem, *email* oslovení elektronicky, *odpověď narátora a přijetí žádosti*, *Facebook* značí odpověď na vyzývající příspěvek na sociální síti. Kombinace *email, osobní setkání* vyplývá z kontaktování elektronickou poštou, narátor však neodpověděl, ale natáčení proběhlo na základě následného vlastního kontaktu. Z potencionálních narátorů, kteří nakonec nepřijali žádost o poskytnutí rozhovoru, se jednalo o dva pokusy při osobním setkání a pětkrát pomocí elektronické komunikace.

Narátor	V Nehvizdech	Kontakt
A. V.	2000 – dnes	Facebook
E. L.	rodák	doporučení
H. Ř.	1970 – dnes	doporučení
J. L.	rodák	Facebook
J. Z.	2000 – dnes	doporučení
K. Š.	2000 – 2010	osobní setkání
K. S.	1990 – dnes	email, osobní setkání
Luboš Rýdlo	pracovně 2000 – dnes	email
M. H.	nikdy	doporučení
M. R.	rodák	doporučení
M. T.	2010 – dnes	Facebook
R. P.	rodák, poté 2000 – dnes	osobní setkání
Vladimír Nekolný	rodák	email, osobní setkání

Tab. 1. Přehled respondentů. Narátor, období života v Nehvizdech, získání kontaktu.

2.3.4 Proces analýzy rozhovorů

K ucelení představy, jakým způsobem získaný rozhovor interpretovat, ale také kdy vůbec s interpretací začít, pomohla publikace *Třetí strana trojúhelníku*.²⁴ Před započítím prvního interview a vlastně už při přípravě otázek, které na něm budou položeny, bylo nutné nastudovat teoretická fakta. Vůbec první krok analýzy rozhovoru tak kupodivu proběhl ještě před tím, než bylo poprvé spuštěno nahrávací zařízení. V úvodní fázi bylo nutné analyzovat témata, která jsou v obci akcentována a ke kterým se budou narátoři moci relevantně vyjádřit. Díky již získaným informacím, jež byly postupně zjišťovány během každodenní komunikace s místními, se jako dobrý podklad pro získávání témat osvědčil místní zpravodaj *Nehvizdský kurýr*. Některé články v něm obsahovaly témata, která jsou dnes již vyřešena, případně stále připomínají problémy, které obec souží. Mezi klíčové body pro rozhovor se nakonec zařadil místní kostel, stav pohostinství, nabídka obchodů, Sokol a proměna symbolizovaná postupující výstavbou. Tato generalizace témat přinesla svou důležitost v momentě, kdy se právě nahrávaný rozhovor začal postupně ubírat k hluchým místům, které nepřinesly hodnotné informace pro výzkum.

Analýza témat, která budou v rozhovorech tříštit nejistotu, byla prvním krokem před samotným vedením interview. V dalším kroku podléhal analýze výběr zkoumaného vzorku, tedy potencionálních narátorů. Tento bod byl ještě při započítí prvních rozhovorů trochu nejistý. Nebylo totiž zřejmé, jakým směrem se budou cesty výzkumu ubírat, bude-li nutné vyhledávat narátory osobně nebo přibudou-li sami na základě doporučení. Pravá analýza již dosaženého vzorku narátorů tak nastala přibližně v půlce bádání, kdy bylo podstatné rozlišit, jsou-li data nová a nenastává opakování. Při tomto zjištění dostala původně analyzovaná témata úprav, aby projekt mohl pokračovat jako výzkum kvalitativní. Nelze však kategorizovat, kdy analýza získaného vyprávění začíná a kdy končí. Již během vzpomínání totiž narátor viditelně analyzuje sám sebe. Proces převádění myšlenky na věty ústící v souvislé vyprávění totiž bleskově vyhodnocuje již respondent. Jak se jeho vzpomínky derou na povrch, automaticky zvažuje, které zapamatované události tazateli dá nahlédnout a které si ponechá pro sebe. Záleží pak na samotném badateli, jestli narátorovo myšlení nechá volně plynout. Jedná-li se o informaci zajímavou, je umění „neskočit do řeči“ a okamžitě nepoložit doplňující otázku. Udrží-li se však tazatel a nezjišťuje ihned podrobnosti u vzpomínky, kterou narátor přechází, reálně hrozí,

---

²⁴ Procesu analýzy rozhovorů se věnuje VANĚK, Miroslav a MÜCKE, Pavel: *Třetí strana trojúhelníku*, str. 152-205.

že krátkodobá paměť badatele snahu o vysvětlení zapomene. Na druhé straně bilancuje etická otázka vedení rozhovoru. Například při rozhovoru s K. Š. došlo vzpomínání k momentu, ve kterém respondentka zmiňuje své stěhování z Nehvizd pryč. Jakoby mimochodem to zdůvodňuje slovy: „*V té době jsem se totiž rozváděla s manželem...*“ Rychlé úvahy narátorky zanalyzovaly, že se k tomuto tématu raději vracet nebude, protože zřejmě představuje nepříjemnou životní zkušenost. Bylo samozřejmě nasnadě využít dvouvteřinového odmlčení a položit otázku, proč k rozvodu došlo. Zvláště pak po získané informaci od narátorky J. Z., která uvedla, že rozvodovost v Nehvizdech se pohybuje kolem 70 %. Tak či onak, v tomto momentě rozhovoru proběhla zrychlená analýza jak v mozku narátorky, tak u tazatele. Zpovídána se k rozvodu evidentně vracet nechtěla, tazatel tak udržel etický rámec vedení interview a pomlku v povídání respektoval.

Opačným příkladem rychlé analýzy během rozhovoru byla například zmínka ředitele školy: „*A v pátek odpoledne jsem nasedl na kolo a jel z Liberce domů do Čelákovic.*“ Zde již tazatel nedokázal udržet tak chladnou hlavu jako v případě K. Š., a obratem vyhrkl zjišťující otázku, jestli opravdu pan Rýdlo běžně cestoval ze severočeské metropole do Polabí na bicyklu. Narátor usoudil, že se opravdu jedná o zajímavý fakt, a situaci rozvinul: „*Je to 95 kilometrů. Někdy jsem to i běhal.*“ Všeobecně lze generalizovat, že analýza narátora během právě probíhajícího rozhovoru probíhá mnohem plynuleji u osob starší generace. Jak respondenti H. Ř. či M. R., starousedlíci obce, oba byli ve svém vyprávění velmi plynulý. Dokazuje to nejspíš vícero životních zkušeností i vyrovnanost vlastního charakteru, jež se dostavuje s přibývajícím věkem. Naopak nejmladší narátoři, pánové R. P. a M. T. často myšlenkami utíkali do různých směrů a poté se vraceli k odpovědím na položenou otázku. Narátorovu vlastní sebeanalýzu však nelze kritizovat ani paušalizovat. Jak je každá osoba jedinečná, má stejné právo sdělit právě to, co sdělit chce.

K faktické analýze rozhovorů ale došlo až po vypnutí tlačítka „nahrávání“. V bezprostředních chvílích měli narátoři chuť ještě leccos dovysvětlit, jako by jim spadl kámen ze srdce, že mají tento úkon za sebou. Několikrát se ještě vraceli ke svým vzpomínkám a přehrávali si v hlavě, o čem vlastně mluvili. Tento jev byl typický pro respondenty pana R. P. a paní J. Z., E. L. a K. Š. Všeobecně se ale ihned po rozhovoru vyptávaly a balancovaly spíše ženy. Narátoři často sdělili své myšlenky, které nechtěli zaznamenat. Poznámky to byly více osobní, respondenti reflektovali sami sebe, zajímali se o soukromí tazatele. Všechny tyto dotazy a činy neodmyslitelně k terénnímu výzkumu patří. Nejsou ale nahrány na záznamech rozhovorů, a protože i zpovídání brali situaci tak,

že „jejich úloha“ již skončila, není morálně vhodné je zde následně analyzovat a výsledky těchto osobních zájmů interpretovat. Ve většině případů však představovaly doplňující otázky a vlastní úvahy projev důvěry k tazatelovi. Rozloučení tedy obvykle neproběhlo ihned po ukončení rozhovoru, vyjma případů, kdy se narátor musel věnovat dalším činnostem.

Bezprostřední analýza rozhovorů badatelem následovala hned v krátké době po rozloučení s narátorem. Protože součástí výzkumu bylo i zaznamenání obrazu Nehvizd pomocí mentální mapy, bylo nutné po uskutečněním vyprávění ucelit poznámky nejen z interview, ale i z vyobrazené mapy. Lidská paměť je v tomto ohledu vrtkává, proto se zápis poznámek ukázal jako vhodný tah pro následnou analýzu rozhovorů a posteriori. Při tvorbě uceleného textu práce bylo důležité využít kombinace přepisu rozhovorů a průvodních poznámek. Zde se totiž začala ukazovat fakta, která během vedení interview nejsou postřehnutá. Jedná se například o vyjadřovací schopnosti narátora, sledování sledu jeho myšlenek nebo vyzorování delších odmlk, tedy momentů, kdy respondent provádí sebeanalýzu.²⁵

Analýza rozhovorů pro text práce probíhala ve dvou fázích. Nejprve byl analyzován jeden rozhovor samostatně, ve druhém kroku byla porovnána výsledná data ze všech rozhovorů souhrnně a nalezeny průsečíky témat. Po nahrání každého jednoho rozhovoru byla do složky onoho narátora zařazena nahrávka vyprávění, dokument „Souhlasu se zpracováním osobních údajů“, mentální mapa, vlastnoruční poznámky a přepis rozhovoru. Bádání ukázalo, že jak v mentálních mapách narátorů, tak v rozhovorech lze najít body, na kterých se narátoři shodnou. Účelem přepisů rozhovorů bylo odhalit odpovědi zpovídaných, které mohly být přeslechnuty či zapomenuty během nahrávání. Tyto poznámky byly následně využity buď jako argumentace nebo jako podklad pro otázku do dalších rozhovorů. Například narátor R. P. se během vzpomínání zmínil o turecké restauraci, která v Nehvizdech fungovala. Nalezení této drobnosti při přepisu rozhovoru bylo využito v dalších rozhovorech a narátoři souhlasili, že toto pohostinství opravdu pamatují. Z každého vyprávění se dalo vytěžit čtyři až pět témat, která se s přibývajícimi rozhovory začala ukazovat jako více stěžejní. V elektronickém přepisu rozhovoru se ukázalo jako účinné přidávat upozorňující značky, užití tučného písma či barevného zvýraznění.

Druhá fáze analytického postupu zahrnovala souhrnné zkoumání a porovnání získaných dat. Takovéto zkoumání má být „*jdoucí do hloubky, dobyvačné a imaginativní*,“

---

²⁵ VANĚK, Miroslav a MÜCKE, Pavel: *Třetí strana trojúhelníku*, str. 187.

jak zásady obsahové analýzy popisuje Kaufmann.²⁶ Komparace dat byla započata hledáním shodných pomocných značek v prepisech rozhovorů, které pomohly sjednotit témata. Takto se ukázalo, že narátoři považují za dominantu obce věž kostela, ti nejdéle zde žijící pamatují trasu autobusů na pražskou Palmovku, rozpačitý pohled na majitele porevolučního koloniálu či nehody na frekventované hlavní ulici. Zároveň však tato srovnávací fáze analýzy ukázala odlišnosti u shodných událostí, které si ale narátoři pamatovali odlišně. Rozdílné vzpomínky se týkaly například budovy bývalého archivu na náměstí či období, ve kterém v obci fungovala restaurace U Paši. Při závěrečné analýze rozhovorů bylo využito všech dílčích kroků zaznamenávání dat během výzkumu, díky bezprostředním poznámkám lze mapovat prostředí, ve kterém se rozhovory uskutečnily, pomocí opětovného přehrání a prepisu bylo možné učinit jazykovou analýzu věnující se vyjadřovací schopnostem narátorů, ale i pozorování toku jejich myšlenek. Lokální témata byla při psaní textu komparována s výkladem událostí, jak je popsal měsíčník Nehvizdský kurýr. Například u zmiňované budovy bývalého archivu se vyskytlo mezi narátory několik faktografických nepřesností. Narátoři ii naopak velmi dobře pamatovali místa, kde byla provozována pohostinství či obchody nebo zmiňovali stav „staré cesty sv. Anny“. Tato analýza potvrdila původní hypotézu, že pro respondenty bude nejsnazší vzpomínat na lokality, které se staly běžnou součástí jejich životů.

---

²⁶ KAUFMANN, Jean-Claude: *Chápající rozhovor*, str. 88.

3. URBANIZACE A FENOMÉN SUBURBANIZACE

3.1 Definice pojmů

Na úvod tohoto textu je nutné představit dva nejdůležitější pojmy, se kterými tato diplomová práce často operuje. Jaký je rozdíl mezi na první pohled tak podobnými termíny, jako jsou urbanizace a suburbanizace? Oba dva jevy se týkají migračních pohybů obyvatel, v každodenním životě popisovaných jako „stěhování“, a ačkoliv se zpravidla prolínají, jejich význam je opačný. Urbanizaci lze popsat jako soustředování obyvatel nesoucích s sebou kulturní a ekonomický život z venkova do měst. Suburbanizace je jev protichůdný, jedná se totiž o způsob přeměny krajiny na obytné zóny na okrajích velkých měst, kam se stěhují lidé za novým bydlením.²⁷ Oba dva jevy jsou vzájemně provázané, v mnoha bodech se shodují, doplňují a během terénního výzkumu lze zjistit, jak je zúčastnění lidé vnímají.

Mezi klíčová slova procesů urbanizace a suburbanizace v praxi patří zajisté pojmy obyvatelstvo, stěhování, bydlení nebo příležitost. Opomenout nesmíme ani hodnoty, jak lidské, tak krajinné. Ty jsou totiž hnacím motorem obou migračních procesů. Hodnoty lidské jsou takové, které obyvatele motivují se stěhovat. Na jedné straně je to opouštění venkova a vidina možného lepšího života ve velkém městě a na straně druhé, opačné, opustit ruch velkoměsta a naplňovat svůj volný čas výhodami venkovského prostředí. Hodnoty krajinné jsou ty, na něž mají urbanizační vlivy fatální dopady. Člověk mění krajinu a přírodní bohatství k obrazu svému. Z měst se vytrácejí zelené plochy,

---

²⁷ Vysvětlení pojmů urbanizace a suburbanizace lze najít v několika na toto téma zaměřených publikacích. ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra a kol: *Suburbanizace – hrozba fungování malých měst*, Hradec Králové: Civitas per populi, 2007, str. 17, uvádí:

Urbanizace = soustředování hospodářského a kulturního života do velkých měst na úkor venkova nebo podíl obyvatel žijících ve městech

Suburbanizace = vystěhování obyvatel a „funkcí“ z jádrových území měst (str. 2) nebo proces rozšiřování předměstí, prostorová změna osídlení charakteristická hromadným stěhováním obyvatel z centrálních částí městských aglomerací a konurbací na jejich okraje (str. 20).

OUŘEDNÍČEK, Martin, ŠPAČKOVÁ, Petra a NOVÁK, Jakub (ed.): *Sub Urbs: Krajina, sídla a lidé*. Praha, Academia, 2013, definují:

Urbanizace = proces přeměny prostředí z rurálního na urbánní související s ostatními dlouhodobými změnami ve společnosti, s přeměnou charakteru výrobního způsobu, změnami v technologiích, dopravě a bydlení (str. 16)

Suburbanizace = řadí se do kontextu dlouhodobého vývoje sociogeografické organizace a jde o expanzi města, při které dochází následkem invaze k tlaku ve vnitřních částech města a následnému rozpínání jednotlivých částí města od centra směrem k okraji (str. 17)

KOUČKY, Roman: *Elementární urbanismus*. Praha, Zlatý řez, 2006, str. 29, přikládá k pojmům urbanizace a suburbanizace další jev, jako jsou fenomén rychlosti, infrastruktura, změna měřítka, cesty zvířat, lidí, médií a informací, zboží a také hledání vize celku

keré nahrazuje beton, panel a asfalt. V rámci městotvorných koncepcí je toto očekávaný fakt. Od 90. let 20. století se ale výrazně proměňuje i krajina za hranicemi měst. Mízí pole, louky a lesy, které jsou zorávány a káceny. Na jejich místě vznikají v katastrech příměstských obcí stovky a tisíce nových obytných možností. Fenomén proměny krajiny změnil v poválečném vývoji svůj ráz. Dnes již není prioritním ideologickým cílem proměňovat krajinu za účelem těžby nerostného bohatství, vytváření umělých vodních nádrží či výstavbě obřích průmyslových podniků. V posledních téměř třech desítkách let se ale zejména okolí velkých měst mění na suburbie. Z obcí se stávají předměstí, případně přijímají status „satelitního města“.

3.2 Historický kontext

V globálním kontextu lze počátky suburbanizace pozorovat v době po 2. světové válce na území Spojených států amerických. Typickou idylu „amerického snu“ představovalo vlastní bydlení, nepříliš vzdálené velkým městům, která nabízela dostatek pracovních míst, a zároveň s vysokou úrovní pro rodinný život za dostupnou cenu. Tomuto výrazně napomohl také rozvoj automobilismu, kdy se vůz stal samozřejmostí téměř každé rodiny. Obytné zóny, které vznikaly na předměstí, dnes v demografickém sčítání označované jako aglomerace, však stály na pomezí života ve městě a života na venkově. Nebyly naplněny hodnoty, které v kulturním a volnočasovém vyžití nabízí město, a zároveň tyto komplexy přízemních jednotvárných domů nebyly v dostatečné izolaci od velkoměsta, aby se daly označit za venkov. Jejich význam se tak postupně omezil na „noclehárnu“. Automobil byl nutností, protože veřejná doprava v těchto oblastech nefungovala.

V prostředí Československa byl poválečný vývoj sub- a urbanizace ovlivněn politickou situací. Na rozdíl od západního světa se nerozvíjel přirozenou cestou – tužbami a ekonomickými možnostmi obyvatel – ale podléhal státu řízenému centrálnímu plánování. Proces, který fungoval, byla urbanizace. Od 60. let stále rostoucí výstavba panelových sídlišť nabízela nové možnosti bydlení pro původně vesnické obyvatelstvo a přímo souvisela s rozvojem průmyslových oblastí.²⁸ Průsečík migračních změn je patrný ale i zde. Panelová sídliště byla často budována na okrajích větších měst a svým způsobem

---

²⁸ Specifickým příkladem je severomoravské město Havířov založené roku 1955 jakožto ostravská aglomerace vybudovaná za účelem zajištění ubytování pro pracovníky v místních rozvíjejících se průmyslových podnicích.

tak vytvářela vlastní život na periferii. V Praze jsou tyto proměny nejvíce patrné na sídlištních komplexích Jižního a Severního Města. Dnes můžeme pozorovat následky socialistické výstavby prakticky ve všech větších městech, kde panelové domy často obepínají původní historickou zástavbu a zaujímají tak místo již neexistujících městských hradeb z dob středověkých. Oproti vzrůstající výstavbě na periferii měst v USA a zemích západní Evropy však mělo zajištění bydlení na okraji v Československu jiný rozměr hodnot. V zahraničí lidé obvykle opouštěli centrum města z typických suburbanizačních důvodů, jako je například zvýšená kriminalita, distribuce drog a prostituce, hladina hluku nebo intenzita dopravy. Vliv na utváření životních hodnot má také ekonomická situace jedince či rodiny nebo prosté splnění svého snu dosažené přestěhováním do „ideálního bydlení“. V Československu, respektive České republice, začalo obyvatelstvo tyto hodnoty naplňovat až během 90. let minulého století. V tu dobu se ale zároveň začala tvořit bohatá střední třída, pro kterou bydlení v panelovém domě, přestože na okraji velkého města, přestalo být komfortní vůči nastavenému stylu života. Přizpůsobení se moderním trendům vedlo k výstavbě rozsáhlých čtvrtí malých domků za městem. Hledání vyšší kvality bydlení a s tím souvisejícího zlepšení životní úrovně však s sebou přinášelo mnohdy nekoncepční změny územních plánů, zvýšené nároky na rozvoj infrastruktury a řadu dalších problémů, které se v dnešních dnech stávají často diskutovanými tématy. Tento fenomén tak musí být nahlížen dvojím pohledem. Jednak jako příležitost pro sebeurčení jedince, a poté jako nositel negativ udržitelného rozvoje v oblasti environmentální, sociální a ekonomické.

3.3 Modernizace krajiny v okolí velkých měst

V České republice se od začátku 21. století rozšiřuje trend, který ve velkých městech pomáhá růstu nájemního bydlení. Zkoumaná praxe je taková, že do velkých měst, v tuzemsku jsou jimi myšlena především krajská města, se lidé stěhují buď s přechodem na střední školu, nebo po jejím dokončení. Jejich kupní síla na trhu s nemovitostmi je ale v této životní etapě omezena, protože zatím nedosahují takového příjmu, který by jim umožnil nákup vlastní nemovitosti. Naopak pro investory zde vzniká příležitost pronajímat své nemovitosti. Tyto urbanizační jevy vyplývají z dostupnosti služeb, která okresní či krajská města u nás nabízejí. Jedná se především o větší nabídku pracovních pozic a přítomnost specializovaných středních a vysokých škol. Jakmile se lidé stanou aktivně ekonomicky činnými, začínají mapovat trh a hledat možnosti vlastního bydlení. Rostoucí

kupní síla Čechů po roce 1990 dává vzniknout nejen zcela novým částem měst postavených „na zelené louce“, ale zároveň s sebou přináší několik sociálně-historických souvislostí. Dějinný vývoj tak lze rozdělit do tří systémů – statického, dynamického a organického.

Statický systém je typický pro preindustriální společnost a je v něm zdůrazněna úloha zemědělství. Mobilita obyvatel je omezena, lidé jsou vázáni k půdě, kterou obhospodařují. S tím samozřejmě souvisí i politické zřízení státu, jenž je nedemokratické až totalitní. V tomto systému je úloha měst omezena a dopady na krajinu v jejich blízkosti jsou zanedbatelné. Hranice měst se totiž neposouvají a půda v jejich okolí zůstává nadále zemědělskou.

Ve fázi industriální společnosti se nachází dynamický systém integrálního vývoje. Ve společnosti se rozvíjí průmysl, což zvyšuje mobilitu obyvatel, kteří opouštějí vazby k půdě a stěhují se do blízkosti industriálních zón. Pro dynamickou společnost je typický proces urbanizace, protože průmysl se soustředí ve větších městech. Pohyblivost obyvatel je takzvaně socioprofesní, města se rozšiřují geograficky dál od svých přirozených center a vznikají nové čtvrti s vlastní kulturou. Na přelomu 19. a 20. století takto vznikly například dnešní pražské čtvrti Smíchov a Vysočany, Původně dělnické čtvrti se s omezením průmyslové výroby v následujícím století staly součástí širšího centra hlavního města a změnily svou sociální skladbu obyvatel. V době vzniku těchto průmyslových částí tak byla migrace lidí jednostranně ovlivněna pracovními možnostmi, které však způsobily značnou polarizaci regionů. Nerovnocennost středisek a zázemí vedla sice regiony ke kooperaci, ale zároveň také začala prohlubovat rozdíly mezi oblastmi vyspělými a zaostalými. V době industriálního rozvoje ztratila krajina v okolí měst ráz zemědělský a začala se zcela podřizovat činnosti člověka, a to od těžby uhlí až po výstavbu vodních přehrad.

Zatímco společnost dynamická se projevuje změnami urbanizačními, pro dnešní dny charakteristický je systém organický, který s sebou nese suburbanizační aspekty. Především ve velkých městech se totiž prudce navýšila koncentrace obyvatelstva, zástavby a průmyslových oblastí. Jako brzda těchto proměn se ukázaly problémy ekologické, technické i sociální. Nárůst počtu obyvatel ve velkém městě znamená vyšší nároky na čistotu zatěžovaného ovzduší, rozvoj dopravy a sociálně-ekonomickou diferenciaci. Průmyslová společnost se mění na postindustriální, která se rozvíjí ve službách, vědě a výzkumu. V tomto systému se zvyšuje úloha informačních kontaktů, aktivity subjektů a vzájemná propojenost systémů. V praxi se tato teoretická definice projevuje tak,

že obyvatelstvo nemusí být nutně koncentrováno ve městě, a přesto dokáže rozvíjet společnost a hospodářství státu. Lidé nejsou vázání na polohu zaměstnavatele a mohou se volně pohybovat. To znamená vyhledávání nových možností bydlení, vystěhovávání se z velkých měst a vznik nových obytných center. Organický systém pohybu společnosti je však nejnáročnější na udržitelnost krajiny. Ubývá zemědělských ploch, které se ale nemění na průmyslové. Vznikají také nové formy osídlení, rozšiřuje se městský způsob života. Stěhování obyvatel přináší specifickou strukturu styků, kultur a nové systémy hodnotových orientací. V České republice stagnuje počet obyvatel žijících ve městech od roku 1992. Tato skutečnost je způsobena tím, že se v urbanizačním procesu začaly uplatňovat procesy suburbanizace a deurbanizace (snižování počtu obyvatelstva na administrativním území městských sídel).²⁹

Výše uvedené systémy proměn jsou příznačné pro české území od počátku 19. století, nástup tedy přišel s rozvojem průmyslu, nalézáním ložisek pro těžbu uhlí, odbouráváním závislosti na zemědělství a zdokonalováním parních strojů a s tím souvisejícím rozšířením železniční sítě. Právě budování kolejových cest bylo v českých zemích velkým spouštěčem demografických změn. Znamenalo jak vznik průmyslových zón, tak rychlejší spojení regionů a tím nárůst odlivu obyvatel z méně úrodných oblastí či přiblížení se k vytiženým obchodním trasám. Jak uvádí Hájek: „...*k hlavním migračním cílům patřily Praha, Kladensko, Rosicko, Oslavansko, Slánsko, Plzeň, Rokycansko, pás pohraničí sahající od Chebska přes Liberecko až po Broumovsko, na Moravě pak především Brněnsko, Vítkovice a souměstí Moravské a Slezské Ostravy.*“³⁰ Autor dále předkládá statistické údaje rozvoje českých měst, například mezi lety 1869 – 1930 se obyvatelstvo žijící ve městech více než zdvojnásobilo (cca 5,2 milionů lidí ve městech) a zároveň počet lidí, kteří se zabývali zemědělstvím, se snížil o 27 %. Rozvoj měst znamenal i nárůst počtu obyvatel pracujících v obchodu a dopravě, a to o téměř 12 %.

Politické změny, které v Československu proběhly po druhé světové válce, měly velký vliv na modernizaci krajiny. Docházelo například k jejímu přejmenování. V místních názvech docházelo k průběžnému počesťování, především tedy odstraňování německých názvů. Názvy pozemků, údolí i kopců se přejmenovávaly mimo jiné proto, aby odstranily pomyslné vnímání oblasti jako území nepřátelského národa a více se tak otevřeli

---

²⁹ Rozdělení integrálního vývojového rozlišení a statistiku stagnace počtu obyvatel přináší ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra a kol.: *Suburbanizace - hrozba fungování (malých) měst*, str. 15-20.

Problematice vylidňování venkova a vlivu industriálních staveb na modernizaci krajiny se věnuje HÁJEK, Pavel: *Jde pevně kupředu naše zem*, str. 34-50.

³⁰ HÁJEK, Pavel: *Jde pevně kupředu naše zem*, str. 34.

novým přistěhovalcům a turistům. Docházelo ke změnám, z nichž jmenujme počestění Dörflwiese na Obecní louky, Schwan Teich na Labutí rybník, Drachenberg na Dračí vrch či Nechwist na Nehvizdy. Kromě odstranění německých názvů došlo k eliminaci ale i těch českých či slovenských, a to zásluhou zakládání JZD. Hospodaření těchto družstev šlo ruku v ruce s nejobsáhlejšími proměnami krajiny a zmizelo díky němu od počátku 50. let do poloviny 60. let na 85 % všech pomístních jmen. Scelováním polí, rozoráváním mezi a cest, kanalizací potoků do umělých koryt a podobné, znamenaly nahrazení zažitých názvů nepoměrně menším počtem. Původní označení však byla často zapomenuta a nahrazena novým pojmenováním či jen prostým číslem pozemku. Do změn názvů krajinných útvarů i měst se promítly samozřejmě i ideologické pohnutky socialistické vlády.³¹

Scelování pozemků je dalším jevem, na němž se dodnes projevuje modernizace krajiny. Za účelem hospodárnějšího rozměření obdělávané půdy ovlivňuje člověk ekologickou a vzhledovou stránku krajiny. Novověké scelování pozemků se v českých zemích datuje od roku 1848, současný stav je však výsledkem proměn po druhé světové válce. Scelené pozemky však s sebou přináší množství problémů, jako je například zhoršení úživnosti půdy, zhoršení klimatických podmínek a narušení charakteristické struktury krajiny. Vznik Jednotných zemědělských družstev měl ideologický podtext o finální kolektivizaci společného zemědělství a měl znamenat konec „majetných velkostatkářů a jim podobným škůdcům režimu.“ Dopady do dnešních dnů jsou negativní nejen z hlediska ekologického, ale i sociálního.³² Privatizační kroky v porevolučním vývoji navíc dodnes nesou břemeno složitých majetkových poměrů. Zemědělská půda v okolí velkých měst se přeměňuje na obytné a komerční zóny s vysokými nároky na infrastrukturu. Soukromí vlastníci jsou ti, kteří rozhodují, jak se svými pozemky naloží. V moderním duchu je prodávají za účelem výstavby. Pro 90. léta byla navíc typická nejednotnost a nekoncepčnost, vzhledem k absenci územních rozvojových plánů obcí. Od rozpadu Československa a přílivu „západních“ trendů tak v tuzemské společnosti sílí povědomí o možnostech vlastního bydlení, které tolik podněcuje fenomén suburbanizace.

---

³¹ Fenoménu přejmenovávání krajiny se věnuje HÁJEK, Pavel: *Jde pevně kupředu naše zem*, str. 54.

³² Hájek tamtéž řeší i scelování pozemků, str. 17.

3.4 Okolí Prahy. Obraz satelitních měst v denním tisku

Podmínky pro migraci obyvatel byly po 2. sv. válce v Československu velmi specifické. Více jak tři miliony lidí německého obyvatelstva muselo opustit své usedlosti a životy v pohraničí a odejít z ČSR. Prázdná místa, která po těchto odsunutých obyvatelích zbyla, byla cílem snahy znovu zalidnit území obyvateli z vnitrozemí. Šilhánková ve své publikaci uvádí, že ještě v roce 1951 změnilo obec bydliště na 503 tisíc československých obyvatel.³³ Uklidnění nenastalo ani v průběhu 50. a 60. let, kdy se řízení obyvatel projevovalo pracovními umístěnkami pro absolventy nebo například vystěhováním politicky „nevhodných“ osob mimo centra velkých měst. Od 60. let tvořily migrační vlny především lokalizační metody způsobené výstavbou panelových sídlišť a vytvářením nových průmyslových center republiky. Během 70. let nastalo uklidnění situace, lidé se usadili a stěhovali se zejména v rámci svého rodného regionu. Venkov začal pociťovat trend stárnutí obyvatelstva, jelikož se poslední válečná generace začala soustřeďovat do velkých měst.

Větší migrační spirálu roztočily až události, které se na politické scéně objevily po roce 1989. S příchodem západních trendů do Československa/ČR začalo obyvatelstvo měnit zaběhnuté socialistické tradice v možnostech bydlení. Změna myšlení se projevila i v migračních trendech obyvatelstva. Nastává opačný směr stěhování, než jaký byl pozorován během poválečných let v socialistickém Československu. Obyvatelstvo se začíná vracet k myšlence života na venkově, což v první polovině 90. let praktikují především starší lidé, kteří se stěhují na své chaty a chalupy.³⁴ Dalším jevem bylo rozdělení státu, kdy se Slováci stali na území ČR cizinci a přesouvali se zpět do své „vlasti“. Celkově ale bytová výstavba zaznamenávala útlum. Na nedostatek nových bytů v Praze upozorňuje např. článek z *Rudého práva* z 1. 11. 1990, ve kterém se mj. píše: „(...) metropole má ze všech měst největší bytovou tíseň. (...) Na každou místnost připadá 1,31 osoby a v přepočtu na celostátní průměr chybí na každých 1 000 obyvatel 73 místností.“³⁵ Zároveň článek také připomíná, že nestačí jen stavět nové panelové domy, ale paralelně s nimi se musí budovat i kanalizační síť a nové čističky odpadních vod. Na tyto stavby spadající pod technické zázemí novostaveb bylo nutné vyčlenit finanční prostředky, které však nebyly k dispozici.

³³ ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra a kol. *Suburbanizace – hrozba fungování malých měst*, str. 13.

³⁴ Tématu se věnuje například publikace *O chalupách a lidech* (Petra Schindler, Praha, Karolinum, 2017).

³⁵ Panely v Praze do roku 1993. *Rudé Právo*. 1. 11. 1990. Fond Městské knihovny v Praze.

Večerník Praha se ve svém článku z 19. června 1996 již věnuje trendu soukromých sídel na okrajích velkých měst a v nadpisu užívá označení „satelity“. Pokud by snad čtenář nevěděl, kde se toto označení vzalo, předkládá v prvním odstavci redaktor vysvětlení o původu satelitních měst a nastiňuje jejich historický vývoj. „*Satelitní městečko je uměle vytvořený obytný celek v dosahu velkého města.*“³⁶ Dnes zajímavou reflexi přidává v článku oslovený Miroslav Tůma, zástupce ředitele Útvaru rozvoje hlavního města, jenž hodnotí dnes stavěná satelitní města spíše negativně, protože zbytečně zabírají krajinu v okolí Prahy, která by mohla sloužit k rekreaci, a tak rozvoj tohoto trendu v následujících letech neočekává. Odsuzuje stavění na zelené louce a dodává, že by bylo vhodnější opravit již existující, ale chátrající objekty, a vrátit tak život na vesnici. Článek zároveň mapuje aktuální výstavbu satelitů v okolí Prahy a predikuje nejvyšší nárůst obyvatel na severozápadě hlavního města. Velké Přílepy, Horoměřice, Lichoceves – to jsou dle deníku nová místa, kam směřují své podnikatelské aktivity developpeři. „*Centrum by měla být Lichoceves – dnes vesnička s několika sty obyvateli by se měla změnit na pětitisícové městečko vyšší střední třídy.*“³⁷ Článek uzavírá poukázání na fakt, že rozvoj trhu s nemovitostmi v satelitních městech se dá očekávat na přelomu tisíciletí, a také přidává výčet výhod a nevýhod takového bydlení, mezi které řadí například zvýšené náklady na dopravu způsobené častějším dojížděním za prací do Prahy.

Pojem „satelitní město“ tak tisk i veřejnost dokázaly běžně používat již ve druhé polovině 90. let. Výskyt tohoto druhu bydlení mapuje i článek v *Lidových novinách* ze dne 2. července 2011. Konkrétně ve Středočeském kraji se stavělo na konci roku 2010 nejvíce rodinných domů v ČR, bytová výstavba se zde umístila na třetím místě za Prahou a Jihomoravským krajem. Článek dále popisuje historii vzniku satelitních měst. Tento způsob výstavby obytných domů má ideu více jak sto let starou. Původní záměr se objevuje již na konci 19. století v Anglii, kde se rozvoj měst soustředil na stavbu sídliště s nízkou a řídkou zástavbou a zároveň s dostatečným přírodním rázem v okolí bydliště. Takovýto způsob bydlení měl být finančně dostupný i pro střední třídu obyvatel. Předchůdcem dnešní všeobecně vžitě představy „satelitu“ byla zahradní města. V Praze

---

³⁶ Satelity dopadají na Prahu. *Večerník Praha*, 19. 6. 1996. Fond Městské knihovny v Praze.

³⁷ Viz Satelity dopadají na Prahu. *Večerník Praha*, 19. 6. 1996. Fond Městské knihovny v Praze. Pro zajímavost srovnání vývoje obyvatel ve zmiňovaných obcích:

Velké Přílepy: 1996 – 782 obyvatel, 2016 – 3 358 obyvatel

Horoměřice: 1996 – 1 745 obyvatel, 2016 – 3 928 obyvatel

Lichoceves: 1996 – 207 obyvatel, 2016 – 385 obyvatel

Potenciál Lichoceve se tedy dle předpovědi článku naplněn nebyl, naopak fenomén radikálního růstu obyvatel zaznamenaly sousedící Velké Přílepy i Horoměřice. (zdroj dat: www.csu.cz – *Databáze demografických údajů za obce ČR* – soubor Praha-západ, komparace uvedených hodnot vždy k 1. 1. 1996 a 1. 1. 2016, nahlíženo 6. 4. 2018)

se jako první zahradní město začala stavět od roku 1919 zástavba Ořechovka, která se dnes nachází na území městské části Praha 6, v katastru Střešovic. Kromě pražských Vinohrad pak další formy tohoto bydlení vznikaly na území Spořilova a Záběhlic, odkud je to již nedaleko k dodnes existující a shodně nazvané pražské čtvrti Zahradní Město. V případě československého plánování územního rozvoje však byly typické prvky zahradních měst u nás často přetransformovány či doplňovány zástavbou panelových domů. Bydlení se tím stalo dostupné i pro nižší třídu občanů a pravý rozvoj satelitního města tak v tuzemsku nastal až v době porevoluční. „Čtvrti komfortně vybavených vil začaly růst na okrajích českých měst po roce 1990. Domy si v nich stavěli lidé, kteří „přes noc“ zbohatli díky restitučním nebo podnikání. Tato „ghetta bohatých“, leckde uzavřená ploty či závorami, mívají specifickou architekturu, nazývanou jako podnikatelské baroko.“³⁸ Na závěr článku se oslovení architekti shodují, že výstavba na počátku 90. let byla jen velmi slabě regulovaná územními plány příměstských obcí a často nová sídla vznikala bez okolní občanské vybavenosti (obchod, škola, lékař...). Tento jev byl v posledních letech eliminován, obce se rozvíjejí více koncepčně, nicméně stále zde panuje obava z přílišné zástavby okolí velkých měst a útlumu revitalizace v centru metropolí.

Tyto očekávané dopady reflektuje článek *MF Dnes* z 26. listopadu 2003.³⁹ Mezi první obce v blízkosti Prahy, které začaly chápat problematiku rychle se rozvíjející výstavby, patřily obce Jesenice, Psáry či Vestec.⁴⁰ Uvedený článek poukazuje na negativní postoj, který zaujaly obce vůči developerům a místní starousedlíci vůči nově příchozím obyvatelům. Zastupitelé Jesenice řešili rozvíjející se problém stavební uzávěrou a změnou územního plánu. Ačkoliv jsou negativa úzce spjata s životem v Praze, hlavní město do plánů přilehlých obcí nemůže příliš zasahovat, protože nespádají pod jeho samosprávu. Role Prahy v různých rozhodovacích řízeních je totiž pouze připomínkovácí, jelikož se jedná nanejvýš o sousední obec. Starosta další shodně zatížené obce – Libře – Otakar Beck upozorňuje v článku *MFD* ze září 2006, že obce často nemohou novou výstavbu zakázat, protože pozemky prodávají soukromé osoby.⁴¹ Byrokratické problémy jsou však druhořadou záležitostí místních obyvatel, které nejvíce trápí lokální občanské vyžití a především chabá infrastruktura směrem do hlavního města, která je v pracovní dny

³⁸ Kde se vzaly satelity. *Lidové noviny*. 2. 7. 2011. Fond Městské knihovny v Praze.

³⁹ Satelitní městečka čekají problémy. *MF Dnes*. 26. 11. 2008. Fond Městské knihovny v Praze.

⁴⁰ Konkrétně obec Jesenice zažila po revoluci obrovský stavební boom, jenž znamenal velmi rychle stoupající počet obyvatel. Dle údajů ČSÚ žilo v roce 1996 v Jesenici 1 812 obyvatel, v r. 2006 4 175 a v r. 2016 již 8 673 trvale přihlášených lidí. Pro srovnání – v Nehvizdech v uvedených letech žilo: 1996 – 826, 2006 – 1 185 a 2016 2 602 obyvatel. (zdroj dat: www.csu.cz – *Databáze demografických údajů za obce ČR*, soubory okresů Praha-západ (příklad Jesenice) a Praha-východ (příklad Nehvizd) nahlíženo 6. 4. 2018)

⁴¹ Mezi přistěhovalci a místními to vše. *MF Dnes*. 30. 9. 2006. Fond Městské knihovny v Praze.

neúměrně přetěžována. Městská hromadná doprava zde sice funguje, ale kvůli neustálým kolonám automobilů nabírá desítky minut zpoždění. Trnem v oku starostů je rozvoj okrajů obce na úkor přirozeného a původního centra – náměstí, obchodu, restaurace. „*Přímo uprostřed obce chátrá zkrachovalá prodejna. Všichni totiž jezdí nakupovat do obchodních center na okraji Prahy*“⁴² stěžuje si tisku obyvatelka Psár. Zejména „původní“ obyvatelé rozvíjejících se obcí, tedy ti, kteří zde žili již před vypuknutím rozsáhlých stavebních zásahů, vidí na novém trendu bydlení negativa. Situaci berou zpravidla ze svého pohledu, mrzí je úpadek kulturního života, nefungující Sokol či malý zájem o sportovní aktivity. Je otázkou, do jaké míry mají popsané negativní dopady na starousedlíky nově přichozí obyvatelé. Druhý úhel pohledu může být totiž ten, že veřejný život v malé obci začal upadat již před vysokými investicemi stavitelů, místní si ale našli viníka právě v nich: „*V sokolovně se promítaly filmy, byl zde ochotnický divadelní soubor, ve kterém jsem hrával. Bylo tady i hokejové družstvo. To už dávno není pravda. Lidé neseděli jen u televize, ale dokázali se bavit,*“ vzpomíná Marvan.⁴³ Zaujmout vyloženě opovržením hodný názor na moderní výstavbu se tak může jevit velmi subjektivně. Že dokážou starousedlíci najít na tomto fenoménu ale i pozitiva, dokazuje výpověď obyvatele z Jesenice: „*(...) Hospody tady byly tři. Ted' je tady hospod sedm, čistírna oblečení, prodejna obuvi, jídla a všeho, na co si vzpomenete. Řekl bych, že tady už nic nechybí, a to je samozřejmě dobře.*“⁴⁴

Výše uvedené články shrnují jednoduše problém výstavby satelitních měst. Témata pro média, oslovené starousedlíky, starosty či novousedlíky se prakticky nemění, ať se jedná o text z roku 1996 či 2011. Stavební regulace a změny územních plánů se začaly řadit mezi efektivní páky na rozmach a ziskuchtivost stavebních společností, avšak jak zkušenost ukázala, v mnoha případech se již jednalo spíše o záchrannou brzdu než o organizovaný rozvoj obce. Problematika u dotazovaných osob je povětšinou shodná, starousedlíci odmítají změny spjaté s masovou výstavbu, málokdy si však dokážou přiznat výhody, které sebou nově se přistěhovaní obyvatelé přináší. Pro novousedlíky naopak může být dostupné bydlení sice za Prahou, ale v její těsné blízkosti, splněním životního snu o vlastním bydlení. Zvláště v době 90. let a na počátku 21. století panoval u právě dospívající generace odpor k životu v bytě v panelovém domě a mladí začali hledat alternativy. Trend se výrazně odráží i ve vztahu k přírodě. Lidé se na jednu stranu naučili žít za městem v blízkosti pole, lesa, ale i zemědělských strojů, na druhou však svou

⁴² Mezi přistěhovalci a místními to vře. *MF Dnes*. 30. 9. 2006. Fond Městské knihovny v Praze.

⁴³ Stáváme se předměstím Prahy. *MF Dnes*. 9. 11. 2005. Fond Městské knihovny v Praze

⁴⁴ Tamtéž.

poptávkou po novém bydlení krajinu výrazně pomáhají měnit, modernizovat, industrializovat. Ruší se kravíny, vepříny, drůbežárny, na jejichž místa nastupují kancelářské budovy, skladové prostory a vzorkové prodejny. Problémy vyvstávají po celém území republiky, okolí Prahy je zde ale věnována největší pozornost, protože právě pro ekonomickou atraktivitu hlavního města je v jeho blízkosti fenomén satelitních měst nejdiskutovanějším a nejzkoumanějším tématem.

4. MĚSTYS NEHVIZDY

Nehvizdy jsou obec ležící v okrese Praha-východ, kam dle územněsprávního členění spadají od roku 1960. Leží kousek od hranic Prahy (asi 8 km od Horních Počernic), na historickém hlavním tahu na Poděbrady, jenž dnes tvoří silnice číslo 611. Ze severu jsou Nehvizdům nejbližší Čelákovice, z jihu nedaleké Jirny. Obec leží v bezlesé krajině středního Polabí a neprotékají skrz ni žádné vodní toky. Městys se skládá ze dvou částí – Nehvizd a Nehvizdek (dříve Velké a Malé Nehvizdy).

Titulování Nehvizd městysem se v novodobé historii datuje od 10. října 2006. K této události se vyjádřil v *Nehvizdském kurýru* tehdejší starosta Antonín Bendl: „Vzhledem k tomu, že již ve středověku byly Nehvizdy městem a titul městys byl zrušen až režimem po osmačtyřicátém, je jenom spravedlivé, že nám byl titul městys opět navrácen.“⁴⁵

4.1 Historie obce

Nehvizdy a jejich okolí patří k oblastem, kde existovala sídlení síť již v románské době. Důkazem jsou dochované románské kostely nejen v samotných Nehvizdech, ale i v blízkých Čelákovících, Mochově či Vyšehořovicích. První zmínky o Nehvizdech jsou doloženy z roku 1352, kdy je v pramenech zmiňována místní fara a přilehlá usedlost pod názvem Nezuizd, v dalším století také psáno Nehwyzd či Nezwizd.⁴⁶ Feudální sídlo patřilo Petrovi z Klučova a jeho synům Mikulášovi a Štěpánovi (od 1363 do 1383). Fara sousedí s původně románským kostelem sv. Václava, jenž v průběhu staletí prošel několika rekonstrukcemi. „*Nehvizdy – 2,5 km vsv. od Jiren, původně románský kostel přestavěný goticky a barokně, s renesanční zvonící*“⁴⁷ Roku 1515 byly Nehvizdy povýšeny na městys, 1599 jim císař Rudolf II. dal městský znak, ale doba ekonomického růstu byla zastavena 30letou válkou, která znamenala devastaci pro téměř celou oblast Polabí. Od počátku 17. století zde fungovala škola. Rozvoj zaznamenávala obec od první poloviny 19. století, kdy zde byla postavena nová císařská silnice z Prahy do Poděbrad. Začala zde fungovat pošta a roku 1907 byla započata silná tradice místního Sokola, jenž funguje dodnes. První údaj o počtu obyvatel lze dohledat z roku 1843, kdy bylo v obci sečteno 625 lidí.⁴⁸ Nové

⁴⁵ Nehvizdy se staly městysem. *Nehvizdský kurýr*. 16. 11. 2006. Ročník 1. Archiv městyse Nehvizdy.

⁴⁶ Kuča: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (IV. díl)*. Praha, 2000, str. 279.

⁴⁷ Němec: *Výlety do okolí Prahy*. Praha, 1989, str. 133.

⁴⁸ Kuča: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (IV. díl)*. Praha, 2000, str. 280.

domy se na přelomu 19. a 20. století stavěly především podél hlavní ulice, dále však vznikaly i v jihovýchodní části obce a poté podél nové silnice jižním směrem. Nehvizdy byly v prvních letech Československa obcí hlavně zemědělskou, existovalo zde hospodářské družstvo, a nedaleko se nacházely dva lomy. V německém jazyce je v literatuře najdeme pod názvem Gross-Nechwist. Původní stavení byla postupně přestavována, aby sloužila potřebám místních, a tak z památkového hlediska dnes nejsou příliš významná.

Do veřejného podvědomí se Nehvizdy výrazně zapsaly rokem 1941, kdy v blízkosti obce neplánovaně přistáli parašutisté Jan Kubiš a Jozef Gabčík. Tento odkaz v Nehvizdech přetrval do současnosti, nedaleko hranic obce se nachází památník, u kterého probíhají každoroční setkání a vzpomínkové akce. Ostatně právě díky účastníkům operace Anthropoid jsou Nehvizdy často zmiňovány i v literatuře, která se věnuje odbojové činnosti na území Protektorátu Čechy a Morava. Byl to místní římskokatolický farář František Samek, na jehož dveře zaklepal Jan Kubiš s prosbou o pomoc, tvrdíc že se vrací z práce v Říši a zabloudil. Podle bezlesé okolní krajiny totiž parašutisté poznali, že nejsou u původně plánovaného místa seskoku u Ejpovic nedaleko Plzně, a tak potřebovali zjistit, kde se nacházejí. Farář ukázal cizincům mapu, sdělil jim, že jsou v Nehvizdech, a navíc doporučil kontaktovat Františka Kroutila, spolehlivého vlastence a náčelníka místního Sokola.⁴⁹ Ten předal informaci o výskytu parašutistů na protektorátním území spřáteleným Břetislavu Baumanovi z Horoušan a Jaroslavu Starému z Šestajovic.

Tito lidé tak stáli na začátku náhodného řetězce, po němž se zpráva o přítomnosti Kubiše s Gabčíkem rozšířila mezi osobami zapojenými do odboje až do Prahy. Další z občanů Nehvizd, který se s parašutisty setkal, byl zahradník Antonín Sedláček.⁵⁰ Právě do jeho zahradní boudy ukryli parašutisté bezprostředně po přistání své vybavení. Sedláček vloupání i nálezy krabic s věcmi oznámil na četnické stanici, kde strážmistr Krejčárek zapsal, že se do boudy vloupali pytláci. Kubiš údajně poté Sedláčka několikrát navštívil a zahradník zbylou výbavu parašutistů ukryl do kompostu. Gestapo, které později

---

⁴⁹ O úlohách Františka Samka a Františka Kroutila se zmiňuje publikace *Anthropoid*. (Čvančara, Praha, 2016, str. 178. – 180). Ačkoliv byl Fr. Kroutil náčelníkem nehvizdského Sokola, na rozdíl od svého bratra se dočkal konce války. Antonín Kroutil to štěstí neměl, jakožto starosta sokolské župy Blanické byl na základě Heydrichovy akce proti Sokolu deportován v říjnu 1941 do Osvětimi, kde o čtyři měsíce později zemřel. František Kroutil o své pomoci parašutistům nikdy nepromluvil, letmo se zmínil až u příležitosti poválečné tržny v Nehvizdech.

Poválečný osud Františka Samka předkládá publikace *Protektorátem po stopách parašutistů* (Šmejkal, Praha, 2016, str. 155–158). Nehvizdský farář poradil Kubišovi, kudy na vlak do blízkých Mstětic, aby se parašutisté dostali do Rokycan, a doporučil zmiňovaného Fr. Kroutila. O činech Samka všichni zatčení odbojářů pomlčeli, a tak se dožil konce války a v Nehvizdech zemřel roku 1961.

⁵⁰ Šmejkal ve svém souhrnném díle kromě osob Samka a Kroutila popisuje také osud zahradníka Antonína Sedláčka (tamtéž, str. 157).

u Sedláčka provádělo kontrolu, ale zakopané věci neodhalilo. Po válce místní dělník veškeré vybavení opět vykopal a odevzdal na nehvizdské stanici SNB.

Doktor Aleš Střecha ve své publikaci *Nehvizdy*⁵¹ uvádí výsledek vlastního bádání, který se věnuje osudu obce poté, co bylo gestapem odhaleno přistání parašutistů v její blízkosti. Dle badatele padlo jméno Nehvizd v souvislosti s trestem českého národa za atentát na Heydricha: „*Městečko měla zachránit skutečnost, že leželo na hlavním tahu z Prahy na Poděbrady na relativně vyvýšenějším místě v okolí a nebylo dost vhodné pro totální zničení a vymazání všech stop. Proto nakonec byly vybrány Lidice.*“⁵² Autor sám ale uvádí, že toto tvrzení se mu nepodařilo během výzkumu hodnověrněji potvrdit, a odkazuje se tak na jedinou zmínku, na kterou narazil při bádání v archivech. Nicméně pokud by Nehvizdy potkal stejný osud jako Lidice, lze si jen těžko domýšlet jejich poválečný osud, stejně tak jako osudy místních obyvatel.

Po druhé světové válce a nástupu komunistické ideologie zde vznikl Místní národní výbor (kategorie MNV: II – nižší⁵³) Během éry socialismu vznikly severně od dvora drůbežárny, později se k nim připojil vepřín. V jižní části východně směrem od náměstí byl zase postaven kravín, v jehož areálu fungovalo místní JZD. Nehvizdy se dále začaly postupně industrializovat. Započala výstavba vodovodu, kanalizace, vznikla čistička odpadních vod. To však stále nemělo vliv na příliv nových obyvatel, jejichž počet sice ve 30. letech přesáhl 1 100, avšak v 70. letech činil jen 900 trvale žijících, při sčítání lidu v roce 2001 to bylo dokonce ještě o 50 obyvatel méně. Na tento jev mohla mít vliv i výstavba nedaleké dálnice na Hradec Králové, jež probíhala v 80. letech.

4.2 Vývoj po roce 1990

V porevoluční éře se Nehvizdy staly sídlem několika nově vzniklých průmyslových podniků. Ty fungují dodnes především na místě bývalého kravína v areálu JZD. Změnilo se i využití vepřína na kartonáž, drůbežárny byly zbourány a na jejich místě stojí od roku 2016 bytové domy. V roce 1992 byla obci předána k užívání čistička odpadních vod, o tři roky později ukončila obec plynofikaci. Během následujících let byla po celém zastavěném území obce rozvedena kanalizace a vodovod. Po těchto nezbytných krocích investoval městys také do občanské vybavenosti Nehvizd. Postupně byla opravena

---

⁵¹ Střecha: *Nehvizdy*. Nehvizdy, 2008.

⁵² Střecha: *Nehvizdy*. Nehvizdy, 2008, str. 46.

⁵³ Mleziva, Kuča. *Historický lexikon městysů a měst*, Praha, 2006, str. 489.

střecha školky, zrenovováno vnitřní vybavení školy a úprav se dočkala také fara a kostel sv. Václava. Kromě autobusové zastávky na náměstí, která byla rekonstruována, došlo v souvislosti s výstavbou nové čtvrti na počátku 21. století i k přidání druhé zastávky na hlavní ulici ve východní části obce s názvem U Studánky. Vedení obce bylo dále nakloněno rozvoji podnikání, a tak v porevolučních letech nabídlo pracovní místa v Nehvizdech několik větších firem, jako například Schiedel, Toma či Čeroz.

Sportovní vyžití v městysu začal opět rozvíjet nehvizdský Sokol, v němž v prvních letech po revoluci vznikla svépomocí vytvořená posilovna. Budova byla taktéž renovována, přibýlo její zateplení a nové podlahy. Místní vzpomínají na bazén, který se nacházel u Sokolovny. Nádrž sloužila jako zdroj vody pro hasičský sbor, v průběhu let však přestávala být napuštěna a nakonec zanikla. V objektu Sokolovny se dnes nacházejí hřiště na basketbal a tenisové kurty. Těžiště sportovní tradice však dodnes leží na místním fotbalovém klubu AFK Nehvizdy. Během devadesátých let se klub rozšířil na čtyři mužstva, dvě mládežnická a dvě dospělá. Díky činnosti členů klubu byl na hřiště položen nový trávník a opraveny šatny. Od roku 2015 vznikala nová moderní tělocvična v sousedství školy, v níž se dokonce konal mezinárodní atletický mítink v únoru 2018. V současné době probíhá přeměna areálu fotbalového hřiště na atletický stadion. Do sportovních aktivit se tak v Nehvizdech investují nemalé finanční prostředky. Dle slov starosty Nekolného možná na úkor rozvoje nabídky pohostinství a služeb, ale na druhou stranu vznikají mimoškolní a volnočasové aktivity pro děti a mládež, kteří v obci dorůstají. Místní budování sportovišť víceméně kvitují, protože vnímají negativní dopady na mladistvé v minulosti, kdy v obci žádné volnočasové vyžití neexistovalo. Snad jedinou výjimkou byly v tomto ohledu závody BMX kol, které se začaly pořádat na nehvizdské staré cestě v roce 2001. Neformální sdružení dospívajících chlapců a dívek vytvořilo na navezených valech hlíny skokánky na typ závodů tzv. dirt jump. Kromě místních se na probíhající závody sjeli i závodníci z okolí, akce mohla být zorganizována i díky podpoře obecního úřadu. Po roce 2010 však procházela stará cesta revitalizací, a tak pro crossové cyklisty přestalo být místo.⁵⁴

Smýšlení obyvatel se odráží i ve volbách do místního zastupitelstva, v těch prvních v roce 1990 zvítězilo Občanské fórum a v letech následujících pravidelně získávaly nejvíce mandátů strany složené z lokálních nezávislých kandidátů. Jak se hranice Prahy rozšiřovaly díky postupující zástavbě a začal se po roce 2000 rozvíjet suburbanizační trend

---

⁵⁴ O fungování AFK Nehvizdy i závodů BMX kol píše ve své publikaci i A. Střecha: *Nehvizdy*, a to na stranách 39-40.

ekonomicky stále silnějšího českého obyvatelstva, projevil se tento jev i v Nehvizdech. Od roku 2003 se počet trvale přihlášených obyvatel městysu postupně navyšoval, za posledních 15 let došlo k nárůstu až o 200 %. Nehvizdy přijaly, tak jako většina obcí v okolí Prahy, status tzv. satelitního města. V současnosti výstavba nových rodinných domů a bytů neustává a původní zástavba městysu se zdá být v poměru s rozlohou obce čím dál tím titěrnější. Demografické změny ovlivňují dění v obci, která se novousedlíky snaží přilákat k lokálnímu kulturnímu životu. Nárůst obyvatel znamená v posledních letech rozvoj služeb a rekreačního vyžití (praktický lékař, druhý stupeň ZŠ, cyklostezka, tělocvična...).

4.3 Přeměna na suburbii

„Tohle už není vesnice, tohle je městys!“⁵⁵ shrnula stručně obraz Nehvizd matka narátorky K. Š., která zaslechla společné vyprávění u respondentky v obchodě a občas přidala i nějakou svou poznámku. Prakticky všichni narátoři se shodli, že vesnický ráz, který měly Nehvizdy ještě v roce 2000, je navždy pryč. Příroda, která si v okolí obce divoce žila, mezilidské vztahy, kdy každý zná každého, a škola o pár žácích, na jejímž zápraží nervózně postával ředitel v den zápisu přemítaje, zdali vůbec nějaký nový žák dorazí. Za hranicí obce nic jiného než pole, louky, lány půdy. S příchodem 21. století se však hranice Prahy přiblížily k Nehvizdům více než kdy předtím.

Právě po roce 2000 se okolí hlavního města začíná měnit na soubor rozsáhlých rezidenčních komplexů a komerčních zón. Těchto fenoménů si začaly všimnout sociologické výzkumy, jež čím dál více akcentovaly téma suburbanizace: *„Výzkumy v českém prostředí přinesly srovnání mezi Prahou a jinými velkými městy, posuzovaly rozsah a podobu suburbanizace, upozorňovaly na rizika „sídelní kaše“, ale také poznávaly vztah mezi starousedlíky a novousedlíky v příměstských vesnicích, které se staly místy nového rezidenčního rozvoje.“⁵⁶* Velmi rychlý demografický růst je dnes ústředním tématem pro občany žijící v Nehvizdech po více desetiletí. Výstavba nových domů přináší problémy s vodou, ale zato umožňuje rozšíření infrastruktury a služeb. Městys se takto rozvíjí během posledních patnácti let. Individuální výstavbu v obci, kterou si lze představit jako nákup stavební parcely, na níž vybudují svůj dům, nahradila masová výstavba developerů. První

---

⁵⁵ Rozhovor s K. Š. ze dne 7. 6. 2018.

⁵⁶ Ferenčuhová: *Sociologie města 20. a 21. století*. Praha, 2013, str. 211.

z nich byla společnost Moravská stavební. Ta na českém trhu působí od roku 1998⁵⁷ a od roku 2003 se do její výstavby v Nehvizdech začali stěhovat první obyvatelé. „Stará zástavba“ městysu ukončila v místech dnešní autobusové zastávky U Studánky. Po vystavění několika prvních bytových a rodinných domů, jimž se dnes pro svou barevnost fasád přezdívá Lentilky, následovaly další etapy výstavby. „*Slibovali nám, že za námi už nic nebude, jen pole. A podívejte se, kolik je tu ještě domů. Ale já jsem ráda, aspoň tu nemáme z pole krysy a tak,*“⁵⁸ vyjádřila se narátorka A. V., která je jedním z prvních obyvatel, kteří se nastěhovali do nové nehvizdské čtvrti.

Kromě postupného rozšiřování ve východní části obce se od roku 2008 začala přidávat další nová výstavba, tentokrát budovaná developerem Uniga. Ta se dnes nachází směrem na sever od náměstí v okolí ulice Na Zámku a přiléhá k původní staré cestě směřující kolem čističky odpadních vod do části Nehvizdky. Řadové domy byly stavěny v letech 2008 – 2016.⁵⁹ Nejvíce novostaveb však v městysu má však na svědomí stavební firma Canaba. V roce 2018 staví již svou pátou etapu a připravuje pozemky pro šestou fázi výstavby. K nákupu rodinného domu v Nehvizdech láká inzerát společnosti Canaba zveřejněný v deníku *Metro* již 1. listopadu 2012.⁶⁰ V červenci téhož roku informuje občany o výstavbě nové čtvrti i *Nehvizdský kurýr*.⁶¹ První tři etapy nových rodinných domů se nacházejí v jihovýchodní části Nehvizd a na svém konci navazují na jednu z nejstarších ulic Na Vodoteči. Čtvrtá a pátá etapa byla vystavěna na místě dřívějších drůbežáren, za areály bývalého statku (dnes sídlo firmy Compass) a kartonáže, a to od roku 2016. Konec zatím poslední, páté fáze výstavby, je naplánován na jaro 2019.⁶²

4.4 Školství v Nehvizdech

Známá historie nehvizdské školy sahá až do roku 1606, kdy byla její existence poprvé evidována v dopise o vyrovnání dluhu. Záznamy však po následná desetiletí mlčí, což se netýká pouze Nehvizd, ale vinou třicetileté války celé oblasti Polabí. O funkčnosti

---

⁵⁷ Základní informace o společnosti na webových stránkách <http://ms-invest.cz/cz/#kdo-jsme>, nahlíženo dne 8. 6. 2018. Že první etapy novostaveb v Nehvizdech budovala firma Moravská stavební, bylo zjištěno na základě rozhovoru s narátorkou J. Z.

⁵⁸ Rozhovor s A. V. ze dne 9. 5. 2018.

⁵⁹ Informace o developeru Uniga a realizovaném projektu v Nehvizdech byly získány dne 8. 6. 2018 z webových stránek <http://www.uniga.cz/realizovane-projekty>.

⁶⁰ Dostupné dne 8. 6. 2018 na webovém prohlížeči deníku *Metro* na straně 3: https://issuu.com/metro.pdf/docs/20121101_praha

⁶¹ Nová lokalita Za Tarasem v číslech. *Nehvizdský kurýr*. 23. 7. 2012. Ročník 7. Dostupné online na webu: <https://www.nehvizdy.cz/mestys/nehvizdsky-kuryr/?kateg=9&sort=3&search=>, nahlíženo 12. 6. 2018.

⁶² Projekty developera Canaba: <http://www.canaba.cz/cs/index.php> - nahlíženo dne 8. 6. 2018.

školy tak lze dohledat zprávy až ke konci 17. století, a to v archivu nedalekého Kostelce nad Labem, odkud duchovní docházeli do Nehvizd vyučovat. Na sklonku 18. století se opět objevují zprávy o vzdělávací činnosti, kterou v obci vede Tomáš Ferster. Místní vrchnost mu pronajímá domek č. 21 včetně třídy a bytu. Ferster byl nehvizdským učitelem po 26 let a školu průměrně navštěvovalo 8 – 10 dětí. Roku 1803 patron školy, kníže z Lichtensteina, nechal vystavět novou jednotřídní budovu. O necelých 45 let později však již zprávy píší o žalostném stavu budovy nehvizdské školy a u krajského soudu v Kouřimi jsou požadovány finance na výstavbu školy nové. I přes jistá úskalí, která stavba prostor přinášela, byla v září 1864 slavnostně otevřena nová budova školy. Učitel měl v této době na starosti nejen vzdělávání, ale i péči o svěřený majetek. Sám se tak staral například o topení či úklid budovy. Ačkoliv se až do konce roku 1860 vedly veškeré výkazy v němčině, na nehvizdské škole se německý jazyk nikdy nevyučoval. Rod Fersterů, později již psáno jako Foerster, se v Nehvizdech a okolí usadil. Z tohoto klanu pochází také Josef Bohuslav Foerster, známý český hudební skladatel, jenž spolupracoval ve vídeňské opeře s Gustavem Mahlerem a stal se taktéž prezidentem České akademie věd.⁶³ V prvních letech ČSR a období po druhé světové válce se snížil počet žáků ze stovky i na pouhé dvě desítky dětí. Počet vyučovaných přímo závisel na porodnosti v obci, ve které počet obyvatel během 20. století klesal. Reorganizaci vyučování a nárůst kapacity školy představovala až demografický nárůst obyvatel, kteří se začali stěhovat do místní nové zástavby. Přicházející občany totiž tvořily především mladé páry.

V soudobých dějinách patří k milníkům nehvizdské školy rok 2003. V té době dle novely zákona o vzdělávacích zařízeních vznikl jeden právní subjekt, do nějž se řadí základní škola, mateřská škola, školní družina a školní jídelna. Tento fakt uvedl ve vzpomínání ředitel školy Luboš Rýdlo: *„(V roce 2003) přecházely všechny základní a mateřské školy do právní subjektivity. My jsme v době, kdy jsem sem přišel, tak to bylo takový období, jako ředitelsky, nevím, jestli šťastné, ale určitě ředitelsky pohodné. Vy jste byl ředitelem a víceméně jste za nic neodpovídal, nevedl jste účetnictví, personální a mzdové věci za vás dělal školský úřad, ten vám přidělil rozpočet, ten vám určil výši mezd pro vaše zaměstnance a maximálně jste jednou za půl roku dostal dopis, ve kterém bylo: „Vaše škola ušetřila tolik a tolik, navrhnete rozdělení odměn.“ A to byla celá starost, vaše provozní záležitosti řešila obec, takže vy jste řekl, že chcete vycpanou sovu, stojí tolik*

---

⁶³ Historii nehvizdské školy a rod Foersterů mapuje ve své publikaci STŘECHA, Aleš: *Nehvizdy*. Nehvizdy, 2008, str. 22-27.

Josef Bohuslav Foerster – narozen 1859 v Praze, zemřel tamtéž v roce 1951, učitel, skladatel, hudební publicista. (Zdroj tamtéž.)

a tolik, pan starosta řekl „Kup si sovu“, vy jste dostal sovu, popadl jste fakturu a dal jste jí na obec, krásná práce. Nebyl jste firma, nebyl jste právní subjekt v tom pravém smyslu, to přišlo až v roce 2003. Tak jsem to v roce 2003 bez nějakých poradenských firem a poradenských agentur, bez nějakého školení převedl do právní subjektivity. Nejdřív jsme tam vstoupily my jako základní škola, protože ty měly povinnost od 1. prosince, mateřský školy měly povinnost od 1. ledna, takže jsem 1. prosince 2002 převedl základní školu, dal jí do rejstříku jako právní subjekt a k 31. lednu 2003 jsem ten samý právní subjekt zrušil a založil jsem nový právní subjekt Základní škola a mateřská škola v Nehvizdech. Přišlo nám tady jako blbost mít dva právní subjekty, aparáty. V té době jsme byli dvojtřídka nebo trojtřídka, prostě malá škola.“⁶⁴

V následných letech proběhlo nejprve navyšování kapacity mateřské školy, které mj. souviselo s nově vznikající zástavbou: „Ty děti se tady narodily nebo sem přišli rodiny s malými dětmi a tady dorostly do školkového věku, takže nejdřív to chytla školka. My jsme to ve škole nepociťovali skokově, přibývaly děti, ale bylo to třeba jedno, dvě do ročníku, takže se to dalo zvládnout.“⁶⁵ Postupem času ale přestávala stačit velikost stávající staré školy na náměstí: Ředitel spolu se zastupiteli jednal o dalším postupu. Jako problematická se ukázala tehdejší poloha školy hned vedle hlavní silnice s frekventovaným provozem: „Úvaha byla stavět novou budovu školy vedle školky v parku, že by padnul park. Jenže to je z bláta do louže, to jste pořád u hlavní silnice. Pak přišel M. R., že by se měla stavět škola úplně mimo obec na zelené louce, což už se mi líbilo. Pak přišly dotační tituly na rozšíření kapacit stávajících škol, současný starosta koupil tenhle areál, který patřil Xaverovu, tady byly dřív drůbežářské haly, dvě takové větší kanceláře a nahoře byly služební byty. Tady byla váha a akumulátor, tak jsme zřídili odloučené pracoviště naší školy na téhle adrese, dali jsme do provozu ty dvě třídy a vlastně to všechno ostatní, co vidíte, je pouze navýšení kapacity té původní budovy, protože my jsme nestavěli novou školu, ale my jsme zkapacitňovali tu starou. Na to se nabalil ten domeček, jak je naproti, tam jsou prvňáčkové, a na to už se nabalilo všechno ostatní.“⁶⁶ Dle slov ředitele má dnes ZŠ přes pět set žáků a do budoucna se počítá s opětovnými přístavbami. Že se škola během své proměny držela moderních trendů ve vzdělávání, se lze dočíst i v číslech *Nehvizdského kurýru*, kde lze postupně od roku 2006 dohledat zprávy o nákupu nových počítačů, zavedení internetového připojení, konání školních akcí či sportovní úspěchy žáků.

---

⁶⁴ Rozhovor s L. Rýdlem ze dne 6. 6. 2018.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Tamtéž. V citaci je změněno jméno pana M. R. na pouhé iniciály, protože tato osoba je taktéž narátorem a podléhá anonymizaci (viz kapitola 2.3.1 - Teoretická příprava a anonymizace dat).

4.5 Nehvizdský kurýr

S podtitulem „Nezávislý měsíčník obce Nehvizdy“ začal vycházet místní zpravodaj, jenž je občanům obce distribuován dodnes, ať už fyzicky do poštovní schránky⁶⁷ či prostřednictvím elektronické podoby na webových stránkách městysu. Nulté číslo *Nehvizdského kurýru* vyšlo 24. března 2006. O úvodní článek se postaral předseda redakční rady, pan Luboš Rýdlo, s titulkem *Milí spoluobčané*, ve kterém se věnuje důvodům, proč bude *Kurýr* vycházet, bilancuje stav obce, v níž narůstá příliv obyvatel, představuje členy redakční rady a přidává kontakty na obecní úřad (email, telefon).⁶⁸ Redaktorem, jenž do *Kurýru* v následných letech pravidelně přidává články je Vladimír Kapal. Jeho rozhovor se starostou, toho času Antonínem Bendlem, je taktéž na úvodní straně nultého čísla.

Témata, kterým se lokální zpravodaj věnuje, se od počátku jeho vydávání zpravidla příliš neobměňují. *Nehvizdský kurýr* se zaměřuje výhradně na dění v obci, případně v jejím blízkém okolí. Mezi nejčastější motivy článků tak určitě patří základní a mateřská škola, kulturní akce v obci, stav čističky odpadních vod, rozvoj infrastruktury, informace o novinkách v místních pohostinstvích, zprávy fotbalového AFK Nehvizdy nebo nakládání s obecním majetkem. Ve zpravodajství samozřejmě nesmí chybět politická situace v zastupitelstvu obce. Ať při komunálních, parlamentních, či později prezidentských volbách jsou ve vydáních *Kurýru* zveřejněny výsledky hlasování. V době předvolební, například v červnu 2010, najdeme i informaci o vzniku nové politické strany, kterou sepsal V. Kapal: „*Z velmi dobře informovaných kruhů pochází informace, že i v Nehvizdech by se měl, podobně jako v mnoha městech a obcích republiky, založit klub Věcí veřejných. Tato nová strana, mnohými letitými politiky nazývaná populistická, si rychle získává mnoho příznivců nejen pro známou tvář z televizní obrazovky a mladými, někdy až příliš mladými politiky, ale především razantním trváním na bodech svého programu. Na ostatních stranách v obci teď bude záležet, zdali svým jednáním v obci přesvědčí i v letošních podzimních komunálních volbách, že jejich představitelé jsou stále lepší, nežli ti z nově vznikajícího klubu.*“⁶⁹

Vydání *Kurýru* v listopadu 2010 pak přináší výsledky komunálních voleb. Přes 51 % hlasů v nich získala strana SNK „Za lepší život v Nehvizdech“, druhá se umístila

---

⁶⁷ Osobou, která pro městys roznáší nová vydání *Nehvizdského kurýra* do schránek občanů, je pan P. K. I přes snahu badatele se s ním nepodařilo uskutečnit rozhovor, víc e o tomto případu v kapitole 2.3.2 – Průběh terénního výzkumu.

⁶⁸ *Milí spoluobčané*,. *Nehvizdský kurýr*. 24. 3. 2006. Ročník 1. Archiv městysu Nehvizdy.

⁶⁹ V obci se zakládá klub VV. *Nehvizdský kurýr*. 18. 6. 2010. Ročník 5. Archiv městysu Nehvizdy.

Občanská demokratická strana a do zastupitelstva se dostal také kandidující za Věci veřejné – Tomáš Adamec, jehož straně přinesly hlasy voličů jeden mandát v zastupitelstvu. Ve stejném čísle pak je k přečtení i poděkování T. Adamce: „*Politická strana Věci veřejné děkuje za vaše hlasy, které obdržela v komunálních volbách v Nehvizdech. Díky nim jsem se stal vaším zastupitelem. Na ustanovujícím zasedání jsem byl zvolen předsedou finančního výboru, zároveň budu pracovat ve školské komisi. (...) Děkuje, VV si vašich hlasů váží.*“⁷⁰

Kromě obvyklých témat však ve starších vydáních nalézt také zprávy atypické. Jedna taková se týká například vykradení úřadu městyse. Tato událost se stala v únoru 2008, o měsíc později o ní referuje *Nehvizdský kurýr*. „*Zřejmě to nebyli žádní začátečníci, nejdříve hodili cihlu do okna a čekali, zda se ozve alarm. Když se nic nedělo, pravděpodobně diamantovým řezákem vyřízli ve skleněných vstupních dveřích otvor, kudy prolezli do budovy.*“⁷¹ Dle jednání zlodějů šlo pravděpodobně o lup finanční hotovosti, o čemž svědčily vytahané a rozházené zásuvky stolů. O ukradených věcech a výsledků vyšetřování Policíí ČR se již ale článek, ani žádný následný, nezmiňuje. V listopadu 2007 se na úvodní straně *Kurýru* objevil článek o jiném protizákonném deliktu – ničení obecního a soukromého majetku. Slova se ujal starosta obce, jenž vypisuje odměnu ve výši 5.000 Kč za dopadení „*největšího sprejera v Nehvizdech*“.⁷² Proti nešvarům v obci se vyhrazuje i omluva jednoho z obyvatel ze září 2006: „*Omlouvám se tímto spoluobčanům z ulice Barikádní a přilehlých ulic za nepříjemnosti a škody způsobené mými podnájemníky.*“⁷³I tento krátký příspěvek ukazuje na stále jakýsi vesnický ráz, který si Nehvizdy ještě v roce 2006 držely. Vždyť i co se počtu obyvatel týče, byly v této době zhruba na jedné třetině stavu roku 2018. S příchodem stále většího množství novousedlíků se přestaly v dalších vydáních *Kurýru* vyskytovat i podobné omluvy vytvářející dobré sousedské vztahy.

V pořízených rozhovorech narátoři zpravidla zmiňují jeden velký nešvar Nehvizd – rušnou silnici procházející skrz náměstí středem obce. Tento problém by měl vyřešit obchvat vystavěný podél jižní strany městyse a vést by měl paralelně s dálnicí D11. Od roku 2016 starosta a stavební komise úřadu zintenzivnily přípravy této komunikace. Řada občanů je však k práci úřadu skeptická a v brzké dokončení obchvatu příliš nevěří.

---

⁷⁰ Politická strana VV děkuje. *Nehvizdský kurýr*. 19. 11. 2010. Ročník 5. Archiv městyse Nehvizdy.

⁷¹ Lupiči vykradli úřad. *Nehvizdský kurýr*. 14. 3. 2008. Ročník 3. Archiv městyse Nehvizdy.

⁷² Za odhalení sprejera je odměna pět tisíc korun. *Nehvizdský kurýr*. 15. 11. 2007. Ročník 2. Archiv městyse Nehvizdy.

⁷³ Omluva spoluobčanům. *Nehvizdský kurýr*. 18. 9. 2006. Ročník 1. Archiv městyse Nehvizdy.

I během rozhovorů je téma nové silnice, která uleví velkému provozu v obci, jedním z nejčastěji rozebíraných. Počátky nápadu na vystavění obchvatu lze dohledat již ve vydání *Nehvizdského kurýru* z července 2007. Se započatou výstavbou komerční zóny před příjezdem do Nehvizd se investoři postupně zavazují, že napomohou stavbě obchvatu, aby kamióny, které sklady a obchody budou obsluhovat, nebrázdily obci. „*Ve druhé polovině července by se mělo sejt zastupitelstvo, a pokud se schválí změna územního plánu, což lze s jistotou očekávat, okamžitě se začne pracovat na realizaci obchvatu,*“⁷⁴ zpravuje čtenáře ve svém příspěvku redaktor V. Kapal. Přesně o rok později, v čísle za červenec 2008,⁷⁵ obsahuje úvodní strana Kurýru představení koncepce komerční zóny, nového kruhového objezdu a taktéž zmiňuje, že obec počítá s výstavbou obchvatu. V listopadu téhož roku jsou na první straně zpravodaje fotky pokračující výstavby kruhového objezdu s tím, že „*kompletní obchvat městyse by měl být hotov zhruba za dva roky.*“⁷⁶

Čas ale plyne velmi rychle, a tak v roce 2011 přináší městys aktualitu: „*Rozvoj komerční zóny v jižní části Nehvizd se v posledních dvou letech kvůli ekonomické krizi zpomalil. S tím se časově odsouvá i výstavba obchvatu obce.*“⁷⁷ Oddalování vybudování důležité stavby se však rok po roku odkládá i po ustoupení ekonomické recese. V březnu 2017 píše městys o rozpočtu na nadcházející rok: „*Obec samozřejmě nemůže během jednoho roku zajistit prostředky na celý obchvat a viditelné výsledky bude možné prezentovat mnohem později,*“⁷⁸ čímž zastupitelé reagují na problematiku vykupování pozemků pod budoucí silnicí. O rok později, v březnu 2018, již vychází ke stavbě obchvatu samostatný článek, v němž starosta Vladimír Nekolný informuje: „*Podařilo se nám vyřešit problém s pozemky pod obchvatem Nehvizd, kdy jeden z majitelů nechtěl oddělit část pozemků pro obchvat a kruhový objezd v ulici Pražská.*“⁷⁹ I přes snahu zastupitelů čekají obyvatelé Nehvizd na zklidnění dopravní situace do současných dnů.

Od roku 2012 vychází *Nehvizdský kurýr* v nové grafické podobě. Se změnou designu se lehce obměnila i struktura článků. Ty se více zaměřují na současné dění v obci, zatímco v letech 2006-11 se redakční důraz kladl na hodně i na historii a zpovídání pamětníků a významných osobností. Obměnu témat přináší i dramaticky stoupající rozvoj obce. Bylo

---

⁷⁴ Kamionům už zvoní hrana. *Nehvizdský kurýr*. 13. 7. 2007. Ročník 2. Archiv městyse Nehvizdy.

⁷⁵ Komerční zóna Nehvizdy Jih. *Nehvizdský kurýr*. 14. 7. 2008. Ročník 3. Archiv městyse Nehvizdy.

⁷⁶ Křižovatka bude hotova, kompletní obchvat za dva roky. *Nehvizdský kurýr*. 19. 11. 2008. Ročník 3. Archiv městyse Nehvizdy.

⁷⁷ V komerční zóně přibude velkoobchod s hračkami. *Nehvizdský kurýr*. 17. 1. 2011. Ročník 6. Archiv městyse Nehvizdy.

⁷⁸ Zastupitelé schválili rozpočet. *Nehvizdský kurýr*. 7. 3. 2017. Ročník 12. Dostupné na webu <https://www.nehvizdy.cz/mestys/nehvizdsky-kuryr/?kateg=27&sort=3&search=>, nahlíženo 12. 6. 2018.

⁷⁹ Směny pozemků pod obchvatem se daří. *Nehvizdský kurýr*. 6. 3. 2018. Ročník 13. Dostupné na webu <https://www.nehvizdy.cz/mestys/nehvizdsky-kuryr/?kateg=28&sort=3&search=>, nahlíženo 12. 6. 2018.

nutné vydat nová značení, zpřehlednit přechody přes hlavní silnici, rozšiřovat kapacity MŠ a ZŠ. Ve zpravodaji se také pravidelně začínají objevovat informační zprávy pracovníků úřadu městysu, které vyzývají k úhradě poplatků za odvoz odpadu, přihlášení k trvalému pobytu či upozornují na instalaci zařízení k měření rychlosti vozidel a zpomalovacích prahů. *Nehvizdský kurýr* je dodáván občanům městysu bezplatně, a kromě sledování novinek obsahuje i inzerci.

5. NEHVIZDY OČIMA MÍSTNÍCH OBYVATEL

Kapitola vychází z rozhovorů, které byly vedeny s respondenty této práce. Biogramy jsou sepsány v příloze, podkapitola *Představení narátorů*. Během výzkumu neměli zpovídání výraznější výtky k zapnutému nahrávacímu zařízení, o projekt mapující novodobou historii Nehvizd projevíli zájem. V následném textu jsou analyzovány rozhovory s pamětníky, interpretovány výsledky bádání a komparovány výpovědi narátorů.

5.1 Přicházíme žít

Městys Nehvizdy prochází od roku 1990 změnami, které nezaznamenal v celé své známé historii. Jedná se především o strmě stoupající počet obyvatel, který má za příčinu jediný faktor – geografická poloha v blízkosti Prahy. K hranicím s hlavním městem se po dálnici či silnici I. třídy dostanete za necelých osm kilometrů. I přes svou krátkou vzdálenost udržovaly Nehvizdy v poválečných dějinách dlouho typicky vesnický ráz. Neexistovala kanalizace, nebyl rozveden plyn, škola čítala několik jedinců, žáci přibývali i díky spádování ze sousedních vsí. Nehvizdy byly zemědělské, o domácí zvířata se staral místní statek, obdělávání polností mělo na starosti JZD. *„Pro ten vývoj Nehvizd bylo podstatné, jak vznikalo JZD po válce, kde vlastně vznikala různá JZD, ke každé obci vzniklo jedno JZD, ale potom se postupně ukazovalo, že to není efektivní a jednotlivá JZD se slučovala, to trvalo dejme tomu dvacet, dvacet pět let to slučování a až potom v té naší oblasti vzniklo velké JZD, které v sobě mělo Šestajovice, Nehvizdy, Vyšehořovice, Kozovazy, několik obcí bylo v jednom JZD, ale původně po válce vznikly samostatně,“*⁸⁰ shrnul stav zemědělské činnosti po druhé světové válce v polabské oblasti středních Čech historik M. H.

Významnou funkci zemědělského družstva zmínily ve svých vyprávěních také narátorky H. Ř. a E. L., obě prožily v obci časy od osmdesátých let do současnosti. Výborné vzpomínky na JZD měl i starosta Vladimír Nekolný: *„Bylo tady to JZD Květen Nehvizdy, s tím byla vždycky výborná spolupráce, díky němu se tady udělalo spoustu věcí. V roce '61 se začala stavět školka, tam JZD silně pomáhalo, potom když se v sedmdesátých letech rozšiřovala, tak si jí vzali pod patronát. Byla to školka pro děti zaměstnanců JZD, autobus je sem svážel, protože to byla nejbližší školka a mělo to kapacitu čtyřicet osm dětí,*

---

⁸⁰ Rozhovor s M. H. ze dne 27. 4. 2018.

*takže na tu dobu a množství dětí to bylo dostačující. Jinak prostě podporovali veškerý to dění, podporovali fotbal a tyhle věci.*⁸¹ Ze starostova vzpomínání bylo patrné, že lituje zániku sjednocené zemědělské práce. Plně si uvědomuje výhody, které kolektivita přinášela a rozpad JZD po revoluci nese zjevně nelibě: *„Tady se chrastilo klíči, já jsem nechrastil, protože jsem k tomu neměl důvod. Já jsem tady dělal v JZD, byl jsem spokojený, měl jsem spoustu času na rodinu a stavěli jsme barák s manželkou, takže jsme byli absolutně nezávislí, a teď se to zvrtilo. Bylo jasné, že se to družstvo rozpadne, tak jsem od února devadesát začal podnikat.*⁸² Narátor vnímal leckteré výhody socialistického režimu, ale na druhou stranu nastolení demokracie mu umožnilo prosadit se v soukromém sektoru.

Zemědělská oblast využívala okolní polnosti. Jistou neatraktivitu tak přidávala této oblasti absence přírody – lesů, hvozdů, stromořadí. Téměř všichni narátoři se shodli, nehledě na to, jsou-li s životem v Nehvizdech spokojeni, že v okolí městyse výrazně chybí zeleň. Ovšem i to málo stromů, které by oživily rozorané meze a dlouhé polní lány v okolí, začalo postupně mizet. Jako zlom se ukázal rok 2002, od kterého lze začít počítat léta obecního rozvoje. Zemědělskou činnost totiž postupně začala nahrazovat výstavba rodinných domů. *„Zrovna, když už jsem to tady tak nějak znal, zamiloval jsem si určitý kouty na každý straně, furt tady ještě příroda byla, tak to bylo fajn... A pak začali stavět, na poli najednou hromady...*⁸³ Je pravdou, že „Nehvizdy zažily v letech 2003–2018 velký stavební boom, kvůli kterému zmizela řada stromů, například v oblasti zástavby zvané dle developera „Uniga“. Dnes ale můžeme říci, že toto období ztráty zeleně bylo pro městys přechodné. Obec po roce 2015 začala více dbát na doplňování zeleně, výsadbu podporuje stromy a keři zdarma pro zájemce. Narátoři žijící v Nehvizdech dvacet a více let vzpomínají, že obec nikdy nebyla příliš „zelená“. Proto lze usoudit, že mizení stromů vnímají respondenti především s ohledem na poslední dvacetiletí. Kam se však poděla alej za dálnicí či třešně na staré cestě, netuší. Bohužel dnes již těžko zjistit, bylo-li kácení účelné (například stáří stromů či napadení chorobou) nebo se jednalo o ilegální činnost, kterou se nepodařilo obci uhlídat.

V té době už ale měli občané Nehvizd jednu velkou stavbu za sebou. V těsném sousedství katastrálního území obce se totiž nachází dálnice vedoucí od Prahy směrem na Hradec Králové budovaná postupně od 80. let. Narátorka H. Ř. vzpomíná, že výstavbu komunikace vnímala, ale byla s ní smířená a její život nijak neovlivnila. Také zpovídána

---

⁸¹ Rozhovor s V. Nekolným ze dne 18. 6. 2018.

⁸² Tamtéž.

⁸³ Rozhovor s R. P. ze dne 23. 4. 2018.

K. S. uvedla, že si na přítomnost dálnice již tak zvykla, že jí naopak zarazilo, když nebyl z míst silnice slyšet pravidelný šum: „*Jako slyšíte to pořád a dokonce jednou se stalo, že tam byla velká havárka, kdy převáželi nějaký rakety, jako zbraně, a teď byla bouračka. A tu dálnici museli zavřít a mě to vzbudilo, jaký bylo ticho, že nebylo slyšet ty auta. Já říkám, že se něco asi stalo, protože to tam bylo hrozný. Na to si člověk zvykne. Mně to zas tak nevadilo.*“⁸⁴ Komplexně se ale dá usoudit, že občané nemají k životu v Nehvizdech příliš výtek. Pokud by se totiž problémy kupily, snaha omezit hluk z dálnice by se jistě přidala na seznam věcí k řešení. Jedná se totiž o příliš snadný cíl, s dálnicí může být problém na jakémkoliv místě v ČR, nelze to tedy vymezit lokálně.

Otázku na přítomnost dálnice zodpovídali téměř všichni respondenti. Ani jeden však neuvedl, že by je komunikace omezovala v osobním životě, či snad nějakým výraznějším způsobem znepríjemňovala život v městysu. To ovšem ani zdaleka neplatilo pro pokračující výstavbu bytových a rodinných domů. Dá se usoudit, že každý narátor, bez ohledu na to, kdy se do Nehvizd přistěhoval, bere další výstavbu s odstupem. Vyplývá to z přirozeného chování lidí, kdy jsou změny přijímány spíše negativně, a nastává strach z nového. Bez informací totiž nedokáže člověk vyhodnotit, jaký přínos bude mít konkrétní změna pro něj osobně. A i v minulosti měli občané o realizacích nových projektů jen málo informací. Tento výsledek byl vcelku očekávaný, každý obyvatel by totiž byl nejradši, kdyby jeho domem stavění v obci skončilo. Narátorka E. L. je nehvizdskou rodačkou, její rodina zde žije po generace. K rozvoji se tak staví s odstupem: „*Mně se to nelíbí. To je jasný, že se najdou i skvělí lidi, a já, to musím zaklepat, si nemůžu stěžovat ani na sousedy, ani na někoho nepříjemného nebo tak. Ale už je to takový anonymní. Člověk už se nemůže kamarádit se sto lidmi, kteří jsou okolo něj. To prostě nejde. Už si vybere pár lidí, se kterými si hodně rozumí, a kamarádí se s nimi.*“⁸⁵ Tímto, ač mladší generace, tak starousedlice, jasně vydefinovala to, co je v porevoluční době pro Nehvizdy typické – lidé sem přicházejí žít.

Při bádání však bylo zjištěno, že typičtí starousedlíci si dokázali zvyknout na stále přibývajícím nové domy. To, v čem tví problém, jsou mezilidské vztahy. Lidé odmala zvyklí na venkovské prostředí stěží přijímají životní styl města: „*Jestliže jdeš a bylo zvykem, že se lidi zdravili a prohodili slovo, a jestliže jdeš jako nafoukanec a nepozdravíš tady nějakou sedmdesátiletou paní...*“⁸⁶ vyjádřil nelibost k chování novousedlíků starosta. Záleží však na přístupu každého jedince. Jistě se ale ukázalo, že původní obyvatelé městysu žehrají

---

⁸⁴ Rozhovor s K. S. ze dne 24. 4. 2018.

⁸⁵ Rozhovor s E. L. ze dne 11. 5. 2018.

⁸⁶ Rozhovor s V. Nekolným ze dne 18. 6. 2018.

právě na dodržování tradičních hodnot, ve kterých vyrůstali a které jsou jim vlastní. Chování nově příchozích nelze připodobnit například faktu, že arogantně působí především lidé z Prahy, jak by se dalo očekávat. V Nehvizdech, možná atypicky pro satelitní města blízká hlavnímu městu, nežije dle výzkumu velký počet rodilých Pražanů. Stěhují se sem lidé z celé republiky, hojně z různých koutů Moravy. I tito novousedlíci mohli často vyrůstat ve vesnickém prostředí, jenž by bylo s koloritem chování v Nehvizdech srovnatelné.

Průběh výzkumu dále vyvrátil původní hypotézu, že v městysu žilo několik rodin, které tvořily po celou dobu 20. století téměř neměnný počet kolem šesti set obyvatel. Dle vyprávění narátorů se ukázalo, že lidé přicházeli do Nehvizd postupně již během devadesátých let. Takovým příkladem byla zpovídaná K. S., jejíž manžel obdržel ještě v roce 1990 v obci byt od JZD. Byl to jeden z posledních, které byly rozdány, narátorka se za svým mužem přistěhovala z nedalekého Mochova. Za příbuznými přišla do Nehvizd také rodina pamětníka R. P., jehož prarodiče zde měli nemovitost a rodiče se jali rekonstruovat vlastní dům. Paní K. S. se postupem času také dostala z místní bytovky do rodinného domu, na bydlení od JZD si však rozhodně nestěžovala: „*Pak přišel listopad a pak už se i JZD rozpadlo, všechno se to rozpadlo. Takže jsme měli v tomhle štěstí, že jsme ten byt tady dostali. Pěkný, 4+1, garáž, sklep... Fakt hezký byty to byly.*“⁸⁷ K zajištění bydlení od zemědělského družstva se tak vyjádřila stejně pozitivně jako starosta. Je tedy vidět, že tuto výhodu občané kvitovali.

O dvacet déle, než zmiňovaná K. S., žije v městysu narátorka H. Ř. Ta se sem nestěhovala za rodinnými příslušníky, nicméně do Nehvizd ji dostala snaha žít v blízkosti Prahy, avšak za jejími hranicemi. Nejednalo se však o formu suburbanizační tendence lidí ve 21. století, paní H. Ř. hledala možnosti, jak být nablízku svým rodičům, kteří v hlavním městě žili a kteří by případně potřebovali pomoc od své dcery. Zároveň sháněla pracovní místo zootechničky, které bylo právě v Nehvizdech. Tak se zpovídaná H. Ř. dostala roku 1970 a žije zde dodnes. Nejprve jakožto pracovnice na statku využívala služební byt, poté, co se jí naskytla možnost vlastního domu, došlo ke stěhování. H. Ř. si u tohoto vzpomínání posteskla nad absurditami oné doby: „*...tenkrát se to hodně řešilo, teď bych řekla, že nikomu do toho nic není, ale řešil Národní výbor, jestli nám může ten pán prodat ten barák, že je o to víc zájemců a že nějaký lidi, že uvažují, že jim budou bourat barák u silnice a že by to měli přednostně, nakonec nám to prodal z důvodu, že jsou tady potřeba*

---

⁸⁷ Rozhovor s K. S. ze dne 24. 4. 2018.

mladý lidi a že máme děti, od soukromého člověka jsme kupovali barák a muselo se to prostě takhle řešit.“⁸⁸

Ráz vesnice držely Nehvizdy až do roku 2000. S příchodem nového tisíciletí dali zastupitelé obce poprvé zelenou masivním developerským projektům. Dle současného starosty se však nejednalo o dobře promyšlený krok: „*V roce 2004, nebo kdy, udělali (tehdejší zastupitelé) obrovský územní plán a to byla chyba, protože ten územní plán nejde zmenšit. Majitelé pozemků je mohou prodat za velké peníze a já jsem to zkoušel, že bychom nějaký ty pozemky z toho územního plánu vyňaly. Ale ti majitelé pozemků napadnou tu změnu územního plánu. Bývalo by lepší, kdyby se udělal menší územní plán a třeba jednou za tři až čtyři roky se to rozšířilo, ano, tady ještě můžete postavit. (...) Takže to je problém toho a to nikdo nezmění, to bylo dané v roce 2006. My můžeme udělat maximálně nějakou úpravu po dohodě s vlastníky.*“⁸⁹ Ti ze starších narátorů, kteří pamatují starostu Antonína Bendla, jenž vykonával funkci před V. Nekolným, zpravidla hodnotí, že život v Nehvizdech byl opravdu „více vesnický“. Možná nelibost k současnému zastupitelstvu kvůli přibývajícím výstavbám tak zřejmě vyplývá z faktu, že běžný člověk pravidelně nesledující politické dění v obci si nevyhodnotí, kdo stál u zrodu potencionálních problémů a vinu automaticky přisoudí dnešnímu vedení městysu.

Přesto byla přeměna započnuta. Jedněmi z prvních, které do nově vybudované části obce přišly žít, byly také narátorky J. Z. a A. V. Obě ženy se při svém vzpomínání vrátily do dob, kdy komunikace s obecním úřadem byla složitá, ochota zastupitelstva komunikovat malá a změny byly nechtěné. Kromě faktu, že se do Nehvizd s pokračující výstavbou domů zvaných Lentilky⁹⁰ dostávaly další a další rodiny, začaly se krystalizovat zcela nečekané problémy. Byty a řadové domky totiž zaplňovaly mladé páry, jimž se zanedlouho narodilo první dítě, poté další. „*Tady byly všechny, klasický zelený vdovy, jako já jsem byla ta aktivní, ale ne všechny takový prostě jsou, to jste si asi nevšiml, ale tady je strašně vysoká rozvodovost. V té době, když jsme se sem my přistěhovali, tak ty Lentilky jsou vyměněny, to je ze 70 %.*“⁹¹ Paní J. Z. se svěřila, že tyto sociální jevy spjaté se suburbanizací dokonce podrobněji zkoumala i při svých studiích. Celá problematika, jak ji narátorky J. Z. a A. V. popisovaly, vycházela z fenoménu, kdy muži zajistili svým rodinám bydlení za Prahou, sami zde však trávili malé množství času. Aby zaopatřili rodinu

---

⁸⁸ Rozhovor s H. Ř. ze dne 4. 5. 2018.

⁸⁹ Rozhovor s V. Nekolným ze dne 18. 6. 2018.

⁹⁰ Řadové domy s předzahrádkami ve východní části Nehvizd, které stavěla Moravská stavební od roku 2002. Pro různobarevnost fasád jim místní začali přezdívat Lentilky, podle barevné sladkosti, a název se vžil.

⁹¹ Rozhovor s J. Z. ze dne 2. 5. 2018

a manželku na mateřské dovolené, odjížděli ráno za prací do Prahy a večer se vraceli. Po dni stráveném v práci však již neměli chuť pomoci svým ženám se starostmi o děti a dát tak manželkám chvílku odpočinku. Muži tak raději hledali zábavu ve volnočasových aktivitách, jak dále rozvinula J. Z.: „...to je další fenomén, který je pro mě hrozně zajímavý, že jsou všichni pryč jako od svých matek, dřív ty matky, ty babičky vám pomáhali s těma dětma i radili a dneska ty matky vůbec neví, oni nemají tu mámu u sebe, je to daleko, je tady sama a má nějaký problém a ona si s tím neumí poradit, prostě neumí to, neviděla to, a ten manžel, ten je v situaci, že si hledá únik, takže buď si hledá koníčky nebo hledá ženskou, což je většina, viz asi mých osm kamarádů.“⁹²

Těžkou úlohu žen – matek žijících ve vyrůstajícím satelitním městě ličila také zpovídaná A. V., která se do Nehvizd přistěhovala v první vlně výstavby, stejně jako paní J. Z. Ale zatímco J. Z. šla se svým manželem do obce cíleně, protože se chtěli vyhnout životu v panelovém domě, ve kterém oba strávili mládí, paní A. V. přišla žít do domu svého partnera, který již měl rodinný život v Nehvizdech naplánovaný dříve. S okolím však příliš spokojená nebyla: „Mně se tady strašně nelíbilo, to je placka s polema a drátama vysokýho napětí.“⁹³ Po narození dítěte navíc narátorka zjistila, že vyžití pro matky s dětmi trávící celý den doma je minimální. Nebylo zde dětské hřiště, nebylo se kam jít projít, když už se dalo vyjít kousek za obec ke stromořadí, cesta tam byla nebezpečná. A. V. tak začala řešit situaci s vedením obce, pravidelně naléhala na tehdejšího starostu Antonína Bendla. Nebyla ochotna se smířit s trýznivou situací. Respondenti se vcelku shodují na faktu, že zastupitelstvo v době prvních developerských projektů nejednalo příliš koncepčně. Kromě občanského vybavení chyběly také kapacity ve školce: „Na to se dělaly demografické studie. A to bylo, že jsme rostli s dětma se školkou, naše dcera byla první z té řady, že se nedostala do školky, rok předtím brali všechny děti a školka měla dvě třídy, Koťátka a Sluníčka, a byla kapacita nějakých čtyřicet osm dětí myslím, teď je to kapacita sto šedesát nebo kolik, to je enormní nárůst, a brali všechny děti a moje dcera se dostala do školky až jako předškolák, protože se narodil syn a ona neměla nárok. Takže se nedostala do školky, protože ty kapacity prostě nebyly a teprve potom se to začalo řešit, protože ty děti narůstaly, narůstaly, takže my jsme si dělaly školky tady doma, v uvozovkách, dětský skupiny, takže jsme navazovali se sousedkami vztahy, že jednou jsme byli u nás, podruhé u sousedky A, potřetí

---

⁹² Rozhovor s J. Z. ze dne 2. 5. 2018

⁹³ Rozhovor s A. V. ze dne 9. 5. 2018.

u sousedky B, aby se děti mohly potkávat, což utužuje sousedské vztahy.⁹⁴ Po roce 2005 se do Nehvizd nejen přistěhovalo, ale i narodilo spoustu nových občanů, a tak služby obce rostly se svými občany za pochodu. Od roku 2006 mapuje dostavby mateřské školy i zpravodaj Nehvizdský kurýr, pravidelně přibývají články oznamující nově vybudované místnosti a navýšení kapacity. Tímto jsou slova narátorky A. V. potvrzena. Dostavbou mateřské školy se však problém s rostoucími dětmi pouze postupně posouval, v brzké době bylo nutné vyřešit i kapacity základní školy.

Respondenti, kteří se přistěhovali do Nehvizd před rokem 2005, dnes víceméně stěží chápou potřeby novousedlíků, kteří mají na občanskou vybavenost obce mnohem vyšší nároky. Narátor M. T. je jedním z občanů, kteří zde žijí nejkratší dobu. Před třemi lety, když s manželkou hledal své místo k životu, zvolil Nehvizdy právě proto, že již řadou základních požadavků mladé rodiny disponují. Od nového bydlení to mají v krátké vzdálenosti do školky, školy, do sokolovny, na dětské i na fotbalové hřiště. Ačkoliv sám M. T. přiznal, že při výběru bydlení od developera museli se ženou udělat několik kompromisů: „*Obešli jsme toho hromadu, první jsme řešili, byli jsme se tady podívat do Chica na vzorový dům a řekli jsme si: „Ne! Malé, blbě.“ Byť se nám Nehvizdy líbily, tak jsme říkali ne,*“ nebo: „*Takže jsme si řekli, že super, žena si vybrala tadytu jižní stranu, protože sluníčko a rostlinky. Včera poprvé uznala, že fakt jsme mohli vzít trošku jiné, že sem celý den pere to slunko, to je úplně šílené,*“ a taktéž: „*Původně jsme chtěli s garáží, ale s garáží už nebyl.*“⁹⁵ Na těchto tezí narátor ukázal, jak musí člověk uskromnit své původní plány o ideálním bydlení a využít dostupnou nabídku. Jedná se o jednu z nejčastějších námitek starousedlíků, kteří se vyjadřují k nové zástavbě – domy jsou jeden jako druhý, žádné stromy, prach, vítr, málo prostoru. Navzdory těmto názorům developerské projekty nové obyvatele do Nehvizd přitahují. Lidé stále přicházejí žít. Jako hlavní faktor se ukazuje jedině – cena nemovitostí. Levné domy nalákaly stovky lidí.

5.2 Venkov či satelit?

Při společné debatě s historikem M. H. charakterizoval současný obraz Nehvizd v porovnání s okolními obcemi narátor slovy: „*Hlavně ty Nehvizdy září, ale ještě jsou pořád vesnice tady, třeba kolem Štolmíře, kde to je na hraně. Ale ty Nehvizdy, tam je to teď*“

---

⁹⁴ Rozhovor s A. V. ze dne 9. 5. 2018.

⁹⁵ Rozhovor s M. T. ze dne 26. 5. 2018.

spíš výkladní skříň.“⁹⁶ Jaký je to kontrast k tomu, když narátorka J. Z. přijela s manželem na obhlídku městysu v roce 2003: „*Tady nic nebylo, tady byl jeden obchod, ten byl teda velice zajímavý, dneska tam prodávají nějaké ochranné pomůcky, tam byly starý potraviny. A třeba tam byly koblihy a pod tím byly pastičky na myši, a bylo to teda po revoluci, byl rok 2003 a tohle přežívalo, jinak tady nebylo nic, školka tady byla taková pidi.*“⁹⁷ Ačkoliv tyto dva názory dělí patnáct let, jedná se o tutéž obec. Toto srovnání jen dokazuje, jak moc se Nehvizdy během poměrně krátké doby proměnily. Patrné to je i z vyprávění pamětníků. Starousedlíci změny často odmítají přijímat, jako například narátorka E. L. Jiní je kvitují, jako K. S. či J. Z., protože umožňují rozvoj obce, pořádání více aktivit a přísun jakéhosi „svěžícího větru“ do života v obci. Zpovídaná H. Ř. sdělila názor svých dětí, které již v městysu nežijí, ale když se za matkou vracejí, říkají, že Nehvizdy nepoznávají. Změny jsou nesrovnatelné například s tím, jak se svépomocí v padesátých a šedesátých letech opravovala sokolovna (dle vyprávění narátora M. R.). Současný obraz městysu určují developerské stavební projekty a finance z evropských dotací, díky nimž se podařilo zavést nový vodovodní řad, postavit cyklostezku či vybudovat sportovní halu. Možná právě na tento rychlý posun žehrá narátorka A. V. jež věnovala tolik úsilí do vybudování malého dětského hřiště. Za posledních osm let rostou podobné projekty „jako houby po dešti“:

Svůj velký podíl na těchto změnách nese současný starosta obce a lidé zvolení do zastupitelstva. Ač názor na starostu Nehvizd nemusí být vždy pozitivní a občané mu během vyprávění dokázali leccos vytknout, vesměs se všichni nárátoři shodli, že to byl právě on, kdo městys pozvedl. Projekty v obci jsou zásluhou současného zastupitelstva, jenž pro obec funguje od komunálních voleb 2010 v nezměněné podobě. Ke starostově práci se vyjádřila zpovídaná K. S.: „*Já si myslím, že se ty Nehvizdy hrozně moc posunuly a rozrostly a já jsem za to ráda. Protože tím, že prostě přišli noví lidi, tak se musí víc jako něco dělat a pan starosta to hodně vytáhl. Už jenom když se ta cesta obnoví, udělá se ta nová stezka, tak to vypadá hned líp. Aspoň máte pocit, že tady něco je.*“⁹⁸ Narátorka J. Z. je dnes se starostou v zastupitelstvu městysu. Vzpomíná, jak za ní před volbami současný starosta přišel s prosbou, aby mu pomohla Nehvizdy „rozhýbat“: „*Přišel za mnou, protože on chtěl kandidovat, jemu se to nelíbilo, jak je to tady, všichni starý v tom zastupitelstvu a nic se tady nedělá pro nový a mladý a vůbec o ten život.*“⁹⁹ Ve svém vzpomínání dále J. Z. vyprávěla o tom, že současný starosta umí mnohem lépe získat státní

---

⁹⁶ Rozhovor s M. H. ze dne 27. 4. 2018.

⁹⁷ Rozhovor s J. Z. ze dne 2. 5. 2018

⁹⁸ Rozhovor s K. S. ze dne 24. 4. 2018.

⁹⁹ Rozhovor s J. Z. ze dne 2. 5. 2018

či evropské dotace na rozvoj obce. Předchozí starosta Antonín Bendl, jenž vedl obec do roku 2010, údajně v tomto získávání financí tak obratný nebyl. Ke stavu Nehvizd se skeptičtěji vyjadřuje narátorka K. Š.: „*Já jsem nadšená, ať tady vystavuje, ale ať tady lidi nehlásí: „On je skvělý, on je skvělý,“ když z toho má dotace a je to všechno z našich společných peněz, není to z jeho peněz, je to ze všech peněz, proto to říkám.*“¹⁰⁰

Současného starosty V. Nekolného si ale občané váží i z toho důvodu, že je ochotný se s nimi pravidelně setkávat a komunikovat. Je otevřený názorům obyvatel, se kterými se pravidelně setkává ať už při besedách na úřadě či při setkáních s občany. Ti zde mohou přednést své názory, sdělit problémy, které je trápí, a vyslechnout si argumentaci zastupitelů. Setkání s nejstaršími občany kvituje za svou matku narátorka J. L.: „*Maminka oceňuje, že s nimi pan starosta mluví, že si je pozve, co je nového v obci, že máj ty setkání celkem pravidelně, že se vidí, popovídají si navzájem, to je třeba super.*“¹⁰¹ V podobném duchu se vyjádřil i zpovídaný M. R. Za ním ale, jakožto za nejzkušenějším v obci, jezdí starosta pro radu osobně. Přístup starosty k řešení problémů se však zamlouvá i mladším generacím, novousedlíkům, jako je narátor M. T. Ten byl překvapen, když řešil sousedovu rychlou jízdu u nich v ulici, a starosta mu sdělil, že za hříšníkem osobně dojde a pokusí se mu domluvit. Tyto drobné starostovy činy, které vykonává pro nehvizdské občany, však přispívají do mozaiky místa, kde se spokojeně žije.

Zároveň je to také současný starosta, pod jehož vedením se městys rychle proměnil v obec se specifickou kategorizací nazývanou jako „satelitní město“. Suburbanizační vlivy sice Nehvizdy začaly podněcovat již na přelomu tisíciletí, avšak teprve po roce 2010 začali noví obyvatelé přibývat po stovkách za rok. Starosta V. Nekolný ale hledá řešení, jak udržet v městysu mezilidské kontakty a nepoměnit ho na místo určené jen „ke spánku pracujícího lidu“: „*Ono záleží, jak se k tomu staví zastupitelstvo. Kdybychom nedělali žádný ty aktivity, nepodporovali ten sport a zapojení, tak to bude jenom noclehárna, to záleží na vedení obce, jak se k tomu staví, jestli se ty lidi zapojí nebo najdou v místě bydliště tady v Nehvizdech nějaký zaměstnání, což spoustu lidí našlo, ale říkám, je to problém, než se ty lidi sžijou, novým to trvá.*“¹⁰² Zastupitelstvo od roku 2010 začalo pořádat několik pravidelných akcí, které mají utužit sousedské vztahy. Je zde ale jistý nepoměr, protože nehvizdské akce jsou často zdarma. Tato volná přístupnost vychází z myšlenek starosty spojovat občany, avšak někdy možná zbytečně zatěžuje obecní rozpočet. Tyto postupy jistě ocení starší generace, zvyklé na podobné události, avšak mladí

¹⁰⁰ Rozhovor s K. Š. ze dne 7. 6. 2018.

¹⁰¹ Rozhovor s J. L. ze dne 27. 4. 2018.

¹⁰² Rozhovor s V. Nekolným ze dne 18. 6. 2018.

lidé v ekonomicky činném věku by již neměli mít problém uhradit vstupné či jinak přispět na uspořádávání společenských akcí v městysu.

Během tohoto výzkumu bylo zjištěno, že narátoři již přestali vnímat Nehvizdy jako typickou vesnici. „*Tady jezdily traktory, smrděla tady všude kráva, no opravdu, tady, kde bydlíme, byla kuřata, ty ještě potom později tedy,*“¹⁰³ popsal své vzpomínky na obraz městysu narátor R. P., jehož mládí probíhalo v Nehvizdech v prvních letech 21. století. Stejný zpovídaný v následném vyprávění také popsal, jak byl vykraden místní obchůdek se smíšeným zbožím. Zloději z boku vyřezali pilou díru ve dřevěné stěně stavby a z „boudy“ odnesli zboží. Majitel obchodu vyřešil problém s prořezanou stěnou po svém: „*Zalátal to dalším dřevem,*“¹⁰⁴ podotkla partnerka narátora R. P., jež vyprávěnou příhodu zaslechla. Podobné příhody, traktory a povozy na hlavní silnici byly pro Nehvizdy běžné ještě deset let po revoluci roku 1989. Že se městys přeměnil na satelitní město, potvrdila i paní K. S.: „*To určitě. Spousta lidí ráno odjede do práce do Prahy, a pak se sem zase vrátí.*“¹⁰⁵ Tím narátorka přesně definovala výraz *satelit*.

Přeměnu Nehvizd na satelitní město vnímají narátoři z více úhlů pohledu. Bádání ukázalo, že výstavba unifikovaných domů ovšem nepředstavuje pro usedlíky ani takový problém z hlediska architektonického a vzhledu městysu, jakože si více uvědomují sociální dopady, které s sebou tento fenomén přináší. Ať už narátorky J. Z. či A. V. hovořily o problémech mladých matek, které zůstávají po celý dne doma s dětmi, nebo se k tématu vyslovila i zpovídaná J. L.: „*Vzniká tu trochu specifická subkultura v těch satelitních městečkách, propojit je s těm starousedlíky, to je taky těžké propojit ten život s tímhle tím a někdy se to daří, někdy ne.*“¹⁰⁶ Stejná narátorka si uvědomuje i další problémy, mezi něž řadí například nedostatek pitné vody způsobený nadměrným vyčerpáváním zdrojů podzemních pramenů. Jak v rozhovoru potvrdila i její matka, narátorka H. Ř., celý život měla ve studni na svém pozemku vodu. Poslední dva roky má již zásobárnu vody vyschlou. Zpovídaný M. R. toto tvrzení kontroval tím, že je také důležité studnu prohloubit a dostat se tak k hlubším pramenům.

Stěhování obyvatel do obcí přilehlých Praze předznamenává i faktor kupní síly obyvatelstva, především střední třídy. Mladí lidé si v současné situaci nemohou dovolit operovat s vysokými částkami, které realitní trh nabízí. Historik M. H. však oponoval, že mladí lidé třeba ani nechtějí bydlet v hlavním městě. Že pro ně život za Prahou představuje

---

¹⁰³ Rozhovor s R. P. ze dne 23. 4. 2018.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Rozhovor s K. S. ze dne 24. 4. 2018.

¹⁰⁶ Rozhovor s J. L. ze dne 27. 4. 2018.

vhodnou alternativu. M. H. také potvrzuje, že tento trend v bydlení není jen aktivitou Nehvizd, ale zastavěno je i „*okolo Jiren nebo Horoušanky, Zeleneč*“,¹⁰⁷ tedy v obcích hlavnímu městu přibližně stejně vzdálených. O tom, že se zástavba rozvíjela postupně, avšak ve značném tempu, hovoří narátoři taktéž shodně. Asi nejvíce to vnímají obyvatelé části přezdívané Lentilky, do které se přistěhovala i J. Z.: „*My, když jsme se nastěhovali, tak jsme byli první ulice, a když se podíváte na ulici U Studánky, tak tam končí stará zástavba. My jsme první ulice, takže když jsme to podepisovali, tak jsme byli druzí z té první ulice, takže všude byly vlastně jenom ty starý Nehvizdy, ta Pražská ulice, jediná tady a ty Lentilky se začaly stavět. Vlastně ještě vedle byla druhá ulice Družstevní, tam se stavěly takový dvoupatrový přízemní byty, přízemí se zahradou a horní byty, a ty už tam měly základy, a pak jsme se stavěli my. My jsme bydleli jako jedni z prvních z těch nových*“.¹⁰⁸ Že developerský projekt měl za cíl pojmout co možná největší množství lidí, vyjádřila A. V. tvrzením, že se sice jedná o nízké domky s jedním patrem, ale že jsou to vlastně „paneláky naležato.“ Podobný názor na satelitní výstavbu vyjádřil také R. P., jehož více než výstavba bytů a domů znepokojuje vznik komerčních zón: „*Tady když už teď nemáš to pole, tak tu máš akorát sklady, samé sklady, orámované je to polem a uvnitř jsou králíkárnny, ve kterých my teď bydlíme*“.¹⁰⁹

S přítomností skladových hal v těsném sousedství s obytnými domy mají dle výzkumu větší starosti obyvatelé, kteří žijí na krajích obce, a tudíž mají se sklady vizuální kontakt ze svých oken či zahrad. Jedním z důvodů, proč narátorce J. L. již nechýbí život v Nehvizdech a odstěhovala se za manželem do blízkých Čelákovic, je právě výstavba komerčních zón: „*Teď ta zastavěnost těmi sklady je úplně nechutná*“.¹¹⁰ Člověk je i přes svou občasnou touhu po luxusu však ochoten dělat kompromisy a na leccos si zvyknout. To potvrdila i K. S., jež přestala vnímat jak přítomnost dálnice, tak skladových hal. Podobně s nadhledem se s problémem vypořádal i M. T., a to i přesto, že vysokou halu dělí od jeho obývacího pokoje pouze několik desítek metrů: „*Jde to vidět. Teď už mi to nepřijde. Tím, že to udělali bílé s modrou střechou, tak to splývá, nejde naštěstí odtud hluk. Báli jsme se, jestli nepůjde odtud hluk, ale to je větší kravál od dálnice. (...) Naštěstí vevnitř není žádná výroba. Tam jezdí jenom balíky a mají to dobře odhlučněné, takže nic*

---

¹⁰⁷ Rozhovor s M. H. ze dne 27. 4. 2018.

¹⁰⁸ Rozhovor s J. Z. ze dne 2. 5. 2018

¹⁰⁹ Rozhovor s R. P. ze dne 23. 4. 2018.

¹¹⁰ Rozhovor s J. L. ze dne 27. 4. 2018.

neslyšíme. Auta, nic. To víc slyším dálnici, když večer člověk sedí, a je určitý tlak počasí, tak slyší, že hučí dálnice. Anebo slyšíš v Čelákovících vlaky. Ale naštěstí z těch hal nic.“¹¹¹

Individuálním pohledem vnímá komerční zóny narátorka K. Š., která provozuje v Nehvizdech květinářství. Spíše než o vzhled obce se bojí o konkurenci, která může do nově vystavěných obchodů přijít. Dle jejího názoru by tyto kroky mělo koordinovat zastupitelstvo, protože městyse se sice rozrůstá, avšak velké společnosti mohou zlikvidovat drobné podnikatele. „*Má tam být údajně drogerie, textil, klasika, elektro, lékárna, pak tam má být kavárna, ale o tom nevím, takže jestli tam bude květinářství, byla by to škoda. Pokud tohle povolí, protože si myslím, že to mají na starost Nehvizdy, tak je to cesta proti mně. Pro tu vesnici pak nemá cenu dělat nic. A kdokoliv se mě pak na něco zeptá, tak řeknu – Nehvizdy ne. Bylo by to smutné, všichni mi zase říkají: „Ty se toho neobávej, lidi, který tě mají rádi a vědí, jak vážeš, tak ti zůstanou.*“¹¹² Ačkoliv se v tomto případě jedná o současnou starost narátorky, Nehvizdy zažívaly několik proměn podnikatelských záměrů již ve svých porevolučních letech.

5.3 Každodenní život v městyse

V období první republiky měl silné postavení v Nehvizdech místní Sokol. Ten se staral o většinu kulturního života, který v obci probíhal, sdružoval obyvatele, pořádal sportovní akce, především cvičení na různé slety, a těmito aktivitami spojoval lidi a vytvářel dobré vztahy. Po druhé světové válce nastal pro Sokol útlum, budovu sokolovny však nehvizdští dobrovolníci svépomocí postupně opravovali. Vekou zásluhu na tom měl i potomek rodu, jenž v Nehvizdech žije po generace, narátor této práce, pan M. R. Jeho osobité vyprávění ukázalo, jak důležitá může být mikrohistorie jedné obce, jak se poučit z chyb minulých a jak zanechat odkaz pro další generace. Panu M. R. se toto povedlo. Při svém věku (narozen ve 20. letech) a při činech, které pro Nehvizdy vykonal, se stal přirozenou autoritou a mentorem místních obyvatel.

Pan M. R. je osobností, kterou ve svých vyprávěních silně akcentovali starousedlíci. Každý má na tohoto zarytého bratra sokola nějakou vzpomínku. Zpovídáný R. P. se svěřil, že jej M. R. vždy vyhazoval z prostor sokolovny, protože mladý narátor neplatil příspěvky. I dle samotného vyprávění M. R. bylo patrné, že problémy v životě řešil po svém, nebál se vyjádřit názor a uměl si sjednat pořádek. Však místní děti nejednou vytahal za uši, jak

---

¹¹¹ Rozhovor s M. T. ze dne 26. 5. 2018.

¹¹² Rozhovor s K. Š. ze dne 7. 6. 2018.

pamatuje paní E. L.: „*Toho já si pamatuju i jako dítě. Toho si pamatuje každý, že nás vždycky tahal za uši. Ten měl tu Sokolovnu, že jí skoro postavil vlastníma rukama, takže ten jel všechno sám. On je takovej neodbytnej, takže si vždycky prosadil svoje a na děti byl milej. On je malinkej, byl stejně jako my, a my jsme z něho vždycky měli hrůzu, protože jakmile člověk vylez na plot, tak vždycky křičel už z dálky a k ráně neměl daleko. Ale tím to fungovalo. Ale zpětně mně se to líbí, my jsme si jako děti z něj dělali srandu, a on nám vždycky vynadal a vyhodil, a takhle furt dokola. Ale dokázal tolik věcí zařídit takovou svou urputností a jak prostě věří v ten Sokol...*“¹¹³

Narátorka E. L. spolupracovala s panem M. R. i ve své dospělosti a aktivitám v Sokolu se věnuje dodnes. Při vyprávění zavzpomínala, jak ji M. R. dal na starosti karneval pro děti, ale také, jak jednal při nákupu nového vybavení do sokolovny: „*Vždycky si trval na svém, ale já vím, že vždycky, když jsem něco potřebovala pro svůj kroužek, tak on mi vynadal, jak si to představuju, že tohle budu kupovat, že to je drahý, a proč toho chci tolik. Tak já už jsem to vždycky vzdala. Ale on mi pak řekl: „Tak to teda koupíme.“ Potom když viděl, že si to člověk obhájí a že vydrží ten jeho nápor...*“¹¹⁴ Respondentka taktéž vyjádřila údiv, že po panu M. R. není ještě v městysu pojmenována žádná ulice. S tazatelem se však shodla, že by na tento čestný akt mělo jednou dojít. Charakter pana M. R. zmínil také starosta. Vyjádřil se ve smyslu, že člověk aktivně pracuje pro obec, kterou má rád, nikoliv pro to, aby ho v budoucnu někdo oceňoval. „*Dělá to, co on cítí. Co já cítím, že je dobře, proto se to dělá. Musí se člověk srovnat sám se sebou.*“¹¹⁵ A tak i přesto, že pana M. R. občas nazvou občané „bláznem“ či „poděsem“, představuje jeden z nejstarších usedlíků přirozenou autoritu Nehvizd.

Osoba pana M. R. je s nehvizdským Sokolem spjata pevným poutem. Obecně na vzhled sokolovny a jejího okolí a činnosti, kterým se Sokol věnoval v porevolučních letech, však narátoři také vzpomínají v hojně míře. Respondent R. P. jako první zmínil, že u budovy Sokola fungoval na počátku 90. let bazén. Zpovídaná K. S. však již prostor pro koupání nepamatuje, ačkoliv žije v Nehvizdech od roku 1990. Uznala pouze, že u sokolovny byla vybetonovaná díra, jako rekreační zařízení ji však nepamatuje. Jedním z důvodů může být, že se v této době věnovala péči o svou čerstvě narozenou dceru. Existenci bazénu totiž potvrzuje i narátorka J. L., která v osmdesátých letech prožívala v obci rané dětství: „*To byla jako požární nádrž, takže tam jsem se učila plavat, ale většinou nebyl napuštěný, většinou byl vypuštěný, a hrávali jsme tam vybiku nejčastějš*

¹¹³ Rozhovor s E. L. ze dne 11. 5. 2018.

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Rozhovor s V. Nekolným ze dne 18. 6. 2018.

v tom bazénu.¹¹⁶ Tuto vzpomínku potvrdila i matka narátorky, taktéž respondentka výzkumu, paní H. Ř.

S proměnami okolí sokolovny zanikla i tato nádrž, která sloužila místním ke koupání. V budově Sokola se tak od 90. let vystřídalo několik sportovišť, které však sloužily výhradně dospělým, jak vzpomněla A. V.: *„Sokol, neříkám, že nefungoval, ale fungoval jenom pro dospělé, byly tady dva tenisové kurty, tak si dospělí chodili hrát tenis, chodili do posilovny, možná na ping pong, a tím to jako skončilo. No, tak jsme založili v Sokole cvičení s malými dětmi“*¹¹⁷ Ke sportovním aktivitám mimo Sokola nutno také zařadit místní fotbalový klub a od roku 2016 nově vystavěnou sportovní halu. Mezi sokoly a fotbalisty byly v minulosti spory, kvůli kterým nebyly v městysu po roky organizovány společenské akce, jako maškarní, čarodějnice či myslivecké bály, především tedy zábavy pro dospělé. Rozhádané strany spolu nechtěly komunikovat, dnes je vše již urovnáno, jak o tom hovořila E. L.: *„Jako to je teď, to je pár let, deset, možná pět, šest let, kdy všechny složky fungují dohromady. Městys se baví s AFK i se Sokolem, Sokol se baví s AFK a úplně normálně spolu komunikujeme s těmi lidmi a vyjdeme si vstříc. Takže to tady nebyvalo.“*¹¹⁸ Co se týče fotbalových klání, dotázaní se vyjádřili, že tradici nehvizdských týmů vnímají, stejně tak jako rituál zajít shlédnout zápas domácích každé dva týdny na hřiště za hřbitovem. Ani jeden z narátorů ale neprojevil o fotbal v obci větší zájem, případně nadšení z výsledků klubu.

Velkým tématem se pro respondenty stala doprava. Vášně budila jak doprava hromadná, tak značně frekventovaná osobní či nákladní. Při položení dotazů týkajících se hromadné dopravy všichni narátoři shodně odpověděli, že i když v dnešních dnech není situace optimální, oproti letům předešlým došlo k výraznému zlepšení. Vesměs nezáleželo, je-li respondent obyvatelem městyse padesát či pět let. Spojení s Prahou odjakživa zajišťovala autobusová doprava. Historik M. H. i narátorka J. L. uvedli, že autobusy z Nehvizd zajížděly v hlavním městě původně až na Florenc. Poté se konečná přiblížila na Palmovku, což už potvrdili i R. P. Ten vyjádřil s dochvilností autobusů do Nehvizd velké znepokojení, které mu komplikovalo studium nejprve na střední, a následně i na vysoké škole: *„Vzhledem k tomu, že tady bydlím nějaký pátek, tak to určitě ze začátku byla dostupnost. Jako teenager se dostat z Nehvizd jsi neměl moc šanci. Autobus jezdil z Palmovky v tu dobu, kdy jsem sem jezdil za bábou nebo na chatu. Ten autobus jel jednou za den třeba. (...) Když nemůžeš nikam dojíždět, skripta stojí tolik, všichni se na to musí*

¹¹⁶ Rozhovor s J. L. ze dne 27. 4. 2018.

¹¹⁷ Rozhovor s A. V. ze dne 9. 5. 2018.

¹¹⁸ Rozhovor s J. L. ze dne 27. 4. 2018.

učit a ty musíš dojíždět jako idiot. A na kolej se mi zrovna moc nechtělo. Víš co, nejtípnější je, že každý ti řekne, vždyť to je jenom za Prahou, to je kousek. Tak proč to tady nejezdí jako támhle v Klánovicích? Nebo na Chodově? Ty se tam taky dostanou úplně jinak. A je to stejně daleko. Ale tady ti nepřijel vůbec autobus.“¹¹⁹

Nehvizdy nedisponují železnicí, i když do Čelákovic, Mstětic či Úval je to několik málo minut jízdy autem či autobusem. „*To si myslím, že by bylo opravdu výborné, kdyby třeba odsud jezdili autobusy častěji na vlak,*“¹²⁰ přála si při vyprávění K. S., ale podobnou touhu vyjádřili i ostatní narátoři. Autobusy však tvoří jen nepatrný zlomek toho, co frekvenci dopravy v městysu tvoří – osobní a nákladní automobily. Protože středem obce, i přes náměstí, vede silnice č. 611 na Poděbrady, nebylo divu, že ne jeden respondent – rodič, vyjádřil strach pouštět své děti do okolí hlavní ulice. Při výzkumu bylo zjištěno, že tento jev trápí obec již po desítky let. Narátorka H. Ř. je občankou Nehvizd od roku 1970 a sama říkala: „Ale bylo to tady takový klidnější všechno, děti měly víc prostoru na běhání, na hraní, ráno vyšly ven a večer se vracely, aniž bych měla strach, že se jim něco stane. Přes hlavní silnici nechodily, protože ten provoz byl pořád hodně velký.“¹²¹ Narátorka pak také zavzpomínala, stejně jako paní E. L., že se na této rušné ulici přihodilo i několik smrtelných nehod, oběti byly i mezi dětmi. I toto byl jeden z důvodů, proč se ředitel školy Luboš Rýdlo rozhodl vytvořit nové prostory školy mimo náměstí, kde během školní výuky projedou stovky automobilů. Souhrnně, rušná hlavní ulice s názvem Pražská trápí obyvatele Nehvizd snad ze všeho nejvíc. Během bádání bylo zjištěno, že narátoři vnímají tragické nehody, které se zde staly. Spojuje je to v jednotném postoji podporujícího stavbu obchvatu. A to i přesto, že lidé žijící na jižním okraji obce budou muset souhlasit s ústupky ve vlastní konformitě.

Při vzpomínání na obraz nehvizdského náměstí zmiňovali respondenti často budovu „archivu“. Ta se dodnes nachází naproti kostelu, mezi starou školou a restaurací U Drástů. Tento dnes chátrající objekt budí mezi občany emoce. Genezi využití budovy lze postupně dohledávat nejen v pamětech starousedlíků, ale i v *Nehvizdském kurýru*. Zde se od březnového vydání roku 2007¹²² postupně vynořují zprávy, jak bude s budovou naloženo a především – kdo bude jejím majitelem. I to je důkaz, že rozlehlý objekt ve středu městysu není místním lhostejný. O osudu archivu se rozhovořila i K. S.: „*Tady je*

---

¹¹⁹ Rozhovor s R. P. ze dne 23. 4. 2018.

¹²⁰ Rozhovor s K. S. ze dne 24. 4. 2018.

¹²¹ Rozhovor s H. Ř. ze dne 4. 5. 2018.

¹²² O budovu archivu se bude znovu žádat. *Nehvizdský kurýr*. 21. 3. 2007. Ročník 2. Archiv městysu Nehvizdy.

škoda, jak je ta budova archivu, to býval archiv, to si ještě pamatuju, jak tam normálně pracovali lidi v tom archivu a byli tam, pak se archiv odstěhoval, a že to bude ten archiv prodávat a měl o to zájem tenkrát myslím pan Bouček z Mochova, který, jen tak mimochodem, to tam taky dost pozvednul, ale nevyšlo to a teď to tam takhle jenom chátrá.“¹²³ Co bylo v budově archivováno, však respondenti nezmiňovali. K pravdě byl nejbližší R. P.: „Co vím, je, že tamhle je archiv. Že tady byl jakoby nějaký záložní dům pro, teď nevím co, za nemocnici.“¹²⁴ Dle zprávy v *Kurýru* se jednalo o historickou budovu někdejšího zdravotnického archivu.¹²⁵ Problém s nemovitostí se zdá být evidentně dlouhodobý, protože i narátorka J. L. zavzpomínala, že „ten archiv starý, jak je naproti škole, tak už tehdy nefungoval, to bylo zavřené a chátralo to už tehdy,“¹²⁶ když hovořila o svém mládí v obci v devadesátých letech. Zastupitelé dlouho usilovali, aby budova přešla do vlastnictví městysu, definitivní rozhodnutí bylo popsáno v *Nehvizdském kurýru* v únoru 2010,¹²⁷ získat majetek do správy se však nepodařilo. Mezi lidmi se poté začali šířit zvěsti, byla-li dodržena férovost dražby, ve které místní byli na straně městysu. Dnes je osud budovy velmi nejasný: „Ten archiv, ten taky leží ladem, úplně zabitý, nikdo o něm nemluví, nic neví, z toho měla být půlka školy, přistavěli jinou.“¹²⁸

Vedle budovy archivu se nachází restaurace U Drástů. I tento objekt vyvolává v místních kontroverze. Namísto aby hostinec na náměstí fungoval pro občany i ve večerních hodinách, majitelé zařízení se soustředí jen na provoz přes obědy. Ačkoliv jsou v obci i další možnosti, kam navečer zajít posedět k pivu a vínu, obyvatelé považují lokál na náměstí za ústřední a požadují zde mít plnohodnotnou restauraci. I proto málokterý z narátorů dnes tento podnik navštěvuje, dokonce ani ne pravidelně. Respondenti raději vzpomínají na hostinec U Paši, který se nacházel stranou od náměstí. Jak uvedli R. P. a A. V., před tímto hostinec zde působil podnik zaměřený na turecko-asijskou kuchyni, avšak dlouhého trvání v Nehvizdech neměl. Dle *Kurýra* lze s jistotou říci, že bašta U Paši fungovala v městysu v roce 2006. Mezi obyvateli byla oblíbená, přesto byl provoz ukončen. „(Co to skončilo) tři, čtyři roky možná, pak to leželo ladem dlouho a teď je tam vietnamská restaurace. Nevím, zda se chytila nebo nechytla...“¹²⁹ uvedla narátorka K. Š. Podniky, které bylo možné v obci na začátku tisíciletí navštívit, nakonec shrnul R. P.:

---

¹²³ Rozhovor s K. S. ze dne 24. 4. 2018.

¹²⁴ Rozhovor s R. P. ze dne 23. 4. 2018.

¹²⁵ Archiv už nebude hyzdít náměstí. *Nehvizdský kurýr*. 15. 10. 2009. Ročník 4. Archiv městysu Nehvizdy.

¹²⁶ Rozhovor s J. L. ze dne 27. 4. 2018.

¹²⁷ Městys v dražbě neuspěl. *Nehvizdský kurýr*. 17. 2. 2010. Ročník 5. Archiv městysu Nehvizdy.

¹²⁸ Rozhovor s K. Š. ze dne 7. 6. 2018.

¹²⁹ Rozhovor s K. Š. ze dne 7. 6. 2018

„Mohls jít ke Drástům, mohls jít ke Kraftům anebo jsi mohl jít do sportbaru, to bylo pod úřadem městským.“¹³⁰ Sportbar, který narátor zmínil, však zpovídaná K. S. označila jako „bistro“, tudíž lze těžko rozpoznat zaměření podniku. Každopádně ani toto zařízení, ani hostinec U Kraftů fungující na okraji náměstí, již v současné době neexistují. Zatím se zdá, že je nahradilo občerstvení u fotbalového hřiště, kde však nevaří, a také Hospůdka Borůvka.

Vývoj podniku Borůvka reflektují všichni narátoři, kteří žijí v Nehvizdech od devadesátých let. V malých prostorách u křižovatky ulic Pražské s Toušeňskou fungoval podnik nejprve jako doplňkové zboží, vybavení a dekorace domácnosti, květiny. Změny nastaly kolem roku 2005, kdy v Nehvizdech chyběl obchod s potravinami, jak uvedla A. V.: „Ale nebyla to hospoda Borůvka, ale potraviny Borůvka, jediné potraviny v Nehvizdech, takže když člověk zapomněl, jestli nejsou vajíčka, tak šel místo do Borůvky k sousedům prosit, jestli nemají vajíčko, a pak musel do Borůvky, jinak nějaký Enapo a tady U Honzika to nebylo“¹³¹ Na to, jak se smíšené zboží proměnilo v hospůdku, vzpomínala i K. S., to už ovšem Borůvka fungovala jako cukrárna: „My jsme tam byli jednou, ještě když to byla cukrárna, pak jsme si dělali srandu, že pod rouškou tmy se z cukrárny stala hospůdka.“¹³² Potraviny Enapo a U Honzika, které zmiňovala A. V. byly k dispozici občanům až po roce 2010. To už se začínaly výrazně zvedat počty obyvatel městysu. S demografickým vývojem však přišel i obchodní řetězec Lidl, jehož nabídka byla oproti místním drobným podnikatelům nespočetně vyšší a především levnější. I podnikání supermarketu přispělo ke konci Borůvky jako potravin a proměny na cukrárnu. Obchod se zákusky a kávou však brzy zastínil cukrářský řetězec v obchodním centru na Černém Mostě, vzdálený deset minut jízdy autem. Tohoto faktu si všimli narátoři R. P., K. S. i J. Z. Stejně tak zmizelo z náměstí řeznictví, již dříve byla za socialismu vybudovaná samoobsluha, po revoluci koloniál, nahrazena prodejnou se stavebními pomůckami a nářadím. Konzumní život v Nehvizdech se z lokálních živnostníků přeorientoval na spádování občanů do obchodů nadnárodních řetězců sídlících v blízkých městech.

Z rozhovorů lze ale vyzorovat, že absence některých obchodů není pro obyvatele městysu až tak zásadním tématem. Většina občanů totiž disponuje automobily, tudíž si mohou zajet nakoupit prakticky kdykoliv a kamkoliv. Nedostatky výrazně vnímá snad jen H. Ř., která je již v důchodu a vůz nevlastní. Jak ona, tak i narátor M. R. se však mohou spolehnout na pomoc svých blízkých. Výsledkem zkoumání také je, že ani nabídka

¹³⁰ Rozhovor s R. P. ze dne 23. 4. 2018.

¹³¹ Rozhovor s A. V. ze dne 9. 5. 2018.

¹³² Rozhovor s K. S. ze dne 24. 4. 2018.

restauračních zařízení není v Nehvizdech tak chabá, jak by se mohlo na první pohled zdát. Podniků, které čepují pivo, je v obci dostatek. „*Hospoda jako taková nám prostě nechybí. Když chceme, zajdeme s kluky na pivo. Spíš ta restaurace. Když se chceme jít najíst, tak aby měl člověk kam. Protože kromě pizzerie, číňana a hamburgerů, tak mít tu nějakou rozumnou restauraci, kdyby byla na náměstí, kde se ale nevaří jen přes den.*“¹³³ Uzavřel při rozhovoru téma pohostinství narátor M. T., který žije ze všech oslovený v Nehvizdech nejkratší dobu. Právě zde narazil na onen fakt, že posedět k pivu chodí především starousedlíci. Nově příchozí se často omezí jen na konzumaci na vlastním pozemku. Jídlo si nakonec buď uvaří či nechají dovézt, takové podniky v obci jsou. Obecně lze ale říci, že restaurace k životu na maloměstě určitě patří.

5.4 Jsem starousedlík vs. Já teprve budu

Původním záměrem tohoto výzkumu bylo zjistit, jak starousedlíci v Nehvizdech nahlízejí na nově příchozí obyvatele, kteří se do obce začali stěhovat až s rozvojem developerských projektů a díky nimž začala přeměna vesnického prostředí v satelitní město. Jak ovšem popisuje ve zde zmiňované publikaci Disman, na rozdíl od kvantitativního výzkumu se hypotézy během výzkumu kvalitativního tvoří během bádání. To se potvrdilo i pro tento projekt. Po polovině nahraných rozhovorů bylo z vyprávění narátorů zřejmé, že odlišit typické starousedlíky od novousedlíků bude nerealizovatelné. Samozřejmě by se dalo určit, že například za starousedlíka lze považovat jedince, který se v Nehvizdech narodil, případně zde žije jeho rodina. Z narátorů pro tuto práci by toto kritérium splňovaly R. P., E. L., M. R. a V. Nekolný. K tomu bezpochyby je možné připojit respondentku H. Ř., jež v obci žije téměř padesát let. Mezi novousedlíky by poté bylo možné zařadit všechny ostatní, kteří přišli žít do městysu později. Výzkum ale ukázal, že takto jednoduchá kategorizace zkrátka není možná. Opravdu by byl R. P. starousedlík, když dětství prožil s rodiči v Praze, ačkoli měl v Nehvizdech prarodiče? Nepovažujeme za starousedlici paní K. S., která zde bude brzy žít po třicet let? A není vlastně nejdůležitější, jak se ten který obyvatel Nehvizd cítí?

Asi v polovině bádání bylo nutné si tyto otázky položit a vyhodnotit dosud získaná data. Ukázalo se, že původní diverzifikační hypotéza byla lichá. Nehvizdy prošly od roku 2000 tak překotnými změnami, že by ani nebylo eticky na místě označovat lidi, kteří se

---

¹³³ Rozhovor s M. T. ze dne 26. 5. 2018.

v obci různě angažují, jako někoho „zvenku“. Samozřejmě, narátorky J. Z. a A. V. se samy označily jako ty, které přišly do městysu v první suburbanizační vlně. Ale sama A. V. uvedla: „*Jsem staronovousedlík, už se cítím po čtrnácti letech jako Nehvizd'ačka.*“¹³⁴ Z tohoto osobního souznění s životem v obci lze vypožorovat, že narátorka vzala oblast za svou vlastní. Zajisté k tomu přispěl i fakt, že se výrazně podílela na dění v obci, že pomohla vybudovat dětské hřiště v Lentilkách a také, že si zde našla sousedy, s nimiž ji pojí přátelské vztahy. Paní J. Z. se za posledních patnáct let angažovala ve veřejném životě Nehvizd jako žádný jiný občan, jehož rodina zde sídlí po generace. Přispívá k tomu samozřejmě i stabilita v osobním životě. S názorem zmiňovaných narátorek by pravděpodobně nesouhlasila paní K. Š., která zde neprožila právě nejšťastnější životní etapu, smířila se s rozvodem a stěhováním. Přesto ale pouto k Nehvizdům má – dodnes zde žije její matka a také zde provozuje svou živnost. Specifickým případem je ředitel školy, pan Luboš Rýdlo. Ten sice neměl v městysu nikdy trvalé bydliště, avšak z malé vesnické školy zde vybuodoval zařízení pro stovky žáků. Svou ctižádostivostí, pečlivostí a láskou k vybranému povolání pomohl vytvořit obraz Nehvizd jakožto výkladní skříň, citováno slovy historika M. H. Tento narátor trochu vybočuje z řady narátorů, nicméně při výzkumu poskytl o dějinách městysu více informací než jakýkoliv jiný pamětník. Což je samozřejmě dáno i jeho oborem.

Samotné téma, existují-li i v roce 2018 rozdíly mezi staro- a novousedlíky, je již v Nehvizdech okrajové. Jmenovatelem propojování původních obyvatel s nově příchozími jsou, vcelku překvapivý výsledek výzkumu, děti. Právě mladí, kteří se již v městysu narodili, případně sem přišli s rodiči ve velmi nízkém věku, dokázali zbourat komunikační hranice mezi dvěma sortami obyvatel. Narátorka J. Z. jakožto mladá matka s podnikavým duchem se rozhodla rozpochybovat společenský život v obci právě přes své dítě: „*Já jsem pak začala, když už jsem teda měla dítě a tady nic nebylo, tak třeba jsme chtěli, že si uděláme s dětma lampionový průvod, tak jsem se domluvila s těmi holkami z těch dvou ulic, to byly dvě ulice, všichni jsme rodili najednou, tak jsme se dohodly a šly jsme, že si uděláme jeden večer s lampiony. A pak se nám doneslo, že si to tady děláme všechno samy pro sebe, že se to takhle nedělá, že jsme noví. Ty, co byly v tý starý zástavbě, ty matky, jsme se s nimi občas vídaly, když jsme zabloudily, tak nás braly, že my jsme ty jiný a nafoukaný, ta náplava a dali nám to teda dost najevo. No a že teda my si tady děláme takový akce, tak jsem udělala, že jsem si doma vytiskla plakáty a vylepila jsem to, že teda budeme dělat lampionový průvod. Sešlo se tam strašně moc lidí, jako i z těch starých*

---

¹³⁴ Rozhovor s A. V. ze dne 9. 5. 2018.

*Nehvizd, tam strašně toužily po něčem ty matky, protože to byly holky, který tady vyrostly a byly zvyklý, že tady nic není, ale teď jakoby taky chtěly s těma dětma někam jít, takže pak jsme třeba takhle udělali ten lampionový průvod, ale pořád se to dělilo starý, nový, starý, nový. Nic tady ale stejně jako dál nebylo.*¹³⁵ Prvotní ostych starousedlíků a nedůvěra v „cizácké“ aktivity brzy opadly.

Zůstaneme-li u případu narátorky J. Z., to, co prožívala kolem roku 2005, dnes prožívá stejně, akorát z druhé strany. Z pohledu starousedlíka: „*Jakoby ty mladý lidi, teď budu mluvit i o sobě jako o mladý, ale ty starousedlíci, co jsou tu dlouho a těm se nelíbí, jak je tady hodně těch nově příchozích, přináší to prostě ty problémy, a že je to hodně rychlý, že je jich tu hodně a i já občas nadávám, že nezdraví ti lidi a starosta mi říká: „Ty jsi byla stejná.“ Taky jsem se to musela naučit a je to pravda. Oni, já nevím, já jak dělám tady v tom mateřském centru, tím, jak se s těmi lidmi vidám, tak já se stýkám jenom s těmi novými, ale u těch starousedlíků, ty to jako říkají, těm se to jako nelíbí a dávají to najevo.*¹³⁶ V tomto ohledu tak během patnácti let došlo k prolnutí původních starousedlíků s novými obyvateli. Vzniká tak paradox sociálního prostředí. Ale přirozený. Lidé, kteří již mají za sebou roky v obci, začínají opatrně nahlížet na ty, kteří teprve přicházejí.

Bádání zároveň ukázalo, že těžiště rozdílů leží vždy na komunikativnosti samotných obyvatel. Narátor M. T. žije v Nehvizdech od roku 2015, a přesto se s původními starousedlíky vidá. Snad ani netřeba dodávat, že to je při vyzvedávání dětí ze školky či školy. Zpovídáný ale také ukazuje na fakt, že děti nejsou jediným průsečíkem pro seznámení: „*S pár jsme se potkali třeba díky inzerátům. Ať to byla nějaká ta Míša, co tady věčně prodává med, nebo jsme si byli půjčit válec na trávu, což bylo z té staré zástavby. Byli takoví milí, ochotní, většinou za to nic nechtěli, tak dostali lahev slivovice, protože té máme většinou velkou zásobu.*“¹³⁷ Tyto drobné prodeje či výměny zboží jsou dnes realizovány prostřednictvím internetové sociální sítě Facebook. Přihlášení ve skupině *Nehvizdy* spolu běžně komunikují, bez ohledu na místo bydliště. Minimálně v této sousedské spolupráci. Starousedlíci zároveň vidí, že noví obyvatelé je zase až tak moc k životu v Nehvizdech nepotřebují. Dokazuje to vytváření malých lokálních komunit, ať už v části Lentilky, o které hovořila A. V. či v Canabě na jihozápadu obce, v níž na přátelské sousedské vztahy vzpomíná M. T.

Rozdíly však nebyly smazány ihned. O trnité cestě porozumění hovořil R. P., který se těžko zařazoval mezi místní teenagery, jenom proto, že se přistěhoval z Prahy. A to

¹³⁵ Rozhovor s J. Z. ze dne 2. 5. 2018

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Rozhovor s M. T. ze dne 26. 5. 2018.

i přesto, že zde žili jeho prarodiče. Specifikum, že potomci v Nehvizdech zůstávají, potvrdila také A. V.: „*Díky dětem jsme se pak začali napojovat i na ty starousedlíky a já musím říct, že Nehvizdy mě fascinují, nevím teda, jak je to v jiných obcích, ale tím, že ty mladý lidi těch starousedlíků tady zůstávají, a to i ženský, a stěhuju se za nimi chlapi. Jako znám víc rodin, kde se za ženskými přestěhovali chlapi do Nehvizd, protože ty ženský tady mají ty baráky, jako je tady ta tradice, že tady ty lidi zůstávají, takže od těch starousedlíků tady nejsou jenom babičky a dědečci, ale fakt tady jsou ty mladý lidi. Zůstává celá rodina po generace, to se mi moc líbí.*“¹³⁸ Jednou z žen, která v městysu zůstala, je také narátorka E. L. která má k obci značné pouto. Na názory A. V. však pohlíží opatrně. Je zřejmé, že právě paní E. L. se cítí jako ten pravý starousedlík, nicméně první suburbanizační vlnu respektuje: „*Tak to je taková ta první vlna, co ještě šla. Ale co jsou ti další, tak to už je tak rychlý, že ty lidi se nestačí seznámit. Předtím se tam stavělo postupně, tak ty lidi se potkali, ale teď když se postaví iks desítek baráků najednou, tak to lidi nestačí vsřebat a začlenit, a pak jsou prostě mimo. A ani nevím, jestli vůbec chtějí.*“¹³⁹

Mezilidské vztahy měnící se v průběhu let spolu s obrazem Nehvizd se během výzkumu ukázaly jako stěžejní téma. Starousedlíci příliš nevnímají, že se na místě, kde bývalo pole, staví unifikované řadové domky. Nestěžují si na vandalství a kriminalitu, na nepořádek v ulicích. Původní obyvatelé těžko přijímají zvyky nově příchozích, ale neodsuzují je, neseparují z veřejného života v obci. Starosta V. Nekolný se jen podivil, že jsou to právě novousedlíci, kteří často protichůdně bojkotují rozvoj obce: „*Tady vždycky takhle vesnice sociálně sdílela, někdo se může dostat do problémů v cukru letu a v dnešní době je to ještě horší, než tenkrát. Obec se vždycky postavila a pomohla, na to se postupně zapomělo. Tady se akorát lidé řeší svoje zájmy a neřívají se na kolektivní. Takže školu třeba kdybychom nestavili tady ve staré zástavbě, tak by se nepostavila, protože kdybychom to měli dělat v nové zástavbě, tak se zvedne petice, že jí tam nechťejí. /.../ Ty společné zájmy nejsou, tak se na ně nenahlíží, protože to jsou jenom moje vlastní zájmy. „Víte, co jsem dala za ten dům, a teď mi tady projede dvacetkrát denně autobus?“¹⁴⁰ Starostův názor koreluje s jeho předchozími tvrzeními. Líbě se mu žilo v době minulé, kdy byl duch vesnice utužen dobrými sousedskými vztahy a vstřícnou pomocí vedení obce. Je zřejmé, že ho netěší se vypořádávat s aktivistickými připomínkami novousedlíků a upřednostňuje dobu, kdy jak bylo rozhodnuto, tak bylo učiněno. Na jeho obranu však nutno podotknout, že některé kroky obyvatel mohou být značně sobecké. To, že si někteří*

¹³⁸ Rozhovor s A. V. ze dne 9. 5. 2018.

¹³⁹ Rozhovor s E. L. ze dne 11. 5. 2018.

¹⁴⁰ Rozhovor s V. Nekolným ze dne 18. 6. 2018.

jedinci ale neuvědomují sociální zodpovědnost k druhým, nelze paušalizovat na jednu kategorii obyvatel. O udržení vesnického rázu se snaží v prostředí ZŠ a MŠ i ředitel L. Rýdlo: „*Myslím si, že pokud tu má být taková výstavba, tak musí jít ruku v ruce i infrastruktura. To máte ČOVku, máte vodu, vezměte si dopravní obslužnost, vezměte si parkování a trochu mě mrzí, ale to je vývoj, že se ztratil ten charakter toho, co to bylo. Myslím vesnici. A o co se snažím, aby se ten vesnický duch nevytratil, abych znal co nejvíc dětí jménem, aby ty vztahy, které tady jsou, byly vztahy neformálními, nikoliv těmi, jak jsme zvyklí z velkých škol, proto mám ředitelnu tady na chodbě a proto jí nikdy nezavírám.*“¹⁴¹ Nakonec tak i ředitel, který není obyvatelem Nehvizd, ale pracuje zde po dvacet let, uznal, že rozvoj musí být kontrolovatelný a plánovaný. A že je škoda, že vesnické prostředí mizí. Mezi svými žáky však rozhodně nedělá rozdíly, je-li někdo dítě starousedlíka nebo se jedná o dítě někoho z nově příchozích.

Výzkum na této diplomové práci tedy v souhrnu přinesl zjištění, že v roce 2018 je již v rámci lokální historie Nehvizd příliš pozdě na to, aby se dali jednoznačně segregovat „staří a mladí“. Nejen na základě různých demografických a suburbanizačních studií, ale především při vyhodnocování vlastních rozhovorů došel badatel k závěru, že lidské vztahy se po roce 1990 výrazně proměnily. Tento výsledek lze připodobnit k „malé globalizaci“, kdy se lidé z celé republiky stěhují na okraj Prahy, aby zde začali žít své rodinné životy. Proměny okolí původních vesnic jsou dnes již nevratné a lidé by si měli uvědomit minulost nejen svou, ale i těch druhých. Dobré vztahy jsou totiž stěžejní pro život na vesnici, natož na maloměstě. Koneckonců, jeden se od druhého může naučit vždy něco nového.

5.5 Vyhodnocení mentálních map

Narátoři začali s kresbami svých map různě, obvykle se však jako první do středu listu nejprve zakreslil hlavní obrázek, který vyjádřil téma a který mohl být případně doplněn heslem či popiskem. Při takovémto zápisu myšlenek samozřejmě vůbec nezáleží na kreslířských dovednostech. V druhém kroku se rozvíjel hlavní obrázek, od něhož vedou buď čáry, nebo pomyslná linka k dalším obrázkům. Tato vyobrazení představují návaznost na dané téma, ale zároveň už jej rozpracovávají více do hloubky. Tutéž funkci mají i symboly a poznámky následné. Vznikly tak dílčí a podrobnější zápisy myšlenek. Každý zpovídaný dostal prázdný list papíru formátu A4 a propisku. Prvotní nejistotu obvykle

---

¹⁴¹ Rozhovor s L. Rýdlem ze dne 6. 6. 2018.

vystřídal zájem a rozvedení vlastních myšlenek na bílý papír. Zakreslování mapy probíhalo řádově desítky vteřin, jediný ředitel Rýdlo rozváděl myšlenky přibližně tři minuty. Po vyhotovení kresby se narátoři snažili svou mapu popsat a vysvětlit, rozklíčovat, co právě vytvořili, jednak pro sebe a jednak pro pochopení badatele. Pro výzkum bylo nastaveno, že mentální mapa bude vycházet z bezprostřední reakce respondentů, a tak po dokončení zřídka přišly na řadu doplňující otázky. O vysvětlení byla požádána jen K. Š., jinak zpovídání komentovali své tahy v průběhu kreslení. Snahou bylo zachytit první dojem, zaznamenat primární asociace myšlenek a nedat narátorovi příliš prostoru mapu měnit či v ní některé symboly škrtnat.

Jako hlavní obrázek figuruje u většiny narátorů kostel sv. Václava, který se nachází na nehvizdském náměstí. Ačkoliv jej zpovídání zpravidla nakreslili jako první a svůj krok komentovali tím, že se jedná o nejvýznamnější dominantu obce, nikdo sakrální stavbě nevěnoval větší pozornost. Kostel často zůstává na mentálních mapách osamocen a narátoři poté přidávali objekty, které jsou pro ně v Nehvizdech opravdu důležité. Výjimku v tomto tvoří respondent M. T., který kostel nenakreslil vůbec. I z rozhovoru s ním bylo patrné, že si velmi cení komunity, která vznikla v jeho sousedství. A to se odráží i na jeho myšlenkové mapě. Že na jeho obrázku chybí kostel, může doložit i fakt, že se do městysu přistěhoval před třemi lety a k přirozenému centru obce tak nemá silný vztah. Vzhledem k tomu, že narátor je narozen v osmedesátých letech, může absence sakrální stavby znamenat taktéž to, že již k církevním obřadům a náboženství obecně nemá vybudovaný vztah. Kostel však nemusí mít nutně jen náboženský charakter, dnes se zde konají i společenské akce, jako jsou například vystoupení místního dětského pěveckého sboru. Ostatní respondenti, ať už starousedlíci či novousedlíci, žijící v obci přes deset let, kostel na náměstí vnímají jako symbol Nehvizd.

Zatímco při kreslení hlavního obrázku tak byli narátoři spíše objektivní, v druhém kroku už každý jedinec přenesl na papír své subjektivní zájmy. J. Z. se v městysu věnuje dětskému centru Dráček. Na její mentální mapě tak najdeme pouze vyobrazený kostel a náčrt draka, jenž symbolizuje právě organizaci, kterou založila a které se věnuje i ve svém volném čase. Na většině obrázků lze také vidět budovu školy. Zde jsou pohledy roztříštěny, narátoři, kteří v Nehvizdech prožili rané dětství, vnímají spíše starou budovu školy na náměstí. To je případ J. L., která sice v Nehvizdech vyrůstala, ale dnes už v nich nežije. Prožila zde však první stupeň základní školy a novou budovu, která slouží vzdělávání dnes, tak již nereflektuje. Zároveň ale přidává do kresby i park, který několikrát zmiňuje i v rozhovoru, protože si zde jako malá hrála s kamarády. Hned vedle

zmiňovaného parku se v obci nachází budova mateřské školy a sokolovna. E. L., která je rodačkou, i paní K. S. žijící v Nehvizdech od roku 1990 tyto budovy vnímají intenzivněji, což kromě výpovědi v interview dokázaly i při tvorbě myšlenkové mapy. Paní E. L. navíc školku na obrázku podtrhla, v současné době tam dává své děti, i proto je pro ni mateřinka důležitá. Naopak knihovnice K. S. vynechala budovy bývalé základní školy na náměstí. Zajímavý je tento fakt z toho důvodu, že v budově se dnes nachází knihovna. Ačkoliv paní K. S. v rozhovoru prozradila, že vést knihovnu byl odjakživa její sen, do myšlenkové mapy ji nepromítla. Zaměřila se však na objekty obecního úřadu, nových škol (mateřské i základní) a Sokola. Stejně jako E. L. vynechala vlastní dům, což může poukazovat na důvěru v práci komunálních politiků a sounáležitost s životem v Nehvizdech.

Paní A. V. se do městyse přistěhovala za manželem v roce 2003, avšak díky své aktivitě ve veřejném životě se již považuje za nehvizdského starousedlíka. Ve středu její mentální mapy se nachází kostel, dokola kolem něj jsou rozmístěny další obrázky. Paní A. V. trénuje v místní tělocvičně dívčí družstvo florbalistek, a tak budova sportovní haly na jejím vyobrazení nechybí. Zároveň si však velmi váží života v komunitě, která se vytvořila v blízkosti jejího domova. Pouto obyvatel žijících ve čtvrti zvané „Lentilky“ je velmi přátelské, dokonce až v takové míře, že sousedící rodiny spolu jezdí i na dovolené. Proto se na mapě narátorky A. V. nachází kromě jejího domu i obydlí nejbližších sousedů. V podobném duchu je rozvržena i kresba pana M. T., který využil pouze spodní třetinu papíru a to výhradně pro zobrazení nejen domu vlastního, ale i dalších dvou, identicky stejných. Narátor totiž žije v unifikované čtvrti „Canaba“, kde jsou domy stavěny v těsné blízkosti se stejnými parametry. M. T. nezobrazil žádný z kulturních či sportovních objektů obce, dle jeho myšlenkové mapy je však patrné vyjádření, jako moc je pro něj a jeho rodinu důležitá komunita se sousedy – přáteli v místě bydliště. Na mapě jsou tito lidé zakresleni při společném opékání buřtů mezi domy, což je jedna z oblíbených činností nově přistěhovaných obyvatel.

Ředitel školy L. Rýdlo, zpracoval svou myšlenkovou mapu velmi dopodrobna. Jenom to poukázalo na jeho preciznost, se kterou se věnuje i svému povolání. Pan Rýdlo velmi dobře vnímá fungování obce a uvědomuje si, jak důležitou roli zde hrají místní obyvatelé. Během svého mentálního mapování zanesl na prázdný list papíru nejprve velký ovál. Do něj poté vkreslil kostel, sochu Jana Nepomuckého, koně (či krávu?), obdélník s nápisem „náměstí“ muže a ženu a starou budovu školy. Po dokončení mapy navíc ještě celý svůj diagram vysvětlil. Na list papíru zanesl dle něj nejdůležitější objekty v obci, přičemž vyobrazení zvířete symbolizuje místní zemědělce, kteří stáli u zrodu Nehvizd,

a na jejichž odkazu dnes městys funguje. Tato poznámka se ukázala jako značně chápající a ctící historii obce, žádný jiný z narátorů podobně vztah k městysu nevyličil. Nad celým oválem přelétá vánoční kometa (ačkoliv je mapa vytvořena v červnu), která představuje čas prosincových svátků, kdy se obyvatelé scházejí a sdílí dobrou náladu. V opačném rohu listu, než se nachází kometa, je slunce, symbolizující kvalitní život v Nehvizdech a také geografickou oblast, kde málo prší.

Mentální mapa ředitele školy obsahovala velké množství vyobrazení, což je pochopitelné vzhledem k rozsahu funkcí, které Luboš Rýdlo v obci vykonává. To K. Š., místní podnikatelka, byla o hodně skromnější, nicméně přesně vydefinovala to, co jí na srdci taktéž leží nejvíce. Do své mapy zanesla U-rampu, která se nachází v nehvizdském skate parku. Tento náčrt odůvodnila tím, že po dobu, kdy ona musí být v práci, věnuje se její čtrnáctiletý syn právě aktivitě na skateboardu na místním hřišti. K. Š. nezaznamenala žádný z typických symbolů Nehvizd, což velkou měrou navazuje na uskutečněný rozhovor. K. Š. přestala brát obec jako svůj domov, soustředí se především na svou živnost a spokojenost své rodiny.

Narátorům H. Ř., M. R. a V. Nekolnému nebylo zakreslení mentálních map předloženo, Jedná se o starousedlíky, kteří patří mezi nejdéle žijící v obci, a k výzkumu přispěli svým jedinečným vyprávěním. Jediným narátorem, který tak odmítl zakreslit myšlenkovou mapu, byl R. P. I přesto, že ve výzkumu zastupoval mladší generaci starousedlíků, nebyl ochotný se na kresbách podílet. Vina však neleží pouze na jeho straně, zjevně šlo i chybnou interpretaci záměru mentálních map badatelem. Obecně se však narátoři stavěli k žádostem o přenesení symbolů Nehvizd pozitivně, a tak se mentální mapy staly příjemným zpestřením celého výzkumu.

ZÁVĚR

Výzkum mapující historii městysu Nehvizdy po roce 1990 přinesl několik zajímavých faktů. Potvrdil původní hypotézy, že starousedlíci stále drží odstup od nově příchozích obyvatel. Tento jev se ale kupodivu neprojevuje v a priori daných názorech, ale v nenaplnění očekávání z předpokládaného chování nových obyvatel. Narátoři dokázali hovořit o minulosti obce, přinášeli informace o stavu pohostinství, školství, dopravy či funkci Sokola. Často zmiňovali odkaz parašutistů Kubiše a Gabčíka, kteří v blízkosti Nehvizd neplánovaně přistáli v zimě 1941. Bádání přineslo poznatky o dějinném vývoji městysu, který se v prvních letech po revoluci tak trochu hledal, stejně jako jeho obyvatelé. Původní orientace na převážně zemědělskou činnosti byla totiž postupně nahrazována výkonem práce v soukromých firmách, jež začaly v Nehvizdech podnikat. I přes jisté výhrady k hustotě zeleně a frekvenci dopravy na hlavní ulici vedoucí skrz městys včetně náměstí, hodnotí život v obci pozitivně.

Pravidlem výpovědí respondentů se během vzpomínání stalo porovnání měnicích se sousedských vztahů. Jak se ukázalo, právě zde leží těžiště hlavních rozporů. Starousedlíky netrápí znečištění obce, nedostatek potravin v obchodech či nemožnost sednout si ke stolu v restauraci. Výzkum tyto předpoklady nepotvrdil. Jsou spíše zklamaní z toho, že mizí tradiční vřelé vzorce chování. Lidé se přestávají zdravit na ulici, nepoznávají se. Je to dané i tím, že obec byla dříve pospolitější, občané pracovali v místních podnicích, především v JZD. Pravidelně se scházeli na fotbalových utkáních, hasičských plesech či o Vánocích. Po roce 2000 však tyto téměř rodinné vazby začali trhat nově příchozí obyvatelé. S nárůstem novousedlíků se zákonitě musely proměnit také sousedské vztahy. Není to však tak, že by si lidé mezi sebou nepomáhali. Díky internetové komunikaci lze pomoc v Nehvizdech dohledat bryskně. Navíc do městysu nepřicházejí jen lidé z Prahy, jak by se mohlo na první pohled zdát, vzhledem k blízkosti hlavního města, ale stěhují se sem lidé z celé republiky. Přivázejí své zvyky a zároveň také postupně přivykají na městský styl života. Místní se tomu pomalu ale jistě přizpůsobují. Tyto aspekty vedly k tomu, že místy došlo k odklonu od původního orálněhistorického záměru a práce se postupně stočila spíše k sociologickému kvalitativnímu výzkumu.

Oslovení lidé v Nehvizdech se však ukázali jako vřelí a vstřícní. Samozřejmě zde byli tací, kteří odmítli účast na výzkumu. Snad z důvodu špatné interpretace záměru, snad z obavy o svoje soukromí. Někteří zaujali negativní postoj ihned, jiní si vzali čas na rozmyšlenou, někdo raději na žádost nereagoval. Bádání tak vychází ze vzorku, který se

skládá z aktivních občanů obce. Každopádně ti, co pomohli, ukázali městys v dobrém světle. Neznamená to však, že by neměli i výhrady. Během posledních třiceti let prošly Nehvizdy velkými změnami. Existuje tu určitá míra individualizace, ale jak narátoři sami ukázali, stále je zde dost lidí, kteří mají chuť se ve svém volném čase podílet na rozvoji společenských aktivit. Je nemožné, aby se do vedení obce prosadili všichni. Avšak ti, kteří tento zájem projeví, dočkají se podání pomocné ruky.

Výzkum zároveň ukázal, že téma soudobých dějin Nehvizd je mnohem obsáhlejší, než se původně zdálo, a že by se dalo pracovat s větším množstvím hypotéz. Ve vzduchu visí otázky, které by byly zpracovatelné i v bádání kvantitativním. Jedná se o témata každodenního života, která se snažili narátoři akcentovat. Současnou podobu obce vnímají pestřeji než minulost, kterou uchovávají ve vzpomínkách. Typičtí starousedlíci kvitují, že díky nové zástavbě vzrostl v obci kulturní život. První z těch nových, kteří přišli, a dnes žijí nebo žili ve čtvrti přezdívané Lentilky, zaujímají již stejné postoje, jako měli původní starousedlíci kolem roku 2005 na ně samotné. Výzkum tak ukázal, že rozdíly mezi typickým starousedlíkem a typickým novousedlíkem byly téměř smazány. Dle předpovědi starosty se sousedské vztahy zlepší v budoucnosti. Rok 2012 znamenal započetí nejrozsáhlejších výstaveb řadových domů a bytových domů. Domnívám se, že až budou i občané z nových čtvrtí žít v obci také nějaký ten rok, pochopí, jaké to je být obyvatelem Nehvizd a jak udržovat ono příjemné prostředí.

Městys Nehvizdy sice prošel změnami ve svém obrazu, hlavní proměna však leží na lidech, kteří zde žijí. Od devadesátých let sem navíc přichází žít stále více obyvatel. I ti budou jednou vzpomínat, jak vypadala obec v roce 2018. A možná si uvědomí, že místní dobrou náladu tvoří více než jen vstřícná škola, sportovní vyžití a pestrá nabídka kroužků pro děti i dospělé. Že za tím vším stojí lidé. Lidé z Nehvizd, kteří pamatují traktory na náměstí, kravíny a drůbežárny. Obyvatelé, kteří vzpomínají na onen vesnický ráz. Ten už je ale pravděpodobně navždy pryč. Nehvizdy se proměňují.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

Literatura

BARÁK, Vladimír a KREBS, Vojtěch, ed. *Sociální politika 2016 - nové výzvy v nejisté době: sborník odborných textů z mezinárodního workshopu Sociální politika 2016 = Social Politics 2016 - New Challenges in Uncertain Times: anthology of contributions of the Social Politics 2016 workshop*. Praha: Národohospodářská fakulta VŠE v Praze, 2016. ISBN 978-80-245-2172-5.

BUZAN, Tony. *Mentální mapování*. Vyd. 2. Přeložil Jiří FOLTÝN. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0520-3.

ČVANČARA, Jaroslav. *Anthropoid: příběh československých vlastenců*. Praha: Centrum české historie, 2016. ISBN 978-80-88162-08-7.

FERENČUHOVÁ, Slavomíra. *Sociologie města 20. a 21. století*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2013. Základy sociologie. ISBN 978-80-7419-162-6.

HÁJEK, Pavel. *Jde pevně kupředu naše zem: krajina českých zemí v období socialismu 1948-1989*. Praha: Malá Skála, 2008. ISBN 978-80-86776-07-1.

HALBWACHS, Maurice, NAMER, Gérard a Marie JAISSON, ed. *Kolektivní paměť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. Klas (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-016-2.

KAUFMANN, Jean-Claude. *Chápající rozhovor*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-033-9.

KOUCKÝ, Roman. *Elementární urbanismus*. Praha: Zlatý řez, 2006. ISBN 80-902810-9-5.

KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. IV. díl*. Praha: Libri, 2010. ISBN 80-85983-12-5.

MLEZIVA, Štěpán a KUČA, Karel. *Historický lexikon městysů a měst: vývoj postavení a funkce městských sídel v dějinách územněsprávního členění českých zemí od roku 1850 do současnosti*. Praha: Baset, 2006. ISBN 80-7340-092-8.

MÜLLER, Horst. *Myšlenkové mapy: jak zlepšit své myšlení, paměť, koncentraci a kreativitu*. Praha: Grada, 2013. Poradce pro praxi. ISBN 978-80-247-5057-6.

NĚMEC, Jan a SOUKUP, Vladimír. *Výlety do okolí Prahy*. Praha: Panorama, 1989. ISBN 8070380039.

OUŘEDNÍČEK, Martin, ed. *Sociální geografie pražského městského regionu*. Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2006. ISBN 80-86561-94-1.

OUŘEDNÍČEK, Martin, ŠPAČKOVÁ, Petra a NOVÁK, Jakub, ed. *Sub urbs: krajina, sídla a lidé*. Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2226-4.

PRÁŠEK, Justin Václav. *Brandejs nad Labem: město, panství i okres*. Vyd. 2. V Brandýse nad Labem-Staré Boleslavi: Oblastní muzeum Praha-východ, 2010. ISBN 978-80-903985-1-1.

Suburbanizace: sborník ze semináře AUÚP: Beroun, 23 - 24. 4. 2009. Brno: Ústav územního rozvoje, 2009. ISBN 978-80-87318-03-4.

STŘECHA, Aleš. *Nehvizdy*. Nehvizdy, 2008.

ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. *Suburbanizace - hrozba fungování (malých) měst*. Hradec Králové: Civitas per populi, 2007. ISBN 978-80-903813-3-9.

ŠMEJKAL, Pavel. *Protektorátem po stopách parašutistů: vojáci - odbojáři - památníky*. Praha: Academia, 2016. Průvodce (Academia). ISBN 978-80-200-2614-9.

TOMÁŠEK, Radmil a KRATOCHVÍL Jiří. *Výlety do okolí Prahy*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1964. ISBN 27-016-64.

VANĚK, Miroslav a MÜCKE, Pavel. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. Orální historie a soudobé dějiny. ISBN 978-80-246-2931-5.

VEČERNÍK, Jiří a MATĚJŮ, Petr, ed. *Zpráva o vývoji české společnosti 1989-1998*. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0703-2.

VESELÝ, Zdeněk. *České politické dějiny: (od konce 18. do počátku 21. století)*. Praha: Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů, 2005. ISBN 80-86747-24-7.

25 let práce sokolské. 1907 – 1932. Dvůr Králové nad Labem: Tělocvičná Jednota „Sokol“ v Nehvizdech, 1933.

Zdroje – denní tisk

Panely v Praze do roku 1993. *Rudé Právo*. 1. 11. 1990. Fond Městské knihovny v Praze.

Satelity dopadají na Prahu. *Večerník Praha*, 19. 6. 1996. Fond Městské knihovny v Praze.

Satelitní městečka čekají problémy. *MF Dnes*. 26. 11. 2003. Fond Městské knihovny v Praze.

Stáváme se předměstím Prahy. *MF Dnes*. 9. 11. 2005. Fond Městské knihovny v Praze

Mezi přistěhovalci a místními to vše. *MF Dnes*. 30. 9. 2006. Fond Městské knihovny v Praze.

Kde se vzaly satelity. *Lidové noviny*. 2. 7. 2011. Fond Městské knihovny v Praze.

Zdroje – měsíčník Nehvizdský kurýr

Milí spoluobčané. *Nehvizdský kurýr*. 24. 3. 2006. Ročník 1. Archiv městyse Nehvizdy.

Nehvizdy se staly městysem. *Nehvizdský kurýr*. 16. 11. 2006. Ročník 1. Archiv městyse Nehvizdy.

Omluva spoluobčanům. *Nehvizdský kurýr*. 18. 9. 2006. Ročník 1. Archiv městyse Nehvizdy.

Za odhalení sprejera je odměna pět tisíc korun. *Nehvizdský kurýr*. 15. 11. 2007. Ročník 2. Archiv městyse Nehvizdy.

O budovu archivu se bude znovu žádat. *Nehvizdský kurýr*. 21. 3. 2007. Ročník 2. Archiv městyse Nehvizdy.

Kamionům už zvoní hrana. *Nehvizdský kurýr*. 13. 7. 2007. Ročník 2. Archiv městyse Nehvizdy.

Komerční zóna Nehvizdy Jih. *Nehvizdský kurýr*. 14. 7. 2008. Ročník 3. Archiv městyse Nehvizdy.

Lupiči vykradli úřad. *Nehvizdský kurýr*. 14. 3. 2008. Ročník 3. Archiv městyse Nehvizdy.

Křižovatka bude hotova, kompletní obchvat za dva roky. *Nehvizdský kurýr*. 19. 11. 2008. Ročník 3. Archiv městyse Nehvizdy.

Archiv už nebude hyzdit náměstí. *Nehvizdský kurýr*. 15. 10. 2009. Ročník 4. Archiv městyse Nehvizdy.

Městys v dražbě neuspěl. *Nehvizdský kurýr*. 17. 2. 2010. Ročník 5. Archiv městyse Nehvizdy.

V obci se zakládá klub VV. *Nehvizdský kurýr*. 18. 6. 2010. Ročník 5. Archiv městyse Nehvizdy.

Politická strana VV děkuje. *Nehvizdský kurýr*. 19. 11. 2010. Ročník 5. Archiv městyse Nehvizdy.

V komerční zóně přibude velkoobchod s hračkami. *Nehvizdský kurýr*. 17. 1. 2011. Ročník 6. Archiv městyse Nehvizdy.

Nová lokalita Za Tarasem v číslech. *Nehvizdský kurýr*. 23. 7. 2012. Ročník 7. Dostupné online: <https://www.nehvizdy.cz/mestys/nehvizdsky-kuryr/?kateg=9&sort=3&search=>, nahlíženo 12. 6. 2018.

Zastupitelé schválili rozpočet. *Nehvizdský kurýr*. 7. 3. 2017. Ročník 12. Dostupné online: <https://www.nehvizdy.cz/mestys/nehvizdsky-kuryr/?kateg=27&sort=3&search=>, nahlíženo 12. 6. 2018.

Směny pozemků pod obchvatem se daří. *Nehvizdský kurýr*. 6. 3. 2018. Ročník 13.
Dostupné online: <https://www.nehvizdy.cz/mestys/nehvizdsky-kuryr/?kateg=28&sort=3&search=>, nahlíženo 12. 6. 2018.

Zdroje - rozhovory

Rozhovor s R. P. nahráný dne 23. dubna 2018.

Rozhovor s K. S. nahráný dne 24. dubna 2018.

Rozhovor s J. L. nahráný dne 27. dubna 2018.

Rozhovor s M. H. nahráný dne 27. dubna 2018.

Rozhovor s J. Z. nahráný dne 2. května 2018.

Rozhovor s H. Ř. nahráný dne 4. května 2018.

Rozhovor s A. V. nahráný dne 9. května 2018.

Rozhovor s E. L. nahráný dne 11. května 2018.

Rozhovor s M. T. nahráný dne 26. května 2018.

Rozhovor s Lubošem Rýdlem nahráný dne 6. června 2018.

Rozhovor s K. Š. nahráný dne 7. června 2018.

Rozhovor s Vladimírem Nekolným nahráný dne 18. června 2018.